

Innehåll

1. Inledning	4
Bakgrund till översikten	4
Syftet med kunskapsöversikten	4
Metod och material	5
2. Användarstudier	7
Studenter på folkbiblioteket	7
Studierande i vuxenutbildning	10
Informationssökning och biblioteksanvändning hos allmänheten	16
Användarstudier om vuxnas lärande	17
3. Folkbibliotekets roll och pedagogiska uppgift	20
Livslångt lärande och bibliotek	21
Den pedagogiska uppgiften	22
Projekt som biblioteksutveckling	24
Svenska lägeskartläggningar	26
Folkbiblioteken utanför Sverige	27
Folkbibliotek och studenter	28
Folkbibliotek för bildning eller utbildning?	30
Uppgift med många dimensioner	35
4. Folkbiblioteket som lärmiljö	36
Lärcentrum på eller i samarbete med bibliotek	36
Att främja användning och kunskap om IKT	38
Literacy – läsfrämjande och skrivfrämjande verksamhet	40
En god lärmiljö	41

5. Bibliotekariens pedagogiska roll och arbetsmetoder	43
En förändrad yrkesroll	43
Bibliotekariens arbetsmetoder	46
Bibliotekarien som stöd	50
6. Samverkan inom biblioteket och med andra aktörer	51
Samverkan och samarbete mellan olika bibliotek	51
Biblioteket tillsammans med andra aktörer	53
Samarbetets möjligheter	55
7. Slutsatser	57
Om materialet	58
Vuxnas lärande på bibliotek i framtiden	58
Referenser	60
Bilaga - Litteratur om vuxnas lärande och folkbibliotek	71

1. Inledning

Bakgrund till översikten

Under våren 2010 fick Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/ Bibliotekshögskolan i uppdrag av regionbibliotek Kalmar (regionförbundet i Kalmar län) att genomföra en kunskapsöversikt över folkbibliotek och vuxnas lärande. Kunskapsöversikten är en del av ett större projekt kring bibliotek och vuxnas lärande med finansiering från Kulturrådet. Syftet med projektet är att ta fram en nationell strategi för folkbibliotekens arbete med vuxnas livslånga lärande och digitala delaktighet. Folkbiblioteken har under ett antal år arbetat med stöd till vuxna i lärande. Den nationella strategin syftar till att ge beskrivningar av möjliga och efterfrågade funktioner som direkt stödjer vuxnas lärande och digitala delaktighet vid landets folkbibliotek. Strategin ska även inkludera handledning med råd som efter avslutat projekt kommer att erbjudas landets folkbibliotek. Det handlar om att få fram vad ett relevant stöd från folkbiblioteken skulle kunna vara, utifrån de behov som finns. I vilken mån erbjuds litteratur, medier, tekniska hjälpmedel etc? I vilken form erbjuds handledning och studieplatser? Hur kan webblösningar användas? Hur kan verksamheten organiseras för att nå bästa resultat? Vilka samarbetspartners är relevanta? Förutom en kunskapsöversikt innebär projektet en erfarenhetsbaserad studie av goda exempel på genomförda biblioteksprojekt, en brukarundersökning samt produktion av handledning.

I uppdraget till Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap ingick litteratursökning, insamling av material, sammanställning/tematisering, analys samt en skriftlig rapport. Tidsmässigt omfattade uppdraget totalt en och en halv månads arbete. Cecilia Gärdén, universitetslektor, har arbetat med sammanställning, analys och skrivande och Linda Rydh, institutionssekreterare, har arbetat med litteratursökning, materialinsamling och referenslistor. I november 2010 lämnades en delrapport till uppdragsgivaren. Rapporten färdigställdes i februari 2011.

Syftet med kunskapsöversikten

Syftet med kunskapsöversikten är att samla, sammanställa och beskriva kunskaper som vunnits om folkbibliotek och vuxnas lärande.

Målet med att skriva en kunskapsöversikt är att ge bibliotekarier och övrig bibliotekspersonal, bibliotekskonsulenter, lärare och studerande en överblick över de kunskaper som idag finns inom området folkbibliotek och vuxnas lärande. Frågor som behandlas i rapporten är bl.a: Vad har olika användarstudier kommit fram till för resultat? Hur ser folkbiblioteken på den pedagogiska uppgiften? Hur fungerar folkbiblioteket som en plats för lärande? Vilken är bibliotekariens pedagogiska roll? Vilka aktörer samverkar biblioteken med?

Metod och material

Hösten 2010 genomfördes litteratursökning, insamling av material, sammanställning och analys. Litteratursökning har huvudsakligen skett i databaserna Libris, Nordiskt BDI-index, LISTA, LISA, ERIC och BADA. Sökord som har använts är bibliotek, folkbibliotek, lärande, formellt lärande, icke-formellt lärande, informellt lärande, bildning, folkbildning, studerande, vuxenstuderande, vuxna och projekt (libraries, public libraries, learning, non traditional student, adult student, adult learner, older adult student, projects). Med vuxna har i detta sammanhang avsetts personer över 18 år. I huvudprojektet läggs specifik vikt vid digital delaktighet, medan kunskapsöversikten berör detta som ett tema bland andra i beskrivningen av materialet.

Såväl nationella som internationella texter har eftersökts, men koncentrationen har legat på svenska studier och studier skrivna på svenska. Tidsmässigt har studier som genomförts under 2000-talet prioriterats. Materialet omfattar i sin helhet konferensbidrag (10 st), monografier, antologier, och rapporter (15 st), vetenskapliga artiklar (30 st), populärvetenskapliga artiklar (27 st), utvecklingsprojekt (28 st) och uppsatser inom biblioteks- och informationsvetenskap (43 st). Alla texter som refereras i kunskapsöversikten finns förtecknade i referenslistan. I rapporten inkluderas också en tematiserad lista över material som berör folkbibliotek och vuxnas lärande, vilken innehåller något fler texter (se bilagan).

Beroende på vilket teoretiskt perspektiv på lärande som anammas skulle denna översikt kunna inkludera olika ämnesområden och strukturera materialet på skilda vis. I denna kunskapsöversikt inkluderas sådant material som uttalat behandlar lärande, bildning och utbildning. Texter som säger sig behandla allmänskulturell verksamhet för vuxna utan att knyta an till bibliotek, enbart skol- eller utbildningsbibliotek, eller enbart tillgänglighet eller kulturfrämjande verksamhet för vuxna utan att relatera till ovan nämnda fokus, har därmed uteslutits.

Översikten hade kunnat vara mer uttömmande, men datainsamlingen begränsas av urvalskriterierna tid (år 2000 och framåt) och ämnesinriktning. Den tid som har stått till förfogande för översikten har varit tämligen begränsad. Detta innebär att det inte funnits utrymme för uttömmande beskrivningar av innehållet i var och en av texterna. Det innebär också att teoretisk analys har fått stå tillbaka för beskrivning. Det betyder att översikten kan ge läsaren en bild av vad som finns skrivet inom ett visst ämne, så att hon eller han kan gå vidare och söka sig till olika texter på egen hand.

Texterna som behandlats i översikten är till sin karaktär skilda. Det har inte varit fråga om enbart en forskningsöversikt, utan fokus har breddats till förmån för en bredare kunskapssyn där även andra texter har betraktats som värdefull kunskapsproduktion. Kunskapsproduktionen inom inriktningen folkbibliotek och vuxnas lärande har dels en praktisk sida - alla de erfarenheter som gjorts på fältet i de många utvecklingsprojekt som

genomförts på bibliotek och dels en teoretisk sida - alla de undersökningar och användarstudier som slutförts av forskare och studenter. Forskning och annan kunskap inom området folkbibliotek och vuxnas lärande är vidare inte ett sammanhängande fält. De områden som behandlas i denna översikt kan beskrivas som breda och inbegripande då de inte formulerats utifrån en viss teoretisk ram eller akademiskt ämne, utan styrs av uppdragsgivarens förväntningar, materialets innehåll och både ett teoretiskt och ett praktiskt intresse.

Materialet har efter insamlandet gallrats, strukturerats och klassificerats och därefter analyserats och beskrivits utifrån olika teman. I skapandet av kategorier och teman eftersträvades lyhördhet för olika frågor som framkom genom genomläsningar av det empiriska materialet. Under genomläsningen skapades ett analyschema för att kategorisera materialet och kategorier skapades, slogs ihop, flyttades isär eller togs bort. Kategorierna delades in i huvudkategorier och underkategorier. Följande huvudteman behandlas i översikten:

- användarstudier
- folkbibliotekets roll och pedagogiska uppgift
- folkbiblioteket som lärmiljö
- bibliotekariens pedagogiska roll och arbetsmetoder
- samverkan inom biblioteket och med andra aktörer

2. Användarstudier

Användarstudier, eller *user studies*, är en del av den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningstraditionen. Inom forskningsområdet har fokus varierat över åren och det finns en rad forskningsöversikter som visar att studier kan vara inriktade mot exempelvis strukturer, individer eller kontext (se Wilson 2000¹, Sundin 2003², Case 2007³, Talja & Hartel 2007⁴). Det senaste årtiondet har det som kan kallas kontextorienterade ansatser blivit allt vanligare. Syftet med användarstudier har ofta varit att kunna tillämpa resultaten för exempelvis förbättringar av informationssystem, service eller tillgänglighet. Ett annat perspektiv på användarstudier innebär att de genomförs för att främja teori- och ämnesutveckling inom ämnet, såsom vilken roll information har för individer och grupper i olika kontexter.

Användarstudier kan också användas i bibliotekspraktiken som kompetensutveckling och reflektion i yrkespraktiken för att exempelvis utveckla nya verktyg och arbetsmetoder. Ibland är syftet med användarstudier på bibliotek att man önskar beslutsunderlag för förändringar, underlag för att lösa något problem, eller lära sig mer om icke-användarna. Användarstudier kan vara kvalitativa, kvantitativa eller båda delarna. Metoder som används vid användarstudier är exempelvis intervjuer, observationer, fokusgrupper, enkäter, dokumentstudier och sökloggar.

I detta kapitel visas exempel på en rad användarstudier, på vilka ämnen som studerats och de resultat som lyfts fram som särskilt viktiga. Avsnittet har delats in i studenter, vuxen-studerande och övriga vuxna i lärande och avslutas med en sammanfattande reflektion.

Studenter på folkbiblioteket

En relativt stor del av de användarstudier som behandlar vuxna i lärande och folkbibliotek tar upp distansstudenters informationsbehov och biblioteksanvändning. De senaste tio, femton åren har det skett en kraftig utbyggnad av Sveriges högskolor och universitet.

¹ Wilson, Thomas D. (2000). Recent trends in user studies: action research and qualitative methods. *Information Research*, 5 (3) <http://informationr.net/ir/5-3/paper76.html> [2008-01-29].

² Sundin, Olof (2003). *Informationsstrategier och yrkesidentiteter: En studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen*. Borås: Valfrid. Diss.

³ Case, Donald O. (2007). *Looking for information: A survey of research on information seeking, needs, and behavior*. Amsterdam: Academic Press.

⁴ Talja, Sanna & Hartel, Jenna (2007). Revisiting the user-centred turn in information science research: An intellectual history perspective. *Information Research*, 12 (4) <http://InformationR.net/ir/12-4/colis/colis04.html> [2007-12-10].

Breddad rekrytering och alltfler och mer användarvänliga informations- och kommunikationsverktyg är två av orsakerna till distansutbildningarnas ökning. Det faktum att högre studier kan genomföras oavsett bostadsort, familjesituation eller arbetsförhållanden lockar många människor. Idag är det snarast allmänt känt att distansstudenterna inte bara använder sitt värd- eller huvudbibliotek på högskolan, utan gärna vänder sig till sitt lokala folkbibliotek för litteratur och studiemiljö. Just detta faktum har lett till debatt, projekt och diskussion i biblioteksvärlden, vilket behandlas i avsnitt 3 i översikten.

En av de användarundersökningar som tar upp distansstudenters situation är Thórsteinsdóttir (2005). I sin avhandling intervjuade Thórsteinsdóttir 20 distansstudenter som studerade biblioteks- och informationsvetenskap. Nio av studenterna skrev dagboksanteckningar som också användes i studien. Thórsteinsdóttirs frågeställningar fokuserade på hur distansstudenter upplever och använder olika informationskällor, hur bostadsorten kan påverka informationssökningsbeteendet, hur distansstudenter upplever att lärande och informationssökning hänger ihop och hur typen av uppgifter kan påverka hur information söks. Resultatet av undersökningen visar att biblioteket, oavsett vilket slags bibliotek, var den mest betydelsefulla informationskällan för respondenterna. Den service som gavs från världhögskolans bibliotek ansågs bra av studenterna i studien och i vissa fall hade de bättre service än närstudenterna, då de fick kurslitteratur och kopior av artiklar direkt hemskickade om de önskade. Ändå kände de sig ibland bortglömda av världhögskolans bibliotek. Thórsteinsdóttir menar att distansstudenter vill använda sig av biblioteksservice i sin hemkommun. Studenterna efterfrågade mer samarbete mellan lärcentra eller liknande med världhögskolans bibliotek. Internet var också en tillgång för distansstudenterna i studien, även om det fanns viss osäkerhet kring sökandet på Internet och kring tekniska färdigheter. Avhandlingen visar att distansstudenter behöver hjälp på hemorten med biblioteksfrågor och teknisk support vid informationssökning. Författaren menar i likhet med sina respondenter att samarbete i form av lokala lärcentra och användarvänliga lärplattformar skulle kunna vara lämpliga, eftersom samarbete och kommunikation studenterna emellan underlättas av detta. Respondenterna uppfattade nämligen kommunikationen och diskussionen med andra studenter som en viktig del i informationssökningsarbetet. Att biblioteket spelade en så viktig roll i dessa studenters studier kan sannolikt ha att göra med deras ämne, biblioteks- och informationsvetenskap, samt att flera av respondenterna arbetade på bibliotek. Flera liknande studier har emellertid kommit fram till liknande resultat.

Ekblad och Johansson (2000) tog sin utgångspunkt i distansstuderande i glesbygd och deras svårigheter att få tag på kurslitteratur och papers, d.v.s. information som behövs för att kunna klara studierna och skriva uppsatser. Genom enkäter och intervjuer undersöktes bibliotekariers, högskolesamordnares och studenters syn på saken. De folkbibliotekarier som

intervjuades lyfte fram svårigheterna att kunna svara mot de distansstuderandes behov och frågan tycktes kretsa framförallt kring fjärrlån. Folkbiblioteken i studien hade alla som policy att inte låna in kurslitteratur från andra bibliotek, utan såg detta som högskolans ansvar. Högskolesamordnarna i undersökningen saknade alla samarbete mellan folkbiblioteket och högskolan. Av de 90 studenter som besvarade enkäten köpte 86 personer sin kurslitteratur. Om de lånade litteratur, valde majoriteten att vända sig till folkbiblioteket. Trots vissa problem med att få tag på litteratur var studenterna nöjda med biblioteksservicen. Författarna menar att detta har att göra med att användarna inte känner till folkbibliotekets resurser och vilka krav man kan ställa. Rent praktiskt löstes detta med egna inköp av litteratur. Brist på studieplatser och läserum lyfts vidare fram som ett problem i undersökningen, tillsammans med fjärrlånepolicyn. Författarna beskriver en avsaknad av övergripande policy för bibliotekens förhållningssätt gentemot distansstuderande och deras behov. På de undersökta biblioteken präglades biblioteksservicen av enskilda bibliotekariers privata uppfattningar, vilka skiljde sig åt. Ekblad och Johansson menar att bibliotekarierollen borde förtydligas på detta område och att bibliotekarierna borde inta en mer holistisk kunskapssyn.

I regel har användarna svårt att uttrycka vad de har för informationsbehov och vad de förväntar sig av biblioteket, eftersom de har helt andra förkunskaper än biblioteks-personalen. Det visar sig också i Söderbergs och Åkerbergs (2005) uppsats som undersöker högskole- och vuxenstuderandes perspektiv på biblioteks- och informationservice i nord-östra Skåne. Främst var det konkreta behov som kurslitteratur och läseplatser som lyftes fram medan användarna hade vaga uppfattningar om informationsförsörjning och målgruppsanpassad service. Författarna diskuterar därmed folkbibliotekets marknadsföring, eller snarare bristen på marknadsföring, gentemot dessa specifika målgrupper. Ett tydligare användarperspektiv föreslås som ett av medlen för att nå bättre genomslag för biblioteket.

Även Niclasson och Olsson (2008) undersöker i sin uppsats distansstudenters behov av biblioteksstöd. Respondenterna i studien studerade via ett högskolecentrum, utan egna biblioteksresurser. Bland resultaten visade det sig att studenterna utnyttjade folkbiblioteket ofta, främst för att låna kurslitteratur. Folkbiblioteket föredrogs framför högskolans bibliotek på grund av hög servicenivå, t.ex. hjälp med informationssökning, och geografisk närhet. Det fysiska biblioteket föredrogs alltså framför det virtuella, av dessa studenter utan tidigare erfarenhet av högre studier. Författarna skriver att biblioteket i sig inte uppfattades som ett redskap, utan att det var litteraturen som fanns på biblioteket som sågs som ett redskap. Författarna ifrågasätter vidare folkbibliotekets möjlighet att stödja informationskompetens men ser även de en möjlighet i ett tätare samarbete mellan högskola, högskolecentrum och folkbibliotek.

Även studenter som bor i sin universitetsstad använder folkbiblioteket. Graners (2007) undersökning av storanvändande närstudenter visar att folkbiblioteket främst kopplades samman med skönlitteratur, men även kulturarrangemang. Folkbiblioteket används för mötesplatsfunktionen, för lån av skön- och barnlitteratur, för tidskrifter etc. men också i studiesyfte som studieplatser och kurslitteratur. Flera av informanterna sa att de kände sig mer hemma på folkbiblioteket, att det var trevligare och lättare att hitta. Skillnaden mellan universitetsbiblioteket och folkbiblioteket var att universitetsbiblioteket besöktes endast i studiesyfte, medan folkbiblioteket användes för flera syften, såsom kulturcentrum och socialt centrum. På universitetsbiblioteket förväntade sig studenterna mer kompetent personal, på folkbiblioteket mer bredd i utbudet. Universitetsbiblioteket upplevdes som mer modernt och folkbiblioteket som öppnare. En av informanterna i undersökningen hade lagt märke till att på universitetsbiblioteket fick hon en hänvisning till vart hon skulle gå, medan personalen oftare följde med till hyllan på folkbiblioteket.

Att användarna inte känner till bibliotekets resurser och inte kan uttrycka vad de behöver är således ett av folkbibliotekens problem. Under den tidsperiod som denna kunskapsöversikt fokuserar på har många bibliotek byggt ut och utvecklat sin service gentemot studenter och studerande, d.v.s. vuxna i lärande. I de tidiga texterna präglas biblioteken av en ganska snäv eller kategorisk kunskapssyn, medan kunskapssynen i slutet av perioden tycks vara mer inkluderande. Ökad tillgång till IKT (informations- och kommunikationsteknik), litteratur i både tryckt och elektronisk form, möjlighet att boka en bibliotekarie, studieplatser, generös fjärrlånepolicy och attitydförändringar hos bibliotekspersonalen är exempel på aspekter av biblioteksanvändning som torde gagna biblioteksanvändning, enligt ovanstående användarstudier. Utifrån dessa studier är det kanske snarare en fråga om att arbeta med synliggörande (eller marknadsföring om man så vill), kompetensutveckling och samverkan med andra bibliotek och mellan bibliotek och andra aktörer utifrån ett användarperspektiv.

Studerande i vuxenutbildning

En annan grupp användare som är vanlig på folkbibliotek är de vuxenstuderande, d.v.s. de personer som studerar på kommunal vuxenutbildning eller i andra utbildningsanordnares regi. Kunskapslyftet (1997-2003) ses ofta som orsaken till "invasionen" av studerande på biblioteket, men även fortsatta satsningar på nationell, regional och lokal nivå har lett till att väldigt många människor studerar idag. Även i vuxenutbildningen har de flexibla och problemlösande arbetsformerna lett till ökad användning av bibliotek. Till skillnad från högskolestudenterna beskrivs de studerande i nedanstående undersökningar som studieovana, oerfarna när det gäller datoranvändning och inte minst som biblioteksnybörjare. Bristen på erfarenhet i skolsammanhang kompenseras dock av stor livserfarenhet, vilket många av studierna lyfter fram.

Syftet med Wellners (2000) undersökning var att fördjupa hur vuxenstuderande vid komvux och Kunskapslyftet sökte information vid självständigt arbete med en skoluppgift. Många i denna grupp var studieovana och studierna bedrevs i stor utsträckning genom undersökande arbetssätt, vilket ibland upplevdes som svårt. Resultaten visar att de vanligaste informationskällorna för informanterna var böcker och Internet och eftersom biblioteken på skolorna var små så använde de studerande i huvudsak folkbiblioteket för att söka information. Många av informanterna i Wellners kvalitativa studie efterfrågade användarundervisning och särskilt om hur man söker information på Internet. Undersökningen visar också att deras tidigare livserfarenheter ofta kompenserade deras studieovana.

I en uppsats från 2005 undersökte Jonzon hur situationen såg ut på huvudbiblioteket i Linköping efter att Kunskapslyftet startade i juli 1997. Författaren frågar bl.a. hur de studerande upplevde att de blev bemötta på biblioteket, vilken hjälp de önskade, om samlingarna räckte och om de fick utbildning i bibliotekskunskap och informationssökning från skolan. Jonzon undersökte också om pressen hade ökat på bibliotekarierna, om arbetsuppgifterna såg annorlunda ut, om litteraturinköpen blivit annorlunda efter Kunskapslyftet, om biblioteket fick några ekonomiska bidrag för Kunskapslyftet och om man hade någon dialog med utbildningsansvariga. Genom enkäter och intervjuer kom författaren fram till att de flesta kunskapslyftsstuderande i undersökningen var nöjda med det bemötande de fick på biblioteket. I stort var man också nöjd med bibliotekets samlingar även om det fanns önskemål om nyare litteratur och större uppsättningar av vissa böcker. De vårdämnesinriktade utbildningarna var de som mest använde sig av PBL (problembaserat lärande) och det var också dessa utbildningar som använde sig mest av biblioteket. Den hjälp de studerande främst frågade efter var att få hjälp med att söka information och hitta bland hyllorna. Bibliotekarierna i sin tur tyckte att trycket på informationsdiskarna hade ökat mycket efter Kunskapslyftets start sommaren 1997. Bibliotekarierna hade fått en mer pedagogisk uppgift gentemot dessa studenter och det tog mer tid då studenterna ofta var biblioteks- och datorovana. Bibliotekarierna tyckte inte att resurserna riktigt räckte till och de tyckte det var märkligt att biblioteket inte hade fått någon del av pengarna till Kunskapslyftet. Från bibliotekarierna efterlystes också mer kontakt med lärarna/ kursanordnarna, man ville bl.a. visa vilka resurser som fanns för de studerande på biblioteket. Önskemål fanns från både bibliotekarier och kunskapslyftsstuderande att de studerande skulle få bibliotekskunskaps- och informationssökningsundervisning.

Goode och Nilsson (2004) skriver att syftet med deras uppsats var att undersöka hur vuxenstudenter⁵ söker information i sin studiesituation. De ville veta om studenterna ansåg att kunskaper i informationssökning påverkade deras lärande och studier, samt om de nya

⁵ Värt att notera är att med "studenter" i denna uppsats avses studerande inom vuxenutbildning (vilka studerade svenska, samhällskunskap eller historia) och inte högskolestudenter.

studieformerna inom vuxenutbildningen påverkade graden av informationssökning som förekom. Genom frågeställningarna ville de även ta reda på hur de nya studieformerna påverkade den pedagogik och de arbetsformer som förekommer i skolan och hur vuxenstudenterna använde sig av biblioteket. De undersökte också hur samarbetet såg ut mellan biblioteket och skolan. 49 studenter svarade på ett frågeformulär och tre till fyra studenter från varje studieform intervjuades i gruppintervjuer. Bland resultaten visade det sig att studenterna inom flexibla studier och distansstudier, som är mer självständiga former av studier, ägnade sig mer åt informationssökning än vad de traditionella studenterna gjorde. Nästan alla tillfrågade studenter ansåg att goda kunskaper i informationssökning var något som hade stor betydelse för deras lärande och studieresultat. De flesta av studenterna tyckte att konkret handledning eller undervisning i informationssökning skulle vara önskvärt. Författarna kunde se vissa skillnader i studenternas informationssökning som de kopplade ihop med ålder och tidigare studievana. De studenter som nyligen genomgått gymnasiestudier visade upp en större tro på sin informationssökningsförmåga än vad studenter gjorde som inte hade haft den typen av undervisning i tidigare studier. Vissa hade även vana från arbetsliv när det gällde informationssökning. När det gällde informationssökning kopplade studenterna samman detta begrepp med sin Internetvana och även med tekniska datorkunskaper. Internet var också en av de vanligaste informationskällorna för många studenter i deras studiesituation tillsammans med biblioteket. Distansstudenterna uppgav att Internet var den allra vanligaste källan medan de s.k. flexstudenterna ansåg att biblioteket och Internet var viktigast. De traditionella studenterna använde sig inte lika mycket av Internet utan föredrog biblioteket och böcker. Källkritik verkade vara något som studenterna var medvetna om men inte alltid tillämpade. De lite äldre studenterna verkade generellt vara lite mer osäkra när det gällde informationssökning, skriver Goode och Nilsson. En smal syn på vad informationssökning och informationskompetens kan vara visar sig också i Larssons (2002) uppsats, där de flesta av undersökningens respondenter, deltidsstuderande över 25 år med långa studieuppehåll bakom sig, menade att informationskompetens innebär att kunna söka information och nämnde inte användning av information.

Drakenberg Rolanders (2006) uppsats handlar om studerande vid Komvux och hur de ser på och använder olika resurser för informationssökning för lärande. För att få svar på forskningsfrågorna utförde författaren en kvalitativ studie där nio komvuxstuderande intervjuades i två fokusgrupper. I resultatet framgick att respondenterna till stor del använde sig av Internet och olika sökmotorer för att söka information. De flesta av respondenterna ansåg att de klarade av att hitta information via Internet på ett tillfredsställande sätt. Respondenterna var medvetna om att de skulle vara källkritiska men hade inga särskilda strategier för detta, liksom respondenterna i Goode och Nilsons studie. Vissa barriärer kunde identifieras för informationssökning, varav tiden var den mest tydliga. Respondenterna hade ofta ont om tid för att de var på väg till jobb eller familj, och de upplevde också att informationssökningen tog alltför mycket tid. Författaren konstaterar att vuxna studerande

har många andra åtaganden än skolan vilket gör att de blir frustrerade om biblioteksbesök drar ut på tiden. Folkbiblioteket användes av några av respondenterna för att fråga om litteratur samt för rekreation. Folkbiblioteket lockade mer än skolbiblioteket att "browsa" i hyllorna och det upplevdes som lättare att fråga i informationsdisken på folkbiblioteket. Drakenberg Rolander menar att det är viktigt att integrera biblioteksanvändningen i undervisningen och att ett sätt att göra detta är att införa det i läroplanen.

Syftet med Henriksens (2008) uppsats var att undersöka hur vuxenstuderande inom kommunal vuxenutbildning sökte information i samband med en fördjupningsuppgift. I fokus för undersökningen var deras användning av sökverktyg i form av databaser och bibliotek, men också deras reflektioner i val av information och informationskällor. Henriksen undersöker också vilket stöd de studerande fick av lärare och bibliotekets personal i form av handledning och undervisning. Författaren genomförde kvalitativa intervjuer och observationer för att få en djupare förståelse för vuxenstuderandes handlingar och syn på sin informationssökning. Bibliotekschefen på det kommunala biblioteket och de studerandes lärare intervjuades i syfte att vidga förståelsen för informanternas informations- och lärmiljö. Samtliga informanter ansåg Internet vara ett snabbt sätt att söka och hitta relevant information. Observationer visade att de sökte med enkla sökord med anknytning till uppgiften vilket kunde medföra en stor mängd information som de hade svårigheter att bearbeta. De studerande reflekterade källkritiskt vid informationssökningen vilket kunde bero på att läraren la stor vikt vid just källkritik i undervisningen. Den användarundervisning biblioteket erbjöd de studerande var en visning för dem som läste svenska. Den var därmed inte tillgänglig för alla. De studerande var nöjda med service och hjälp från bibliotekets personal, men verkade ändå föredra att söka på egen hand. Stöd så att de studerande kunde utveckla sin informationskompetens som rörde bibliotekets resurser var otillräcklig, enligt författaren som menar att det finns samband med biblioteket och de studerandes egen uppfattning om informationssökningen som en självständig aktivitet. Bristen på gemensamma mål för informationssökning konstaterades också vara en orsak.

I Gärdéns (2010) avhandling studerades informationspraktiker i kommunal vuxenutbildning, genom att utforska informationssökning och informationsanvändning kopplat till en särskild skoluppgift av undersökande karaktär. Fyra frågeställningar preciseras i texten: Hur samspelar olika aktörer, närmare bestämt kursdeltagare, lärare och bibliotekarie, kring informationssökning och informationsanvändning i arbetet med en särskild skoluppgift? Vilka stöd och verktyg används för informationssökning och informationsanvändning i arbetet med skoluppgiften, och varför? Hur använder komvuxstuderande information för att skapa mening i arbetet med skoluppgiften? Vilka element av informationskompetens framträder i samspelet kring de studerandes arbete med skoluppgiften? En kvalitativ fallstudie med 43 intervjuer med studerande, lärare och bibliotekarie, 30 observationstillfällen och 17 skriftliga dokument genomfördes. Studiens

resultat visar att bristen på samtal om informationssökning och informationsanvändning i det pedagogiska sammanhanget, liksom bristen på gemensamma referensramar i form av verktyg och stöd, ledde till svårigheter för deltagarna att uppnå de resultat som var önskvärda enligt lärandemålen. I spänningen mellan skolan och deltagarnas självständiga arbete framträdde flera element som kritiska för informationskompetens, såsom distinktionen mellan kvantitativ och kvalitativ informationssökning, kritiska förhållnings-sätt, genrekunskap, förmåga att identifiera och använda olika verktyg och förmåga att kunna uttrycka sig om informationssökning och informationsanvändning (s. 182ff.). Avhandlingens resultat visar vidare att det undersökande arbetssättet innebär en rad utmaningar för studiedeltagare, lärare och bibliotekarier. Dessa utmaningar består i att bygga broar mellan retorik och praktik när det gäller informationssökning och informationsanvändning, utveckla stödstrukturer som gagnar samspel samt kvalitet i samspelet, skapa gemensamma referensramar kring uppgiften samt tydliggöra de normer och regler som finns i skolan och biblioteket (s. 187ff.).

Utgångspunkten för Janssons (2008) uppsats var att komvuxstuderande med utländsk bakgrund är en studerandegrupp som ofta behöver mycket hjälp och stöd när de använder biblioteket för sina studier. Trots det finns det få undersökningar om gruppens behov som utgår från användarna själva. Syftet med uppsatsen var därför att få ökad kunskap om studerandegruppens användning, behov och uppfattningar om den service folkbiblioteket erbjuder, samt hur väl servicen motsvarar de vuxenstuderandes förväntningar. Författaren har använt teorier om tjänst- och tjänstekvalitet för att undersöka förhållandet mellan kundens, d.v.s. den studerandes, förväntning på tjänsten och upplevelsen av den erhållna tjänsten. Det är framförallt användarens upplevelse av tjänsten som ligger till grund för tjänstens kvalitet. Utifrån s.k. betygskartor har Jansson kommit fram till att de faktorer som de studerande i undersökningen såg som allra viktigast berörde bemötande och kompetens. Respondenterna ansåg att det var viktigt att det fanns personal på plats, att personalen var lyhörd och tålmodig och tog sig tid att lyssna på låntagarnas behov, samt hjälpte till att hitta rätt bok eller media som passade just personens språknivå och intresse. Ytterst handlar det om att referenssamtalet är viktigt och behöver få ta tid, menar Jansson. Vad som i undersökningen visade sig mest angeläget för biblioteket att utveckla var önskemål om läxhjälp och språkhjälp. Det visade sig också att användargruppen inte i första hand behövde kurslitteratur, utan mer bredvidläsningslitteratur och media som stödde olika inlärningsstilar. De studerade i gruppen försökte på olika sätt hitta vägar till språket och ofta gick det formella och informella lärandet här hand i hand. Författaren avslutar med att påpeka att genom att stödja den här studerandegruppen har biblioteket en möjlighet att inte bara nå nya låntagare, utan stödet kan även bidra till att främja flera av bibliotekets andra mål, både direkt och indirekt.

Syftet med uppsatsen *Biblioteket och svenska för invandrare: en undersökning av folkbibliotekets funktion i andraspråksinlärning* (Erling & Jarenäs 2009) var att klarlägga hur sfi-studerande ser på biblioteksanvändning i sin språkinlärning och därmed skapa kunskap om och förståelse för deras behov, utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Författarna undersökte också om och i så fall hur folkbiblioteket kan vara en miljö som stödjer sfi-studerandes språkinlärning och väg in i det svenska samhället. För att få en så fullständig bild som möjligt har de också belyst detta även ur en sfi-lärares och en bibliotekaries perspektiv. Författarna formulerade flera frågeställningar: Hur ser sfi-studerande på användning av folkbiblioteket i sitt lärande? Vilket behov av stöd från biblioteket har de när de ska lära sig svenska? Hur upplever de att biblioteket möter deras behov? De studerande i undersökningen framställde inte biblioteket som särskilt viktigt i sin språkinlärning, men en majoritet var regelbundna biblioteksanvändare och syftet med deras biblioteksbesök var framförallt att låna böcker, att läsa och studera samt att använda dator. Denna biblioteksanvändning och den positiva inställning till biblioteket som framkommer hos de studerande talar ändå för att biblioteket har en viktig funktion i deras svenskinlärning, enligt författarna. Bibliotekets funktion som mötesplats upplevdes inte som särskilt viktig av de sfi-studerande som Erling och Jarenäs intervjuade. De tolkar dock sina resultat som att biblioteket ändå i viss mån har den funktionen i de studerandes svenskinlärning, eftersom många av de aktiviteter de uppger att de sysslar med på biblioteket leder till kommunikation på svenska. Flera av de sfi-studerande ansåg också att det finns behov av sociala mötesplatser för många andra invandrare som har svårt att få kontakt med svenskar och att biblioteket skulle kunna fylla den funktionen. Exempel på förslag om utveckling och förbättringar är fler arrangemang riktade till invandrare och ett närmare samarbete mellan sfi och biblioteket. Författarna skriver att bibliotekets karaktär av en välkomnande svensk institution, öppen för alla, bidrar till att det kan ha rollen som mötesplats och vara ett stöd i invandras svenskinlärning. En viktig förutsättning för biblioteket som en social mötesplats är vidare att de sfi-studerande studie har en positiv attityd till att lära sig svenska och till biblioteket.

I texterna om studerande ovan kan vi se att informationskompetens framstår som ett centralt begrepp även för folkbiblioteken och att informationssökning studeras som ett betydligt mer inkluderande begrepp mot slutet av perioden. Gärdén (2010, s. 8ff.) skriver i sin avhandling att studerande idag förutsätts utveckla informationskompetens, då utbildning ofta framhåller självstyrt lärande som ideal till skillnad från lärarstyrd undervisning. Förmågan till självstyrt lärande ses som betydelsefull i ett kunskaps- och informationssamhälle med ständiga krav på förändring och flexibilitet och detta synsätt tar sig uttryck i såväl propositioner, kursplaner och betygskriterier som arbetssätt i praktiken. Synsättet får konsekvenser för studerande, lärare och bibliotekarier, när läraren inte längre uppfattas som ensam förmedlare av kunskap. Formellt lärande har i mångt och mycket karaktär av problemlösning. Att memorera och överföra text ses inte som ett ideal, utan istället föreskriver kurs- och utbildningsplaner att elever och studenter på olika utbildningsnivåer

ska utveckla kunskap om att söka och välja information, bedöma, kritiskt granska och förstå olika texter och dess koppling till andra texter och världen omkring samt producera egna texter i olika sammanhang. Utifrån texterna om vuxenstuderande och bibliotek framstår det därmed som en viktig fråga även för folkbibliotek att skolan inför informationssökning och informationskompetens i målformuleringar och kursplaner, för att bibliotek och skola ska ha mer konkreta mål att samarbete kring och främja.

Informationssökning och biblioteksanvändning hos allmänheten

Biblioteksanvändning för utbildning har relativt enkelt kunnat lokaliseras för denna kunskapsöversikt, medan biblioteksanvändning och informationssökning som inte direkt kopplas till bildning och livslångt lärande i ett bredare perspektiv har valts bort i detta sammanhang. Det ligger visserligen i kunskapsöversiktens intresseområde, men det skulle bli en alltför omfattande studie att gå igenom alla användarundersökningar som gjorts av olika grupper de senaste tio åren, såsom funktionshindrade, pensionärer, föräldrar, olika yrkeskategorier, personer med specialintressen osv.

Däremot kan det vara intressant att lyfta fram en forskare som har undersökt studenters informationssökning i vardagen, inte enbart kopplat till studier. Given (2000; 2001; 2002) har studerat studenter som återvänt till studier efter flera års uppehåll och deras informationssökningsbeteende i vardagen (således inte kopplat till specifika skoluppgifter). Resultaten visade att användarna först väljer tillgängliga informella källor och sedan mer formella som bibliotek. Familjen är viktig, att de har någon som kan läsa vad de skrivit, ge litteraturtips och diskutera. När det gäller de formella källorna börjar många sin informationssökning på just biblioteket. Undersökningen visar också att studier och privatliv lätt glider samman och källor som är pålitliga och bekväma för vardagsbehov föredras också för studier. Många av de vuxna var studieovana men deras livserfarenhet gjorde att de hade många och komplexa källor att välja bland för att söka information, vilket också gör det lättare att överlappa vardag och studier. Forskningen har traditionellt beaktat arbete och familj som barriärer för att studera. Givens studie visar upp en mer komplex bild. Gränsen mellan studier och privatliv är suddig och studierna kan också hjälpas av privatlivet, eftersom privatlivets informationskällor kan vara till god nytta i studier. Given menar att man måste se vuxenstuderande ur ett brett perspektiv. Hon betonar att forskningen, och biblioteken, måste ta större hänsyn till den sociala och individuella kontexten vid användarstudier.

I en artikel från 2002 undersökte Nowé, Berglund och Höglund vad vuxna studerande på olika nivåer inom den formella utbildningen gjorde på högskole- och folkbiblioteken, och hur användning av högskolebiblioteken påverkar användningen av folkbiblioteken. Forskarna frågar vilka skillnader det finns mellan gruppen studerande och icke-studerande,

mellan studerande med olika utbildningsbakgrund och mellan olika grupper av studerande. Den s.k. SOM-undersökningen visar att de studerande besökte biblioteken i högre utsträckning än de som inte studerade. I mätningen svarade 93 procent av de studerande att man besökt ett bibliotek det senaste året mot de icke-studerandes 68 procent. Ungefär samma förhållande gäller mellan besök senaste veckan, 33 procent mot 9 procent. Sedan 1998 har Internetanvändningen på biblioteken ökat för studerandegruppen och ligger 2001 på ca 32 procent, medan de icke-studerande fortfarande ligger på en låg användningsnivå (ca fem procent 2001). Studien visar också att det var den fysiska biblioteksmiljön som de studerande var minst nöjda med, medan personalen och medierna fick mycket bra betyg. Medan folkbiblioteket för de vuxna studerande med låg eller medelhög utbildning troligen var det bibliotek som de använde för sina studier, använde både unga studerande och högskolestuderande det snarare som komplement till sitt skolbibliotek respektive högskolebibliotek. Vuxna studerande som inte läste på högskolan hade däremot ofta inte något bibliotek på sin skola, vilket kan förklara varför de utöver sina studieaktiviteter också använde sig mycket mer av folkbibliotekets kulturella tjänster än de icke-studerande med samma utbildningsbakgrund. De vuxna studerande, både högskolestuderande och studerande på annan utbildningsnivå var således en av grupperna som använde både folkbibliotek och högskolebibliotek mest. Under studietiden använde studerande med olika utbildningsbakgrund alla aktiviteter på biblioteken signifikant mer än de icke-studerande med samma bakgrund. Denna artikel visar, liksom många andra, att det fortfarande är de högutbildade som i högre utsträckning utnyttjar bibliotekens tjänster. Resultaten pekar på att folkbiblioteken genom att möta studiebehoven hos vuxna i grund- eller gymnasieutbildning även öppnar ögonen hos denna grupp för de andra, mer kulturella, tjänsterna bibliotek kan erbjuda. Genom att även utlån av skönlitteratur och barnlitteratur ökar rejält framförallt hos de vuxna studerande med lägst utbildning, kan folkbibliotek nå nya grupper vuxna och deras barn. Forskarna menar att på detta sätt kan ökat stöd för denna grupps studier bidra till att minska klyftan mellan olika grupper på biblioteken.

Användarstudier om vuxnas lärande

De texter som sammanfattats i avsnittet visar att det har skett viss förändring inom området. I början av decenniet handlade undersökningarna mycket om vilken typ av service, t.ex. läseplatser och kurslitteratur, som de studerande efterfrågade. Genom att följa de olika undersökningarna kan vi idag se att frågorna och diskussionerna gått från att vara direkt, och nästan enbart, deskriptiva, till att bli mer analytiskt inriktade. Frågeställningarna blir under perioden mer teoretiskt grundade, vilket visar på progression inom forskningsområdet.

De teoretiska utgångspunkter som används i användarundersökningarna handlar till stor del om den tongivande forskning som genomförts av Kuhlthau, Limberg och Bruce. Kuhlthaus (1993) forskning om informationssökningens olika faser utifrån affektiva, kognitiva och

handlingsorienterade aspekter⁶, Bruces (1997) studie om olika sätt att uppfatta informationskompetens⁷ och Limbergs (1998) studie om samspelet mellan informationssökning och lärande⁸ har använts som ramverk i många av de ovan återgivna texterna. I några av de senare texterna framträder mer socialt inriktade teorier, såsom sociokulturellt perspektiv. Ett socialt orienterat perspektiv på lärande, såsom sociokulturellt perspektiv, innebär att lärande är ett inkluderande begrepp då vi människor knappast kan undvika att lära oss då vi

⁶ Kuhlthaus modell av gymnasisters informationssökning introducerades 1983 och har sedan prövats i hennes vidare forskning. I den första fasen (*task initiation*) introduceras uppgiften för eleverna av deras lärare. Eleverna får reda på vilka ramar som finns för arbetet såsom tid, krav och redovisningsform. I fas två (*topic selection*) bestämmer eleverna sig för vilket ämne de ska börja med och i den tredje fasen börjar de utforska information om ämnet. Den tredje fasen (*prefocus exploration*) upplevs som särskilt besvärlig och präglas av osäkerhet och förvirring. Det är svårt för eleverna att veta vad de är ute efter och var de ska börja söka. Den fjärde fasen (*focus formulation*) innebär en vändpunkt i informationssökningsprocessen enligt Kuhlthau, och betyder att eleverna fokuserar sitt ämne och väljer en infallsvinkel. När ämnet preciserats kan eleverna börja söka information mer grundligt och samla relevant information om ämnet (*information collection*). Den näst sista fasen avslutar informationssökningen (*search closure*) och eleverna börjar förbereda bearbetning och redovisning (*starting writing*). (1993)

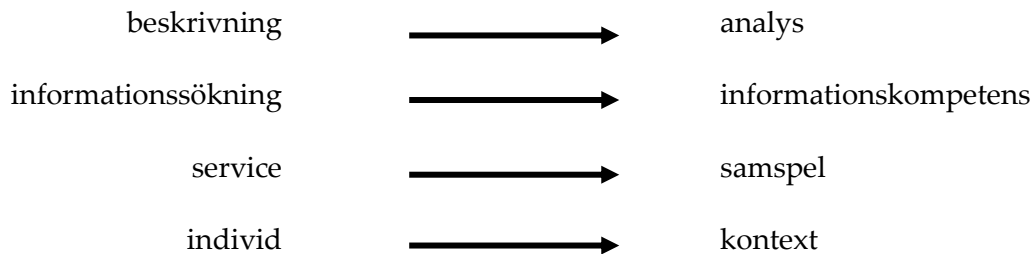
⁷ Utifrån sin fenomenografiskt orienterade studie av hur informationskompetens uppfattas, menar Bruce att begreppet kan beskrivas i termer av föreställningar och erfarenheter. Kategorierna är hierarkiskt relaterade till varandra och ökar i grad av komplexitet.

1. Informationskompetens uppfattas som att kunna använda IT för informationsåtervinning och kommunikation.
2. Informationskompetens uppfattas som att finna information i olika informationskällor.
3. Informationskompetens uppfattas som att genomföra informationssökningsprocesser.
4. Informationskompetens uppfattas som att kunna kontrollera och ordna information.
5. Informationskompetens uppfattas som att bygga upp en egen kunskapsbas på ett nytt område.
6. Informationskompetens uppfattas som att arbeta med kunskap och personliga perspektiv så att nya kunskaper erövrats.
7. Informationskompetens uppfattas som att använda information klokt för andras bästa. (Bruce 1997, s. 110)

⁸ Limberg (1998) har i sin avhandling utforskat samspelet mellan informationssökning och lärande och mer specifikt vad gymnasieelever lär sig av den information de söker och använder för en inlärningsuppgift. I resultatet av undersökningen beskriver Limberg tre kategorier av kvalitativt skilda uppfattningar av informationssökning. Kategorierna bygger på en aggregering av olika uppfattningskategorier utifrån fem aspekter på informationssökning och informationsanvändning. Resultatet visar att uppfattningen av informationssökning som faktasökning inte är ändamålsenlig för en komplex skoluppgift. Elever i kategori A uppfattade informationssökning och informationsanvändning som faktasökning, att finna det rätta svaret eller säkra bevis. I kategori B handlade informationssökning och informationsanvändning om att väga information för att välja rätt och att finna tillräckligt med information för ett personligt ställningstagande. Kategori C innebar att granska och analysera information, kritisk granskning av olika informationskällor och samband mellan dem, att finna olika infallsvinklar, att genomskåda värderingar etc.

interagerar med vår omvärld i vardagen. Det innebär att biblioteket därmed blir en plats för lärande, bland många andra.

Utifrån materialet som inkluderats i avsnittet kan vissa rörelser urskiljas. Det handlar både om en ny begreppsanvändning och en breddad betydelse av vissa begrepp. Några exempel på rörelse är följande:

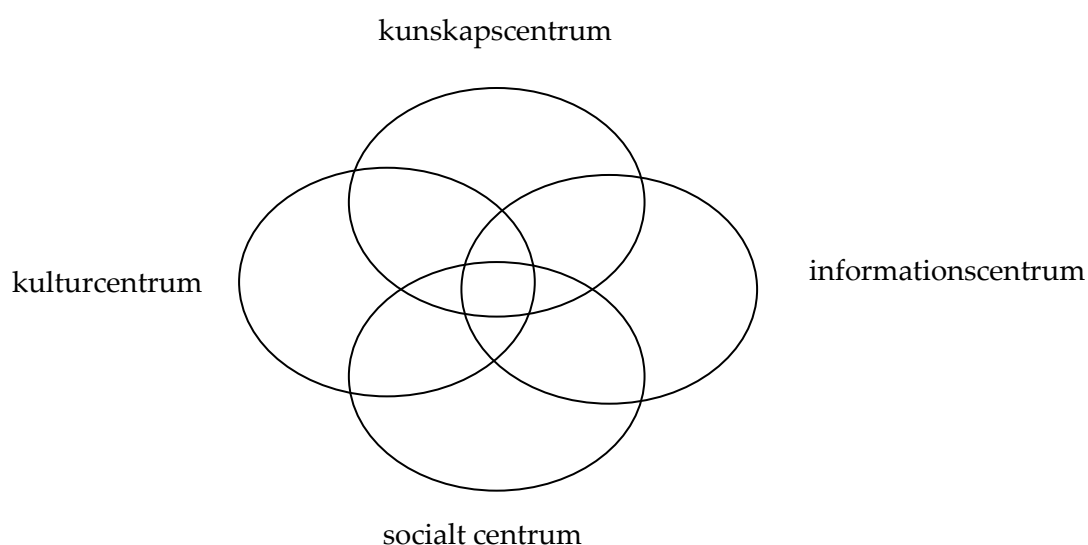

Figur 1 *Exempel på förändring i begreppsanvändning, utifrån användarstudier om vuxna i lärande.*

I vilken mån resultaten från de kvalitativa undersökningarna är generaliserbara är det viktigt att se till i vilket sammanhang frågorna ställs, i vilken miljö undersökningen är genomförd, vilken studerandegrupp det gäller o.s.v. Det är med andra ord studiernas sammanhang som måste bedömas när det gäller relevans, i relation till olika bibliotek.

3. Folkbibliotekets roll och pedagogiska uppgift

Att dra en gräns mellan folkbibliotekets verksamhet inriktat mot lärande, bildning och utbildning och övrig verksamhet är vanskligt. Var går gränserna mellan kunskap, kultur och information, i relation till folkbibliotekets uppdrag och aktiviteter? Är det viktigt att dra gränser överhuvudtaget, eller är en viktig poäng med folkbibliotek att de är just gränsöverskridande? Folkbibliotekens verksamhet är inriktad mot att fylla en rad olika, överlappande, funktioner vilket Anderssons & Skot-Hansens modell (1994)⁹ nedan visar.

Figur 2 Folkbibliotekets verksamhet (förenklad figur utifrån Andersson & Skot-Hansen 1994, s. 18).

I den debatt som funnits kring folkbibliotekets roll och pedagogiska uppgift framhåller många artiklar och andra texter bibliotekens viktiga roll. Häggström, förbundsordförande i DIK, skrev att "Det informella lärandet kräver även institutioner. Biblioteken ger till exempel många människor möjlighet att komma och gå genom hela livet och få lusten väckt." (2001, s. 10). De flesta texter av denna karaktär återfinns i tidskrifter som direkt vänder sig till bibliotekssektorn eller närliggande fackområden, men även inom utbildningsområdet finns flera artiklar publicerade. I tidskriften *Kommunikation mellan vuxenutbildare* har det

⁹ Andersson, Marianne & Skot-Hansen, Dorte (1994). *Det lokale bibliotek – afvikling eller udvikling*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksskole: Udviklingscenteret for Folkeoplysning og Voksenundervisning.

exempelvis publicerats flera artiklar vilka lyfter fram bibliotekens roll (se Wiklund 2002, Dahlberg & Malmberg-Kronwall 2003, Flöög & Gärdén 2004).

Exakt vilken roll folkbiblioteken skulle spela i informations- och kunskapssamhället och hur den pedagogiska uppgiften skulle te sig var inte alla eniga om i början av 2000-talet. Mats Ericsson, generaldirektör för Nätuniversitetet, menade att folkbiblioteken agerade curlingföräldrar åt högskolestudenterna. Han ansåg att folkbiblioteken hade problem med att bestämma vad som var en rimlig servicenivå när det gällde exempelvis kurslitteratur och referenstjänster, och att man ofta serverade studenterna färdiga lösningar istället för att låta dem söka själva (Almerud 2004). Andra, (exempelvis Jannert 2004) ifrågasatte detta och efterfrågade belägg för Ericssons uttalande. Frågan om biblioteken skulle erbjuda service eller hjälp till självhjälp aktualiserades i detta sammanhang. Gav (eller ger) folkbiblioteken mer service till studerande än vad de fick på utbildningsbiblioteken? Skulle (eller ska) de studerandes önskemål om service alltid tillgodoses eller skulle biblioteken istället undervisa om informationssökning i syfte att användarna själva utvecklar informationskompetens? När folkbibliotek och högskolebibliotek fick samma användare som besökare, blev skillnaden mellan folkbibliotekens traditioner av individuella möten och lyhördhet inför individens behov och högskolebibliotekens mer grupporienterade pedagogik tydlig.

Det finns mycket skrivet om folkbibliotekets roll och pedagogiska uppgift i artiklar, uppsatser, genom en mängd projekt (se bilaga) och en rad konferenser har genomförts på temat, bl.a. *Landskap för lärande* i Malmö 2003 (se Steinsaphir 2003a; 2003b) och *Biblioteket som lärmiljö* i Nässjö 2007 (se Frid 2007a; 2007b). Ur materialet som har inkluderats i denna översikt har följande teman valts ut: livslångt lärande och bibliotek, den pedagogiska uppgiften, projekt som biblioteksutveckling, kartläggningar, bibliotek utanför Sverige, studenter samt folkbiblioteket i relation till bildning och utbildning.

Livslångt lärande och bibliotek

Utifrån de olika texterna i samband med denna kunskapsöversikt kan vi konstatera att sedan ett decennium tillbaka är livslångt lärande ett begrepp som relativt ofta förekommer i folkbibliotekssammanhang, inte minst när det handlar om utbildningssatsningar och utbildningsplanering. McNicol och Dalton (2003) menar att det finns en generell trend inom biblioteksvärlden att tala om lärande istället för utbildning, vilket då inkluderar både formellt och informellt lärande. I synnerhet talas det enligt författarna om livslångt lärande, vilket antyder ett fokus från den lärarledda undervisningen till mer självstyrkt lärande (s. 27). Men de skriver också att trots retoriken, så hamnar frågorna ändå i många fall på elever och studenter inom utbildningsväsendet. De menar att biblioteken måste bli mycket mer aktiva i sin dialog med politiker och tjänstemän och kultursektorn i övrigt (s. 28).

Som Malmström (2005) skriver är det exempelvis införandet av ny teknik och den ökade andelen vuxenstuderande som sökt sig till folkbiblioteken som har gjort begreppet aktuellt för folkbiblioteken. Utifrån denna bakgrund har Malmström studerat begreppet livslångt lärande och hur det uttrycks i bibliotekspolitiska policydokument. Utifrån en diskursanalytisk inriktning har författaren analyserat propositionstexter och två kommuners skolplaner och kulturpolitiska program. I analysen av de utbildningspolitiska texterna framkommer att dessa till stor del präglas av en marknadsekonomisk diskurs som också påverkar talet om livslångt lärande. Exempelvis får idéer om kunskapssamhället stort utrymme och kopplingar görs mellan folkbildning och livslångt lärande. De två nationella kulturpolitiska dokumenten betonar snarare det kulturpolitiska perspektivet respektive bildningsperspektivet. I de kulturpolitiska dokumenten på lokal nivå återfinns både talet om livslångt lärande med sina diskursiva kännetecken och de mer traditionella bibliotekspolitiska diskurserna sida vid sida. Författaren konstaterar att talet om livslångt lärande ser ut att ha ökat betoningen av bildningsperspektivet i de kulturpolitiska dokumenten, liksom av marknadsekonomiska diskurser. Lärandet kopplas till ekonomisk tillväxt och samhällets utveckling. Författaren menar att man bör ställa sig kritisk till begreppet livslångt lärande, framförallt kopplingen till tillväxt och ekonomisk utveckling, då begreppet riskerar att bli snävt och utestängande i en folkbibliotekskontext.

Det kan vara så att begreppet livslångt lärande banade en framkomlig väg för folkbiblioteken, eller fungerade som ett verktyg för att kunna arbeta med vissa frågor. Om vi ser till många av de texter som refererats till i översikten så nämns "lärande" kanske ännu oftare än livslångt lärande.

Den pedagogiska uppgiften

Att folkbiblioteken sysslar med pedagogiskt arbete är naturligtvis ingen nyhet för 2000-talet. I uppsatsen *Pedagogiskt arbete på folkbibliotek* (Bolmskog 2005) har synen på pedagogiskt arbete på folkbibliotek undersökts under 1930-talet, 1960-talet och 1990-talet. Materialet i uppsatsen har bestått av artiklar och notiser ur *Biblioteksbladet*. Författaren ställer frågorna: Vilka olika typer av pedagogiskt arbete på folkbibliotek har diskuterats i *Biblioteksbladet* under de olika tidsperioderna? Hur har skribenterna diskuterat förändrade yttre förutsättningar för pedagogiskt arbete på folkbibliotek? Hur kan diskussionerna om pedagogiskt arbete tolkas i ett professionsteoretiskt perspektiv? Resultatet visar att under 1930-talet låg fokus på det fria bildningsarbetet och det bildningsideal som framstod som utmärkande var självbildningsidealet. Under 1960-talet stod det pedagogiska arbetet på biblioteket i samhällsnyttans tjänst. Medborgarbildningsidealet lyftes fram, vilket innebar att medborgaren skulle skaffa kunskaper så att han eller hon kunde fullgöra sina samhällliga plikter. Under 1990-talet har det pedagogiska arbetet förskjutits till att placera användaren och dennes informationssökningsprocess i centrum. När det gäller yttre förutsättningar för

pedagogiskt arbete på folkbibliotek har två störningar diskuterats som förändrat folkbibliotekariernas pedagogiska arbete hittats: dels utvecklingen av modern informations- och kommunikationsteknik (IKT) dels den konstant ökande tillströmningen av vuxenstudenter till folkbiblioteken. Bolmskog konstaterar också att materialet i uppsatsen tyder på att det finns en gammal gränsdragning mellan skolans jurisdiktion och folkbibliotekens jurisdiktion, där arbete av pedagogisk art anses tillhöra skolan.

I *Folkbibliotekets pedagogiska uppgifter* (Andersson & Berger 2005) diskuterar författarna att det inte är helt tydligt vad folkbibliotekets pedagogiska uppgifter egentligen består i. Vilka pedagogiska diskurser finns inom folkbiblioteket? Hur ser relationerna ut mellan de olika benämningarna på pedagogik? Råder det någon konflikt mellan folkbibliotekens skönlitteraturförmedlande och informationsförmedlande uppgift? Vilka konsekvenser får dessa diskurser för den service som biblioteket förmedlar? Författarna kommer fram till att det finns flera olika diskurser: användar-, bibliotekarie- och samhällsdiskursen. Dessa tre handlar om hur biblioteket ska lära ut och i vilket syfte. Vad som ska läras ut är man ganska överens om i de olika diskurserna. Användardiskursen pekar på att uppdelningen mellan skönlitteratur och facklitteratur inte är konstruktiv ur ett användarperspektiv. Någon konflikt mellan informations- och skönlitteraturförmedling har inte hittats, däremot finns det skillnader i synen på användaren mellan användardiskursen och bibliotekariediskursen. I användardiskursen sätts individens behov i centrum, medan individen i bibliotekariediskursen uppfattas som mer eller mindre okunnig. Gällande relationen mellan de olika benämningarna på pedagogik visas att bildning är en del av folkbildningen och att folkuppfostran används för att visa vad folkbildning inte är. Lärande och utbildning har samma begreppsinnehåll tillsammans med den formella delen av det livslånga lärandet och dessa tre hör till samhällsdiskursen. I samhällsdiskursen är biblioteket en del i kunskapssamhället och dessa uppgifter ses som att vara till nytta för samhället. Informationskompetens, folkbildning och livslångt lärande är nyckelord. Folkbildning och informationskompetens finns också i samhällsdiskursen och då är det oftast i sammanhang när folkbibliotekets demokratiska uppgift diskuteras. Informationskompetens anses ofta vara ett verktyg för att uppnå något annat, som till exempel demokratiskt deltagande. Informationskompetens och folkbildning i bibliotekariediskursen utgår båda ifrån att det är bibliotekarien som är expert, oavsett om det gäller skönlitteratur eller Internetkällor. I användardiskursen finns också informationskompetens, folkbildning och det informella livslånga lärandet och här menar man att det är användaren och dennas behov som ska stå i centrum, samt att användaren bestämmer själv huruvida hon behöver kunskap eller inte. Författarna avslutar med att ifrågasätta om bibliotekarierna verkligen måste hävda sin expertis genom att förutsätta att användaren är okunnig eller inkompetent. (s. 62f).

Projekt som biblioteksutveckling

En av de allra vanligaste formerna för biblioteksutveckling i Sverige tycks vara utvecklingsprojekt. En stor del av de populärvetenskapliga artiklar som finns om folkbibliotek och vuxnas lärande beskriver just projekt. Samtidigt är det svårt att skaffa sig en mer heltäckande, sammanhållen bild av alla de projekt som har genomförts, då projektens dokumentation utmärks av mångfald eller rentav spretighet. I många fall är dokumentationen, i alla fall den som finns tillgänglig, mycket knapphändig. I några fall är dokumentationen av informell karaktär, såsom minnesanteckningar på bibliotekets hemsida. Andra beskrivningar består av exempelvis konferenspresentationer. Projektens dokumentation skiljer sig alltså mycket åt gällande omfång och innehåll. I denna kunskapsöversikt ges därmed översiktliga exempel på projekt, och i bilagan finns en rad projekt och dokumentation som lokaliserats listade, så att läsaren själv kan söka sig vidare.

Från och med år 2002 fick Kulturrådet av regeringen ett anslag på tre miljoner kronor som skulle användas för att främja vuxenstuderandes tillgång till folkbiblioteksservice. Syftet var att Kulturrådet skulle bidra till att folkbiblioteken utvecklades till viktiga och erkända platser för livslångt lärande. Kulturrådet beslöt att arbeta med att öka vuxenstuderandes tillgång till biblioteksservice på tre vis: genom att verka för långsiktig förändring, genom att praktiskt pröva och utveckla metoder och genom att diskutera och få erfarenhet. En biblioteks-konsulenttjänst inrättades på Kulturrådet, vars uppdrag bestod i att verka för långsiktigt förändringsarbete genom att skapa nätverk med olika aktörer för att stärka ett brett samarbete kring vuxnas lärande. Sju utvecklingsprojekt fick medel för att anställa projektledare. I *Dalarna* ansvarade länsbiblioteket för projektet. Man ville stärka samverkan mellan folkbibliotek, folkbildning och högskola. Länsbiblioteket i *Halland* (numera Regionbibliotek Halland) anmälde intresse tillsammans med bibliotekscheferna i regionens sex kommuner. De hade i ansökan ett tydligt användarperspektiv, från visioner via upplägg till mål. Halland ville bl.a. utveckla samarbetet med lokala lärcentra i länets kommuner. *Botkyrka och Huddinge* kommuner fokuserade på studerande med annan bakgrund än den svenska. Detta projekt avslutades i juni 2003. *Västra Gästrikland*, d.v.s. kommunerna Sandviken, Hofors och Ockelbo, ville utveckla filialbiblioteken till studiecentra samt utveckla nätverk och arbeta med fortbildning. En av målgrupperna var distansstuderande. Länsbiblioteket i *Östergötland* ansökte om medel tillsammans med Motala kommun. De ville stärka och sprida de erfarenheter och den kompetens som finns i olika delar av länet. Det handlade bland annat om att förmedla kunskaper om att arbeta med handledning på bibliotek från gymnasiebibliotekarier till folkbibliotekarier. *Sydöstra Skånes* fem kommuner Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Tomelilla och Ystad fokuserade på folkbiblioteksutveckling. Länsbiblioteket i *Värmland* fokuserade på utveckling av databaser och informationsteknik och utgick ifrån ett redan påbörjat arbete, IVER-projektet. Utförliga beskrivningar av dessa projekt finns i slutrapporten *Folkbibliotek och vuxnas lärande: Förutsättningar, dilemman och möjligheter i*

utvecklingsprojekt (Gärdén m.fl. 2006). För att kunna dra långsiktig nytta av de erfarenheter som gjorts under projekttiden så att de kunde användas nationellt, regionalt och lokalt för vidare utveckling och för strategiskt förändringsarbete som gäller folkbibliotekens roll för lärande, gav Kulturrådet i uppdrag åt Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/ Bibliotekshögskolan att följa utvecklingsprojekten under projektperioden. Forskarna skulle mer specifikt studera synen på användare, arbetsmetoder, profession och organisation. (Gärdén m.fl. 2006, s. 17). Resultaten visar bl.a. att det funnits en problematik i bibliotekens metodutveckling, där det varit svårt att skapa något nytt utan att det nya anpassas till de strukturer som redan finns. Exempel är att arbetsmetoder som redan är kända i utbildningsbiblioteken har lånats in av folkbiblioteken. Bibliotekariernas professionella självbild utmanades vidare i och med satsningen. Beslutsfattare och utbildare har i många fall haft en traditionell bild av biblioteket, där folkbibliotekarien inte förknippas med formella studier. I vissa fall förändrades denna bild under projekttiden. Det framkom också att projektmålen ibland gick stick i stäv med andra etablerade målsättningar i biblioteket. Rapporten visar på problematiken med folkbibliotekens många roller och identiteter och vilka konsekvenser en skarpare utbildningsprofil får för synen på folkbibliotekets identitet. När biblioteken prioriterar en viss användargrupp sker detta på bekostnad av andra grupper, något som kom att kollidera med bibliotekets identitet som allmänhetens institution. Forskningsrapporten visar också att det fanns en stor beredskap i projekten att ta itu med och hantera de svårigheter som uppkommit. En slutsats är att projekten bidragit till ett nytt sätt att tänka om folkbibliotekens verksamhet, både bland grupper inom biblioteksområdet och utanför. Reflektioner över det professionella förhållningssättet är också det något som lägger en god grund för ett fortsatt kontinuerligt samtal. Det utökade kontaktnätet som skapats mellan olika bibliotek och mellan bibliotek och andra som arbetar med vuxna i lärande är något som, om det befästs och vidareutvecklas, kan leda till långsiktiga förbättringar för användargruppen som helhet (Gärdén m.fl. 2006, s. 117ff.).

DERAL (Distance Education in Rural Areas via Libraries, 1998-2000) var ett projekt ursprungligen initierat av Kalmar länsbibliotek som syftade till att dra fördel av den nya teknologin och folkbiblioteken som informationsmäklare, samt att undersöka vilken roll folkbiblioteken skulle kunna spela i framtidens informationssamhälle i samband med distansstudier och livslångt lärande. I projektet deltog, förutom Kalmar, bibliotek från Österrike, Spanien och Irland. I projektet åstadkoms bl.a. en handbok och en portal (Kühne 2001).

Ett axplock av andra projekt är:

- *Vuxna i Lärande (ViL)*, 2003 - , Göteborg
- *Equal biblioteksprojektet* (kuben.nu), 2003-2004, Kalmar län
- *Samverkansprojekt angående vuxnas lärande*, 2003-2005, Kramfors och Sollefteå bibliotek

- *Från stuprör till hängrännor – gränsöverskridande infrastruktur för vuxnas lärande*, 2004-2006, samverkansprojekt mellan bl.a. vuxenutbildningen, stadsbiblioteket och regionbiblioteket i Kalmar
- *Webbaserad studieguide för vuxnas lärande*, 2004, samverkan mellan bl.a. länsbiblioteket i Västernorrland och Jämtlands länsbibliotek
- *Studiemäklaren*, 2004-2005, Tidaholm
- *Lokala lärmiljöer i Stockholm*, 2005-2006, Stockholm
- *Projekt Julen*, 2004-2006, Orust
- *Växtkraft – ett samverkansprojekt om vuxnas lärande och utveckling i västra Gästrikland*, 2006, Sandviken, Ockelbo och Hofors
- *Vuxna i lärande i Västerbotten (VILIV)*, 2007, länsbiblioteket i Västerbotten
- *Digital dörr till resurser för vuxenstuderande (startsmart.nu)*, 2008-2010, Regionbibliotek Kalmar
- *European libraries as education centres for adult learners*, 2008-2010, samverkansprojekt med bl.a. Umeå stadsbibliotek

Fler utvecklingsprojekt beskrivs i andra avsnitt i översikten.

Svenska lägeskartläggningar

Under de första åren av 2000-talet gjordes flera omfattande lägeskartläggningar för att få en bild av hur bibliotekens verksamhet gentemot vuxnas lärande såg ut och för att fastställa hinder och möjligheter för utveckling.

I rapporten *Biblioteken i utbildningssamhället* (Ericsson 2000) beskriver Kerstin Ericsson en utredning i Norrtälje om hur biblioteken kan vara med och höja utbildningsnivån i kommunen, vilka möjligheter de olika biblioteksformerna har för att möta kommuninvånarnas krav och behov och vilken roll folkbiblioteket kan spela när det gäller utbildningsfrågor och biblioteksservice till distansstuderande. Utredningen innehåller kartläggning genom bl.a. litteraturstudier och intervjuer samt en rad förslag gällande bland annat biblioteksplaner, kompetensutvecklingsplaner och samordning av biblioteksverksamheten.

Rapporten *Fördjupat bibliotekssamarbete i nordöstra Skåne* (Bergqvist & Persson 2003) baseras på intervjuer, studiebesök, statistik och kommunala måldokument och utreder hur man kan hitta samarbetspunkter för biblioteken och ge ökad service gällande vuxnas lärande. I rapporten framkommer att erfarenhetsutbyte, en effektiv medie- och informationsstruktur, kompetensutveckling, studiecentrum och medieplanering är några av förslagen som biblioteken kan samarbeta kring.

I ett temanummer av *Framsteget* från Regionbibliotek Västra Götaland (red. Evers, Börjesson & Koldenius 2005) beskrivs flera projekt och satsningar som bedrevs kring vuxna i lärande under början av 2000-talet: Lärcentrum Orust på biblioteket på Orust, samarbete mellan

vuxenutbildningen i Alingsås och biblioteket, studiebibliotekarierna i Göteborg och NodVäst, nätverket för studiebibliotekarier i Västra Götaland.

Många av de genomförda biblioteksprojekten innehåller också mer eller mindre utförliga lägerkartläggningar.

Folkbiblioteken utanför Sverige

Frågan om folkbibliotek och vuxnas lärande är naturligtvis uppmärksammas i även andra länder än Sverige. Vilka frågor som sätts i fokus kan variera ganska mycket mellan länder och världsdelar.

De la Pena McCook och Barber (2002) skriver utifrån ett amerikanskt perspektiv att trots att det skett stora förändringar när det gäller området folkbibliotek och vuxnas lärande i USA, bl.a. genom en rad nationella satsningar, så finns det en hel del arbete kvar att göra. Till del handlar det om att folkbiblioteken bör ta sitt ansvar och se detta som sin uppgift. De skriver vidare att folkbiblioteken har ett arv av humanistiska aspekter på människors lärande och kunskap att förvalta, vilket innebär att biblioteken kan spela en nyckelroll för många. Vuxnas lärande kommer att fortsätta att vara en viktig del av folkbibliotekens service framöver (s. 73).

En översyn över brittiska folkbibliotek och den biblioteksservice som riktas mot vuxnas lärande finns i artikeln *Learner support in UK public libraries* (Spacey & Goulding 2004). Aktiviteter som genomförts på de 20 undersökta folkbiblioteken var bl.a. att prova på Internet, släktforskning, kreativt skrivande och nybörjarengelska. En hel del av verksamheten handlade också om att göra service tillgänglig över nätet, såsom webbguider och stöd för arbetssökande. Flera av biblioteken i undersökningen påpekade behovet att samverka med andra aktörer för att maximera expertis och resurser. I denna undersökning, liksom i flera andra, framkommer det att bibliotekspersonalen sällan är enig om på vilken nivå servicen gentemot vuxna studerande eller övriga kunskapsförstående vuxna bör ligga (s. 350ff.) Även Ashcroft (2008a, 2008b) beskriver en översiktsstudie av service till vuxna i lärande i England, liksom litteraturöversikten *London's public libraries as community learning hubs* (Bridgwood 2006). Ashcroft, Farrow och Watts (2007) ger i sin artikel en översikt över hur engelska folkbibliotek gav service till vuxna i lärande och vilka styrkor biblioteken hade på området, genom framförallt litteraturstudier och intervjuer. De tar bl.a. upp hur vuxna i lärande definieras, synen på lärande, personalfrågor, marknadsföring och utvärdering.

I en jämförelse mellan svenska och engelska bibliotek och lärcentra (Hallberg 2005) försöker författaren identifiera faktorer som kan bidra till utveckling av biblioteksverksamheten i Sverige. I England har *Idea Store* och *Dover Discovery Centre* valt ut och i Sverige tre bibliotek i Östergötland (Boxholm, Motala och Norrköping) samt utvalda lärcentra i länet. Studien har identifierat att man i de svenska och de engelska fallen har olika syn på de studerande. I

England har man ett kundorienterat förhållningssätt och strävar efter en långsiktig beredskap att möta de studerande i det livslånga lärandet. Man har en nära kommunikation med marknaden, både med befintliga kunder och med potentiella brukare, skriver författaren. Studien visar även att personalens kompetens i de engelska fallen är bredare än den svenska personalens. De aktiviteter som erbjuds i England har en tydligare koppling till verksamhetens mål och visioner och kan knytas till ett identifierat behov hos användarna. Verksamheten är mer fokuserad, vilket tar sig uttryck i en medveten inriktning av aktiviteter för utvalda målgrupper. I Sverige är biblioteken istället involverade i en rad olika aktiviteter till olika målgrupper i samhället, där det snarare är personalens kompetens som styr vilka aktiviteter som erbjuds, enligt författaren.

I Norge har vuxenutbildningen decentraliserats alltmer, vilket har lett till fler biblioteksbesök relaterade till studier skriver Berge (2001). Även i Norge har man genomfört en rad projekt relaterade till folkbibliotek och livslångt lärande. Dessa projekt har framförallt varit inriktade mot praktiska infallsvinklar på biblioteksverksamheten. Ett sådant projekt är *PIVS*, med 26 deltagare. Målet med projektet var att utveckla biblioteken till lärorenor eller workshops för vuxna i lärande. Författaren framhåller i artikeln hur olika de utvecklade lärorenorna såg ut, beroende på lokala förutsättningar och på deltagarnas olika sätt att närma sig uppgiften. Återigen beskrivs brist på konsensus bland bibliotekspersonalen och mellan biblioteken som ett hinder för utvecklingsarbetet (s. 28). Även i Finland har det livslånga lärandet och folkbildningen en naturlig koppling till bibliotek, enligt Jokitalo (2004).

En stor del av de folkbibliotek runt om i världen som ägnar sig åt vuxnas lärande fokuserar på literacy-frågor, vilket tas upp i avsnitt 4, eller distansstudenter och folkbibliotek, vilket tas upp nedan. Fler exempel på hur folkbibliotek i andra länder arbetar med vuxnas lärande ges på andra ställen i översikten. Även bilagan innehåller flera exempel.

Folkbibliotek och studenter

I översiktens andra avsnitt, om användarstudier, beskrivs situationen med studenter och folkbibliotek utifrån användarnas perspektiv. Nedan sammanfattas några texter vilka beskriver bibliotekens perspektiv.

Villkoren och möjligheterna för folkbibliotek att ge service till högskolestudenter undersöks i Kumlins och Olssons (2006) uppsats. Utifrån en ramfaktorteoretisk modell, en teori om hur förutsättningarna för undervisningen påverkar resultaten, har de studerat förutsättningarna för folkbiblioteken att vara delaktiga i det högre formella lärandet genom att använda två övergripande ramfaktorer – organisatoriska ramar och medverkandes föreställningar. De grupper som har intervjuats är kommunpolitiker, folkbibliotekarier och högskolestudenter. Uppsatsen visar även att de tre undersökta folkbiblioteken inte i någon större utsträckning har lokala styrdokument, och högskolestudenter nämns i liten omfattning i de dokument

som finns. Detta gör att det saknas riktlinjer för hur folkbiblioteken ska bemöta högskolestudenterna, och att dessa får varierad service beroende på vilken bibliotekarie som sitter i informationsdisken, skriver författarna. Utifrån studier av politiska dokument och intervjuer med de medverkande, analyseras vilka föreställningar som finns på nationell politisk nivå, lokalpolitisk nivå, samt vilka föreställningar kommunpolitiker, bibliotekarier och studenter har när det gäller folkbibliotekens service till studenterna. Det framkommer enligt författarna att folkbiblioteken bör marknadsföra sin roll i utbildningen bättre framför allt gentemot kommunpolitiker. De kommunpolitiker som intervjuats ser nästan enbart folkbiblioteket som en kulturinstitution och inte som en viktig del i högskolestudenters utbildningar (jfr Gärdén m.fl. 2006). Denna uppsats, liksom många andra inom ämnet påpekar att de samarbeten som finns i dagsläget skulle behöva utvecklas ännu mer, framförallt mellan högskolebibliotek och folkbibliotek. En annan uppsats som behandlar distansutbildningens inverkan på folkbiblioteken är Lundbergs (2001), vilken avslutas med att påpeka att för att upprätthålla en kvalitativ verksamhet så behöver folkbiblioteken ställa krav på mer långsiktig planering och externa resurser på ett nationellt plan, exempelvis angående stödet för distansstudenter.

Herdenberg (2005) beskriver hur svängningarna har sett ut gällande synen på studenter på stadsbiblioteket i Lund, från 1960-talet fram till idag. Från att ha haft en generös syn på studenterna, framförallt inom humaniora och samhällsvetenskap, till att på 1970-talet börja hänvisa studenterna tillbaka till universitetsbiblioteket p.g.a. bristande resurser att tillgodose behoven, till att 2005 återigen anse att till folkbiblioteket är alla välkomna. "Revirtänkandets tid är förbi", skriver Herdenberg (s. 94).

Distansstudenter är inte endast en uppmärksammas fråga på svenska folkbibliotek. Barsun, Tunon och Ramirez (2005) skriver att bland de 550 svar de fick på sin enkät (som till största delen besvarades av amerikanska bibliotek), visade det sig att bibliotekarier på både akademiska bibliotek och folkbibliotek rapporterade att distansstudenter använde biblioteket. Endast åtta procent av folkbibliotekarierna tyckte att distansstudenterna utgjorde ett problem. Framförallt var det studenternas självständiga uppgifter och fördjupningsuppgifter som utgjorde ett problem, då studenterna inte förstod uppgifterna och hade bristfällig kontakt med sin värdinstitution. Överlag uppgav bibliotekarierna som svarade på enkäten samma skäl som anges vid svenska folkbibliotek till varför studenterna använde folkbiblioteket, ibland trots att det akademiska biblioteket fanns i samma stad: bibliotekets läge, att man vara mer van vid folkbiblioteket och att personalen upplevdes som mer hjälpsam och trevlig än vid det akademiska biblioteket. Folkbiblioteken upplevde framförallt problem med beståndet i förhållande till distansstudenternas behov och viss fjärrlåneproblematik uppstod ibland. Likaså pekar artikelförfattarna på diskussionen kring ekonomiska frågor och ersättning och att studenterna vara okunniga om vilket stöd de

kunde få från värdinstitutionen. Sammantaget belyses alltså väldigt många resultat i likhet med svenska studier.

Barsun (2002) ger flera exempel på amerikanska och australiensiska studier som visar att många distansstudenter föredrar folkbiblioteket framför sitt värdbibliotek. Även om folkbiblioteket inte är inriktat mot ett vetenskapligt bestånd och om personalen saknar erfarenhet och utbildning att stödja studenter, så kan folkbiblioteket uppenbarligen ändå spela en roll i det totala informationsutbudet, enligt Barsun (s. 13). Genom att stödja studenterna så får biblioteket dessutom en god möjlighet att marknadsföra sina tjänster (ibid.) Liknande beskrivning finns hos Dority (2000) som framhåller just bibliotekets möjligheter till marknadsföring genom distansstudenter. Hon beskriver utmaningarna för biblioteken som de vuxenstuderandes ringa bibliotekserfarenhet, vilket betyder att det tar tid att hjälpa dem. Dority skriver också om "upplevda barriärer och verkliga barriärer", och lyfter därmed fram attitydernas roll i bibliotekens arbete gentemot studerande. I en afrikansk kontext, närmare bestämt Tanzania, har Mcharazo (2000) kommit till liknande konklusioner, nämligen att folkbiblioteket spelar en stor roll för många distansstudenter.

I en artikel av två amerikanska universitetsbibliotekarier (Nickel och Mulvihill 2010) diskuteras just hur folkbiblioteken har påverkats av ökande mängd distansstuderande och de skriver att distansutbildningen har placerat "a strain on often overburdened and underfunded institutions" (s. 87). Även om distansstudenterna i många fall innebär problem för folkbiblioteken menar författarna att det i mångt och mycket är en attitydfråga och att distansutbildning och studenter är här för att stanna, så varför inte göra det bästa av situationen, och vara förberedda och försöka se positivt på att människor faktiskt vänder sig till biblioteket. Även Nickel och Mulvihill poängterar vikten av samarbete mellan akademiska bibliotek och folkbibliotek.

En hel del av den debatt som förts om och hur biblioteket ska arbeta med studerande hör ihop med frågan om vilken relation folkbiblioteket ska ha till utbildning respektive bildning.

Folkbibliotek för bildning eller utbildning?

Kritiska röster mot folkbibliotekens utbildningssatsningar saknas inte och det går att spåra en lång och livaktig diskussion i olika texter.

Hansson menar att det är i "rummet mellan den fria folkbildningen och det formella utbildningsväsendet som folkbiblioteken under stora delar av 1900-talet funnit sin plats." (2005, s. 22) och att "Folkbiblioteken har under hela sin existens befunnit sig i spänningsfältet mellan bildning och utbildning." (s. 42). När det gäller den formella utbildningen hade folkbiblioteken i mitten och slutet av 1980-talet problem med tillströmmande skolelever och universitetsstuderande, vilket enligt Hansson uppmärksammades i åtskilliga rapporter och utvärderingar. Vuxenstuderande sågs som ett stort problem på många bibliotek, vilka

upptog tid och resurser från andra biblioteksbesökare såsom barn, funktionshindrade, äldre och invandrare. Men från att under 80-talet ofta blivit betraktade som ett problem har nu studenter blivit en prioriterad grupp och idag är folkbiblioteken pedagogiskt understödjande enligt Hansson. Den renodlade kulturinstitutionen har ersatts av en informell variant av utbildningsbibliotek. Förändringen syns tydligt i glesbygden där folkbiblioteken ofta kombineras med lärcentra. Gränserna mellan olika bibliotekstyper håller dessutom alltmer på att suddas ut. Enligt Hansson är problemet idag kanske snarast att "Det lokala folkbiblioteket har inga problem att legitimera sin verksamhet i relation till utbildning, men att tala om bildning i en tid som vår är inte det lättaste." (s. 45). Hansson argumenterar för att det i längden är de mer instrumentella informationsförsörjningsuppgifterna som kommer att dra det längsta strået på bekostnad av de verksamheter som är svårare att mäta och få ekonomiskt ersättning för, exempelvis stöd till grupper som av olika anledningar tillhör de underprivilegierade i det nya högteknologiska kunskapssamhället. Det finns därför all anledning för såväl biblioteken som biblioteksforskningen att vara observanta på denna utveckling. Skriften *Det lokala folkbiblioteket - förändringar under hundra år* resonerar också kring om biblioteken ska ge folket det folket vill ha eller om de ska ge folket det folket inte visste att de ville ha.

I Brandts (2005) uppsats utforskas debatten kring folkbibliotekens stöd för vuxnas lärande och synen på folkbibliotekens roll i vuxenutbildningen. Artiklar ur *Biblioteksbladet*, *DIK-forum* och *Ikoner* mellan 2001 och 2003 har valts ut för studien. Brandt identifierar tre perspektiv ur debatten: ett livslångt lärandeperspektiv, ett utbildningsperspektiv och ett folkbildnings- och kulturförmedlingsperspektiv. De två förstnämnda perspektiven är relativt positivt inställda till folkbibliotekens inblandning i utbildningssammanhang, medan det sistnämnda perspektivet framhåller just folkbildning och kulturförmedling som viktigare uppgifter för biblioteken. Möjligheter för att kunna stödja vuxenstuderande som urskiljs är framförallt att utveckla samarbetet mellan olika aktörer, och att folkbiblioteken får vara med tidigare i processer, d.v.s. att folkbiblioteken börjar arbeta mer proaktivt än reaktivt. Hinder för att kunna stödja vuxenstuderande på bibliotek är enligt artiklarna exempelvis att det saknas tydliga uppdrag för biblioteket samt attityder hos bibliotekarier och utbildare.

Gärdén m.fl. (2006) menar att när bibliotekarien på folkbiblioteket ska stödja studerande blir folkbibliotekens mer ideologiska och värderationella förhållningssätt problematiskt i förhållande till de målrationella anspråken som liknar utbildningsbibliotekens. Den professionella identiteten sätts på prov och man tvingas reflektera över sin egen roll och bibliotekets position i samhället. Detta blev synligt i de s.k. VUXBIB-projekten, när det i kontakten med de studerande i projektens inledningsskede framkom att många bibliotekarier kände sig ovana vid frågor från vuxenstuderande som arbetade med olika projektuppgifter. Vissa bibliotekarier var osäkra på hur situationen kunde hanteras och om den egna kompetensen var tillräcklig nog. Många bibliotekarier i projekten tvingades

reflektera över vad det var man ville förmedla genom sitt professionella handlande (s. 104f.). Vuxbib-projekten var exempel på förändring där tyngdpunkten försköts från vad som oftast anses vara en traditionell syn på biblioteket som folkbildare i bemärkelse folkuppfostrare till vad som ses som en nyare roll som formell utbildningsresurs. Utifrån ett folkbildarperspektiv ses användarna som fria kunskapssökare och demokratiskt delaktiga medborgare där biblioteket blir rum för reflektion och meningsskapande. Betraktas biblioteken istället som utbildningsresurs ses användarna som uppgiftsstyrda informationssökare där biblioteket blir ett verktyg bland andra. Den roll biblioteken tilldelades eller tilldelade sig hängde samman med hur de förhöll sig till mål, värderingar, känslor och traditioner. Folkbibliotek betraktas i regel inte som målrationala organisationer i samma utsträckning som utbildningsbibliotek, utan istället är folkbibliotekens existens grundat på en egen värderationell bas. Den roll som folkbiblioteket tilldelades i dokumentationen i Vuxbib-projekten hamnade snarast inom utbildningsbibliotekens mer instrumentella roll än rollen som folkbildare eller förmedlare av skönlitteratur. Under projektiden blev det tydligt att det existerade olika uppfattningar gällande detta inom folkbiblioteken (Gärdén m.fl. 2006, s. 101f.).

Folkbibliotekens och bibliotekariens roll som folkbildare undersöks i Malmqvists (2000) uppsats, som studerar begreppets aktualitet, giltighet och innebörder. Författaren skriver att genom artiklar i bibliotekstidskrifter och antologier så framträder begreppet folkbildning alltjämnt som aktuellt och levande, men ibland skymtar emellertid tankar om att biblioteken folkbildande roll får ge vika för nya funktioner i samhället, då biblioteken får en mer serviceinriktad roll i informationssamhället. Genom en enkätundersökning på Uppsala stads- och länsbibliotek har författaren försökt att fånga åsikter och tankar om begreppet bland folkbibliotekarier. Informanterna menar att biblioteksverksamhet alltid har varit och fortfarande är folkbildning. Flera anser därtill att folkbildningen fått ökad aktualitet genom IT-utvecklingen, då biblioteket är en ovärderlig resurs för dem som inte har tillgång till datorer på andra vis. Demokrati och "allas rätt till kunskap" är argument som förs fram. Även läsfrämjande verksamhet och samarbete med andra folkbildningsinstitutioner tas upp i uppsatsen. Malmqvist diskuterar också bibliotekets "fostrande" roll som de flesta vill ta avstånd ifrån, och dess ansvar att erbjuda smalare alternativ. Bibliotekarierna som deltog i undersökningen menar att det är användarstyrning och serviceinriktning som ska dominera, men det behöver inte betyda att folkbildningsbegreppet måste ge vika.

Syftet med Gustavssons (2001) uppsats var att, genom en kombination av intervjuer med bibliotekspersonal i ledande ställning och studier av folkbibliotekets förhållande till bildning och folkbildning i ett föränderligt samhälle, leda fram till en diskussion kring huruvida folkbiblioteket kommer att vara en bildande samhällsinstitution i framtiden. Det teoretiska ramverket i uppsatsen behandlar dels hur samhället håller på att förändras och dels flera olika aspekter på folkbibliotekets förhållande till bildning och folkbildning. Olika sätt att

betrakta bildning tas upp: bildning som stärker medborgaren, bildning som personlighetsutveckling, bildning som självbildning, bildning som en kombination av teori och praktik, och bildning som folkbildning. Viktiga samhällsförändringar för folkbiblioteken som intervjupersonerna framhåller är framförallt informationsteknologins utveckling, kunskapens ökande betydelse och risken för ordlöshet som de förändringar som kan komma att påverka folkbibliotekets framtida verksamhet. Författaren menar att folkbildning eventuellt kan komma att bli viktigt när det gäller att lära människor hantera de nya teknologiska hjälpmedlen. Författaren tar också upp att det finns en risk att ökade klyftor uppstår i samhället mellan de som har tillgång till kunskap och förmåga att hantera den och de som inte har det. Respondenterna i uppsatsen menade att bildning behövs för att den minskar ondska och förtryck, medför att människor blir mer toleranta och fattar bättre beslut, ger ett rikare liv, utgör grunden för all inlärning, bygger på lusten att lära sig, och ger ett verkligt djup i kunskapen. De olika synsätten på bildning är mer eller mindre inriktade på kunskaper som främjar antingen samhällsnyttan eller den enskilda individen. När det gäller biblioteksverksamhetens förhållande till bildning och folkbildning, blev de olika uppfattningarna hos intervjupersonerna tydligare, skriver författaren. En person talade mer konkret om att det kommer att behövas mycket kunskap i det framtida samhället, medan de två andra talade i mer allmänna ordalag om facklitteraturens ökade betydelse och informationssökning, samtidigt som de också framhöll vikten av skönlitteratur och satsningar på läsfrämjande verksamhet. Det talas också om två olika förhållningssätt beträffande den framtida biblioteksverksamheten, ett förvaltande, vilket främjar bibliotekets traditionella uppdrag beträffande kultur och folkbildning, och ett anpassande, som i högre grad strävar efter att anpassa verksamheten till den samhällsmässiga och ekonomiska utvecklingen. Genomgående tycks det dock finnas en konflikt mellan vikten av att hänga med i samhällsutvecklingen och vikten av att satsa på läsfrämjande verksamhet, enligt Gustavsson, som tror att olika bibliotek kommer att hantera denna konflikt på olika sätt beroende på deras geografiska placering och vilka användargrupper som dominerar. Överlag kommer emellertid folkbibliotekets pedagogiska funktion att bli allt viktigare för utlärandet av IKT. Det finns också en oro för att de traditionella folkbildande uppgifterna kommer att hamna i skuggan av teknikivern. Gustavsson kommer fram till att folkbiblioteket med stor sannolikhet kommer att vara en bildande samhällsinstitution i framtiden, framförallt gällande hur segregering och språkliga och kunskapsmässiga klyftor ska kunna motverkas.

Hur synen på folkbildningsbegreppet inom studieförbund och folkbibliotek ser ut idag är i fokus i Norefors (2002) uppsats. Genom fokusgruppintervjuer med studieförbundsanställda inom Västerås stad och med folkbibliotekarier på Västerås stadsbibliotek har bland annat synen på folkbildningsbegreppet undersökts. Informanterna bland studieförbunden menar att folkbildningsbegreppet är mycket levande idag, då det finns en samsyn som kan karaktäriseras av studiecirkelmetodiken med delaktighet och demokrati. Folkbibliotek-

arierna använder inte folkbildningsbegreppet på samma sätt men folkbildning finns både innehållsmässigt och teoretiskt, även om då folkbibliotekariernas folkbildande roll har fått ge vika för servicerollen på marknadens villkor. Folkbibliotekarierna försöker därför omtolka folkbildningsbegreppet för att bättre passa dagens samhälle. När det gäller framtidens folkbildning menar både studieförbundsanställda och folkbibliotekarier att folkbildningen har fått ökad aktualitet genom IT-utvecklingen.

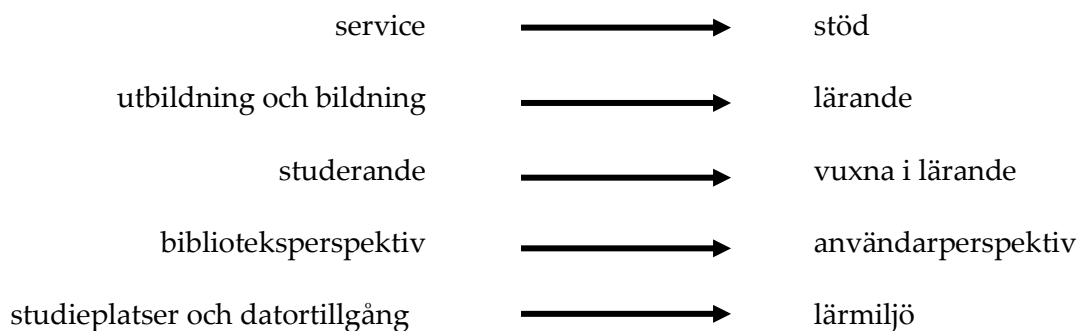
Syftet med uppsatsen *Folkbildning på bibliotek* (Landberg 2005) var att undersöka hur folkbildningsbegreppets utveckling i folkbiblioteksdebatten har sett ut under de senaste trettio åren. Hon valde dels att studera ett antal politiska styrdokument, och dels att studera hur begreppet använts i två bibliotekstidskrifter; *Biblioteksbladet* och *Bibliotek i samhälle*. Källorna har studerats ur ett diskursteoretiskt perspektiv och resultatet diskuteras utifrån teorier om makt och kunskap. Undersökningen av styrdokument och debattartiklar visar att folkbildningsbegreppet mestadels förekommit i diskussioner kring folkbibliotekens uppsökande verksamhet, läsfrämjande arbete och kvalitetskriterier för inköp av litteratur. Både i styrdokument och i tidskrifter är folkbildning ett levande begrepp som används, men utvecklingen tycks enligt författaren peka mot en utbredd användning av mer neutrala begrepp, varav "livslångt lärande" tycks vara det vanligaste. Uppsatsförfattarens slutsats är att denna utveckling beror på att folkbildningsdiskursen som på 1970-talet dominerade folkbiblioteksdebatten alltmer får lämna plats åt en marknadsskild diskurs, där ideologiskt präglade begrepp som folkbildning inte fungerar särskilt väl. Landberg anser att folkbildningstraditionen inom folkbiblioteken trots sitt tvetydiga innehåll är värd att värda, och ha i åtanke i diskussioner kring folkbibliotekens framtida utveckling. Hon menar också att begreppet "livslångt lärande" är skenbart neutralt och att det används för politisk styrning i lika hög grad som folkbildningsbegreppet. Rosengren och Urbanusson (2010) har en mer positiv syn på begreppet och menar att "ett vidgat folkbildningsbegrepp, bortom traditionsstyngda historiska eller ideologiska föreställningar kan tjäna som utgångspunkt för ett proaktivt biblioteksarbete, också gällande programverksamheten, arrangemang, debatter, föreläsningar etc." (s. 85).

Konflikten mellan bildnings- eller utbildningsbibliotek finns inte endast inom bibliotekets väggar, utan också på kommunpolitisk nivå. Om kommunens politiker inte explicit ger biblioteket uppdraget att stödja studerande, skapas utrymme för olika tolkningar och prioriteringsordningar. Från politiskt håll är det ofta ett uttalat mål att höja utbildningsnivån i kommunen och man ser därför gärna att biblioteket kan stödja formell utbildning. Å andra sidan kan det vara så att kommunens politiker vill värna om bibliotekets traditionella, folkbildande roll och inte vill se en utveckling mot utbildningsbibliotek. I Vuxbib-projekten fann forskarna exempel på båda synsätten. Projektledare och projektägare pekade vid ett flertal tillfällen under projekttiden på att för att överhuvudtaget få upp biblioteket på den politiska agendan krävs stor kraft (Gärdén m.fl. 2006, s. 102f.).

Uppgift med många dimensioner

Från folkbibliotekens perspektiv finns flera aspekter av verksamheten som riktas till vuxna i lärande. Olika beskrivningar och modeller kan hjälpa till att förstå och analysera verksamheten. Figuren av Andersson och Skot-Hansen (1994) som handlar om folkbibliotekets olika funktioner är ett sådant exempel. Att tala om olika perspektiv på biblioteksverksamheten, t.ex. samhällsperspektiv, kunskapsorganisation, användarperspektiv och organisationsperspektiv är ett annat sätt att försöka förstå verksamhetens komplexitet. Samhällsperspektivet handlar exempelvis om bibliotekens roll i samhället utifrån frågor som demokrati och kultur, ett kunskapsorganisatoriskt perspektiv handlar bland annat om fysiskt och virtuellt bestånd och tillgängliggörande, användarperspektivet tar sin utgångspunkt i brukarnas frågor och behov och organisationsperspektivet handlar exempelvis om verksamhetsfrågor och arbetsmetoder. Dessutom innebär arbetet gentemot vuxna i lärande, liksom annat utvecklingsarbete, att definiera begrepp, att prioritera vissa frågor framför andra, att synliggöra attityder, att arbeta med kompetensutveckling, att samverka med andra aktörer och att fördjupa sig inom vissa områden.

Även när det gäller undersökningar om biblioteks roll för vuxnas lärande kan vi utifrån översikten se att det har skett vissa förändringar under den studerade tioårsperioden:

Figur 3 Exempel på begrepps användning år 2000 till 2010, utifrån studier och projekt om folkbibliotekets pedagogiska uppgift.

4. Folkbiblioteket som lärmiljö

Folkbiblioteket omtalas ibland som en lärmiljö. Ibland åsyftas hela folkbiblioteket som en plats för lärande, ibland menar man en särskild del av biblioteket som är utvecklad just för att stödja, i många fall vuxnas, lärande. Lärmiljöer kan också vara fysiska eller virtuella och mer eller mindre formella till sin karaktär. Det finns flera aspekter av lärmiljöer som är aktuella i samband med just vuxnas lärande, men ur materialet har lärcentrum som fysisk plats och frågor om IKT och läs- och skrivfrämjande arbete framträtt som mer uppmärksammade än andra frågor under den aktuella tidsperioden.

Lärcentrum på eller i samarbete med bibliotek

Under den undersökta tioårsperioden handlar en hel del av texterna som studerats om lärcentra på, eller i samarbete med, folkbibliotek. Ett exempel på integration mellan utbildning och bibliotek är *Öppen skola* vid Örebro stadsbibliotek. Öppen skola var ett sätt att förverkliga Kunskapslyftets nationella mål att få bättre utbildade medborgare och lägga grunden till ett livslångt lärande. Intentionen med att förlägga verksamheten just till biblioteket var att undvika de institutionella hinder som flexibla arbetsätt kan möta i traditionell utbildning. Verksamheten riktade sig främst till människor med låg studiemotivation och låg utbildning, och innebar studier i egen takt utan fastställd kursplan där individens behov och önskemål om kunskap stod i fokus. Verksamheten kunde också ses som en del i bibliotekets uppsökande verksamhet, i och med att den riktade sig till de målgrupper som vanligtvis inte besöker biblioteket (Steinsaphir 2000). Öppen skola beskrivs även i uppsatsen *Skolan i biblioteket* (Tyrfors 2000). I en artikel av Blomberg och Jonsson (2002) om Öppen skola läggs ingen särskild vikt vid att verksamheten var knuten till biblioteket, med ett undantag. Organisatoriskt var Öppen skola en enhet i folkbiblioteket och författarna skriver att det är "sannolikt att om Öppen skola skulle tillhöra det kommunala utbildningsväsendet, skulle den löpa risk att hindras av dess ramar. Den organisatoriska tillhörigheten ger verksamheten ett relativt oberoende, vilket gynnar arbetsformen." (s. 75).

Uppsatsen *Lärmiljöer i storstad* (Johansson 2007) studerar projektet *Lokala Lärmiljöer* i Stockholms stad, vilket genomfördes 2005 till 2006. I projektet utvecklade nio bibliotek inom Stockholms stadsbibliotek så kallade lärmiljöer, som skulle underlätta för vuxna som studerade eller som ville börja studera, främst personer med studieovan bakgrund. Inom projektet anställde varje bibliotek en delprojektledare för att leda arbetet och sex av dessa har Johansson intervjuat, samt huvudprojektledaren. I uppsatsen framkommer att lärmiljöprojektet under tiden utvecklades från att vara en studiemiljö med inspiration från liknande lärcentrum i glesbygd, till att istället hitta inspiration i projekt som rörde storstadsmiljö. En viktig målgrupp blev äldre som inte hade svenska som modersmål, och som på olika sätt behövde hjälp med studier och att ta sig in på arbetsmarknaden. En farhåga som fanns bland

medarbetare och projektledare var att lärmiljöprojektet skulle göra att folkbiblioteken rörde sig mer mot en målrationell diskurs som prioriterade kvantifierbara resultat och frångick folkbibliotekens traditionella roll som folkbildare och förmedlare av mjukare värden. Men, skriver författaren, dessa värden, som att framhålla skönlitteratur och folkbibliotekets roll som en neutral plats, fick ändå utrymme i projektet. I projektet hade också IT och teknik en viktig roll, och detta framhölls som en demokratisk del i arbetet med att göra samhället mer rättvist. Inom projektet anställdes flera studie- och yrkesvägledare, och också andra yrkesgrupper som informerade och erbjöd hjälp på biblioteken. Detta tillsammans med den förändrade fysiska miljön med fler studieplatser gjorde att bibliotekets sociala roll framstod som stärkt, enligt uppsatsförfattaren. Ett annat resultat av projektet var att kurslitteraturbeståndet utökades.

Syftet med Sjöbergs (2006) uppsats var att ur ett organisationsteoretiskt perspektiv undersöka hur folkbiblioteket påverkas när vuxenutbildningen i en kommun startar distansutbildning på högskolenivå. Hon undersöker bland annat folkbibliotekets mål och uppdrag och hur folkbibliotekets ekonomiska situation påverkas när en annan kommunal verksamhet utvidgar sitt verksamhetsområde. Den undersökta kommunen var Alingsås. Uppsatsens fallstudie innehåller två angreppssätt, dels en granskning av de aktuella måldokumenterna, kommunövergripande och för kultur- och fritidsnämnden, och dels genom intervjuer med fem befattningshavare inom organisationen. I måldokumenterna var biblioteket sparsamt förekommande på alla nivåer, utom de som avsåg biblioteket specifikt. Samverkan återkom allt oftare under undersökningsperioden som ett mål i all verksamhet, men samverkan mellan lärcentrumet "Campus" och folkbiblioteket var dock i en begynnelsefas. Trots att medel för bibliotekssatsning fanns i projektet hade det inte resulterat i något konkret när halva projekttiden hade passerat. Vidare skriver författaren att man inte kan påvisa att Campus tillkomst påverkat folkbiblioteket. Antalet fjärrlån hade exempelvis hållit sig tämligen konstant under en åttaårsperiod. Studenterna från Campus rekommenderades att använda sig av "Jourhavande bibliotekarie" på nätet för informationssökning. Ökningen av studenter påverkade emellertid bibliotekets verksamhet genom att de tog resurser i anspråk och aktualiserade många frågor om arbetssätt och prioriteringar. Författaren konstaterar att kommunledningens uppmärksamhet på utbildningsfrågor var påfallande, medan intresset för biblioteksfrågor var minimalt, vilket skapade en underliggande konflikt i detta samarbete.

Hur förvaltningstjänstemän, bibliotekspersonal och distansstuderande såg på sitt lärcentrum och vilken roll biblioteket spelade i verksamheten undersöks i Magnussons (2006) uppsats. Bland annat undersökte författaren vilka associationer som gjordes till lärcentrumet, vad aktörsgруппerna tyckte skulle erbjudas i ett lärcentrum och vilken bibliotekets roll i lärcentrumet var. Under intervjuerna som genomfördes gruppvis med studenter och bibliotekspersonal och enskilt med kommun och förvaltning visade det sig att de inte oväntat gjorde

olika associationer. Kommuntjänstemännen såg på verksamheten som en strategisk resurs medan bibliotek och studerande tänkte mycket på lokalerna. De var alla överens om att lärcentrumet skulle erbjuda en god studiemiljö, fungerande teknik och personlig biblioteksassistans. Bibliotekariens roll uppfattades som traditionell med den skillnaden att flera arbetsmoment hade ökat, såsom fjärrlån, kurslitteraturinköp och datorrelaterade uppgifter. Magnusson menar att biblioteket, liksom kommunen, behöver förtydliga sin roll om vad biblioteket egentligen ska bidra med till lärcentrumverksamheten och vilka användare som ska definieras som studerande.

Ragnarsson och Svensson (2006) har undersökt vilka möjligheter som finns till lärande, utifrån idén om folkbiblioteket som läromiljö. De har fokuserat på *Demoteket*, ett projekt som gick ut på att unga människors egna kulturskapelser, såsom outgiven musik, film eller text, skulle finnas till utlån på bibliotek. Författarna undersökte vilka aspekter av lärande som kunde urskiljas i Demoteket, vilken betydelse Demoteket hade för de unga som lämnade in bidrag och vilken betydelse det hade för bibliotekarierna som arbetade med det. Författarna skriver att för bibliotekarierna innebar Demoteket en ökad möjlighet att ta del av de ungas kultur och en möjlighet till att utveckla arbetet gentemot unga, då det erbjöd flera olika sociala sammanhang och mötesplatser som kunde bidra till lärande. Demoteket var vidare ett sätt att ta vara på de ungas egenkraft och bejaka deras intressen och delaktighet i verksamheten. Även bibliotekariernas kreativitet främjades, enligt Ragnarsson och Svensson. För de unga var Demoteket framförallt ett sätt att manifesteras sin kreativitet, då de fick möjlighet att visa upp sina egna kulturskapelser. Slutsatsen som författarna drar innebär att det fanns många förutsättningar för lärande genom Demoteket, men det var inte säkert att dessa förverkligades i praktiken då det fanns en spännvidd mellan ambitionen med projektet och hur det användes i verkligheten.

När biblioteket blir, eller samarbetar med, ett lärcentrum har ett medvetet steg tagits mot en mer utbildande eller pedagogisk roll. Men undersökningarna ovan visar alltså också att bildnings- och kulturfrågor finner utrymme i biblioteket som lärmiljö.

Att främja användning och kunskap om IKT

Satsningar på att höja kompetensen inom IKT framträder genom materialet som ganska vanliga. I början av perioden skriver de olika författarna om datoranvändning, i många fall i relation till demokratiska aspekter och inte kopplat till det formella lärandet, medan slutet av perioden låter ana att frågorna i undersökningar och praktik handlar om koncept som Bibliotek 2.0 och digital kompetens.

Grundläggande utbildningar i datorhantering erbjöds på många bibliotek i början av 2000-talet. I en uppsats av Kjell och Låstberg (2000) undersöks sådan utbildning på ett antal bibliotek i Västra Götaland. Författarna studerar hur dessa utbildningar varit utformade

samt deras syfte och mål. I undersökningen visade det sig att kvinnor och pensionärer var de mest prioriterade målgrupperna. Undervisningen bedrevs alltifrån enskilt till gruppträffar med 20 personer och upp till 15 kurstillfällen. Ordbehandling och Internet var det huvudsakliga innehållet. Utbildningarna utgick från kursdeltagarnas egna önskemål och intressen. Föreläsningar var den vanligaste formen. Ingen av utbildningarna utvärderades och ingen särskild marknadsföring gjordes. Författarna efterfrågar efter genomförd undersökning utbildningar planerade efter teorier om lärande, som utgår från kursdeltagarnas istället för anordnarnas pedagogiska förutsättningar då ingen av anordnarna hade pedagogisk utbildningen.

I Danmark arbetade man på Ringsteds folkbibliotek med projektet *Internet för alla*, för att främja Internetanvändning bland kommuninvånarna, att identifiera barriärer och att ta reda på hur barriärerna kan överbryggas. Gorm Larsen (2002) skriver att bibliotekarierna först hade förberett undervisning efter en kursplan, men att de ändrade sitt upplägg när de förstod att det blev för mycket demonstration och för lite interaktion och tillfälle att praktiskt pröva. Utbildning byttes mot lärande och läraren blev istället en guide, skriver författaren. Med workshopen ville man visa att biblioteket kan fungera som en bra plats för mer informellt, kravlöst lärande som till stor del utgår från användarnas egna behov och förutsättningar. Ett annat danskt initiativ för att höja IKT-kompetens var *VUCiBIB*, som riktade sig till vuxna som vanligtvis inte deltar i utbildning eller besöker folkbiblioteket och även här utnyttjade man bibliotekets styrkor som lärmiljö; att det är gratis, geografisk närhet, kravlöshet och en plats där funktioner (information, kunskap, kultur och social samvaro) möts (Rønholt 2002).

I Norge genomfördes under 2007-2008 projektet *Volare*, i samarbete mellan Drammens folkbibliotek, universitetet i Oslo och Vox (Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk). Syftet var att utveckla och testa en modell för biblioteksstött lärande. Man tog fasta på det växande gapet mellan dem som kan använda digitala verktyg och tjänster och de som saknar nödvändiga kunskaper och färdigheter. Man utgick från tidigare kurser för att höja den digitala kompetensen, såsom Seniorsurf, och ville utveckla en modell för nationellt bruk. Framförallt riktade man sig mot dem med liten eller ingen datorvana för att bättre möjliggöra arbetssökande och deltagande i samhället. Under projektet visade det sig att det framförallt var de individuella handledningstillfällena som uppskattades, men även de s.k. mini-kurserna. Ett problem under projektets gång var de inblandade aktörernas olika syn på kunskap, lärandemål och professionella roller (Minken 2009).

I en artikel i *Nät och bildning* skriver Nygren (2008) om folkbibliotekens framtida roll i det livslånga flexibla lärandet. Nygren menar att folkbiblioteken i samverkan med studieförbund, folkhögskolor och andra aktörer kan utvecklas till noder för framtidens icke-formella och informella lärande. Bibliotekens starka förtroendekapital kan utnyttjas för att möta två av framtidens stora utmaningar, de digitala klyftorna och språkfrågan, eftersom

biblioteken kan erbjuda lämpliga, neutrala miljöer för lärande. På biblioteket kan människor utbyta kunskap på lika villkor, på nya och icke-konventionella sätt. På biblioteket möts dessutom fysiska och virtuella lärmiljöer.

Enligt undersökningarna har biblioteket alltså en roll att spela när det gäller att främja IKT-användning och digital delaktighet. I texterna framhålls framförallt vilken stor betydelse bibliotek har som neutrala, informella och kravlösa miljöer för lärande.

Literacy – läsfrämjande och skrivfrämjande verksamhet

Bibliotek utanför Sverige spelar, vilket har nämnts tidigare i texten, ofta en roll som stöd för lärande när det gäller läs- och skrivfrämjande verksamhet. I Storbritannien har det funnits åtskilliga projekt inom området. Comings m.fl. (2001) har gjort en studie där de tar upp hur man får vuxna att engagera sig, och fortsätta vara engagerade i bibliotekens s.k. literacy program. Literacy är inget enkelt begrepp att översätta till svenska, men i stora drag handlar det, i relation till bibliotek, om exempelvis läs- och skrivförmåga, informations-kompetens och digital kompetens. Att kunna hantera information, tryckt och elektronisk, uppfattas som en nyckelkompetens idag och som en nödvändig färdighet, inte bara i skolsammanhang utan också för livet i övrigt, för att kunna delta i arbetslivet, utöva demokratiska rättigheter och kunna förstå världen omkring. I Trains (2003) artikel om ett projekt för att främja literacy (*Vital link*) skriver hon att det kommer fram i utvärderingen att utåtriktat biblioteksarbete är mycket betydelsefullt när det gäller literacyfrågor och vikten av att nå även bibliotekets icke-användare. Hon skriver bl.a. att "as the public library is directly financed by public funds, each citizen has a right to benefit from its service" (s. 400). Wills (2003) beskriver vidare *Idea Store*, ett biblioteksprojekt i en del av London med stor del socialt utanförskap och låg biblioteksanvändning. McLoughlin och Morris (2004) beskriver i sin artikel åtskilliga exempel på hur folkbibliotek arbetar för att främja läskunnighet och läsande i England och fler exempel finns hos Myrstener (2005) och Notar (2008).

I fyra artiklar, vissa tillsammans med andra författare, beskriver Nassimbeni (2006a, 2006b, 2008, 2009) hur bibliotek i Sydafrika arbetar med vuxenutbildning och läs- och skrivkunnighet. Framförallt ställer hon frågan om varför så få folkbibliotek är involverade i vuxenutbildningen. Finansiering av folkbiblioteken, personalbrist och att det inte finns en tradition av samarbete nämns som några av de starkaste skälen. Hon skriver att det är paradoxalt, då biblioteken har en stor roll att spela i kampen mot fattigdom (2009, s. 28).

I en svensk kontext finns inte dessa frågor lika uttalat då behoven att främja läskunnighet inte har varit lika stora som i många andra länder. Däremot framträder det läsfrämjande arbetet som enormt centralt för folkbiblioteken och då i första hand skönlitteratur. I en undersökning av Gärdén, Michnik och Nowé Hedvall (2010) framkommer att nästan 30 procent av de 283 biblioteksprojekt som ingick i undersökningen hade ett läsfrämjande syfte (s. 6). Dock ramas denna fråga sällan in av en lärandediskurs. En uppsats som tar

upp det läsfrämjande arbetet ur ett lärandeperspektiv är Hansson och Svensson (2006) som i sin uppsats har undersökt läsfrämjande verksamhet för läsovana vuxna. De aktörer som ingick i undersökningen var folkbiblioteken, fackföreningarna IF Metall, Transportarbetarförbundet och Hotell- och Restaurang, studieorganisationen Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Kulturrådet och "En bok för alla" (EBFA). På lokal nivå ingick kulturnämnden, folkbiblioteken, fackföreningen IF Metall, och studieorganisationen ABF. De läsfrämjande verksamheter de undersökt riktade sig bl.a. till "läsovana" vuxna. Enligt analyserna i 1972 års Litteraturutredningen, finns de läsovana främst bland lågutbildade, skiftarbetare och invandrare. I undersökningen visar det sig att folkbiblioteken arbetade läsfrämjande för gruppen läsovana vuxna genom arbetsplatsbiblioteken, bokbussar som stannar vid arbetsplatsen, speciella projekt såsom Sägnavandringen och Kompetensstegen. Verksamhetens utformades i vissa avseenden med tanke på de läsovana, t.ex. inköp av lättlästa böcker, CD-böcker m.m. Personalen utbildades också för att möta alla grupper på "rätt sätt". Folkbiblioteken hade alla arbetsplatsbibliotek, men i varierande omfattning. Enligt kulturnämndernas ordförande var det biblioteket som skulle arbeta läsfrämjande för den här gruppen, men även skolan, arbetsplatser och studieförbund. Bland bibliotekscheferna fanns däremot åsikten att det behövdes politiska insatser på flera nivåer, men man betonade att fackföreningar/LO var en av de bäst lämpade att arbeta läsfrämjande. Samtliga menade att det ska finnas ett fysiskt bibliotek, men däremot såg de olika på filialerna betydelse. På frågan om vilka barriärer de ansåg att de "läsovana" hade nämnde aktörerna färre barriärer ju högre position de hade. Barriärer som nämndes var uppväxt och dåliga läskunskaper från grundskolan, bibliotekets utformning, tv och datoranvändande. Informanter från fack och ABF nämnde kön som barriär. Informanter från alla organisationer uttryckte också att det upp till var och en att besöka eller inte besöka biblioteket. Slutsatser som författarna drar från sin undersökning var att det finns skillnader i hur olika aktörer ser på gruppen läsovana. Bland annat framkom att tid var en barriär som de fackliga representanterna ansåg förhindrade många från att läsa, medan denna barriär inte nämndes av bibliotekschefer och kulturnämndernas ordförande. De här aktörerna nämnde oftare att det är ett personligt val att läsa eller inte läsa. Detta kan tolkas som att man inte såg att det finns olika sociala klasser i samhället och klasserna har olika förutsättningar, skriver Hansson och Svensson. I undersökningen framkom, speciellt bland bibliotekscheferna, att de inte ville "missionera". De ansåg att initiativet till läsfrämjande verksamheter skulle komma från fackföreningarna. Fackföreningarna menade däremot att de önskade ett större engagemang från folkbibliotekets sida, bl.a. framkom önskemål om att folkbiblioteket skulle göra reklam för arbetsplatsbibliotek.

En god lärmiljö

Texterna i avsnittet visar att en lärmiljö i ett bibliotekssammanhang kan bestå av en mängd olika beståndsdelar. En god lärmiljö ska vara en fysisk (eller virtuell) och social miljö av hög

kvalitet som främjar lärande av exempelvis olika (skol)ämnen, av IKT, av svenska språket, om läsande och skrivande av olika texter, av kultur, av informationskompetens och mycket annat. Kort sagt, som främjar kunskaper för att kunna vara delaktig i samhället. Miljön ska också gynna viljan och lusten att lära och samtidigt vara trygg, framförallt för biblioteks-ovana personer. En god lärmiljö på biblioteket kräver också att biblioteket är i samklang med förändringar i samhället i övrigt. Detta är naturligtvis inte alldeles enkelt, då politiska, ekonomiska, sociala och tekniska förändringar kan ske snabbt. Utifrån texterna står det klart att "lärmiljö" är ett begrepp som både utbildning och bildning får plats under.

En god lärmiljö kräver också kompetenta guider, inspiratörer och handledare. Nästa avsnitt i översikten berör bibliotekariens pedagogiska roll och arbetsmetoder.

5. Bibliotekariens pedagogiska roll och arbetsmetoder

En stor del av texterna som studerats för översikten behandlar bibliotekariens roll, förhållningssätt och arbetsuppgifter. Analysen visar att det skiljer sig åt ganska mycket mellan början och slutet av perioden. Från en ganska otydlig uppgift blir arbetet och avsikterna mer självklara mot slutet av perioden. Ett exempel på detta är särskilda tjänster som studiebibliotekarier.

En förändrad yrkesroll

I en uppsats av Kollerud (2001) står förutsättningarna för folkbibliotekariens pedagogiska roll i fokus. Uppsatsen har två syften. Det ena är att ta reda på om och hur folkbibliotekariens förändrade yrkesroll diskuteras på central och regional nivå och vilka kompetensutvecklingsmöjligheter inom pedagogik som erbjuds för folkbibliotekarier. Det andra är att ta reda på hur några folkbibliotekarier ser på sin yrkesroll och om och hur en utbildning i pedagogik har påverkat arbetsuppgifterna och synen på yrkesrollen. För att besvara frågeställningarna användes både kvantitativ och kvalitativ metod. Femton enkäter till länsbiblioteken i Sverige besvarades. Kvalitativa intervjuer genomfördes med fem folkbibliotekarier som deltagit i en pedagogisk utbildning med inriktning mot biblioteksverksamhet. Dessutom intervjuades två personer som representanter för den högre utbildningens bibliotek. Genom undersökningen framkommer att den förändrade yrkesrollen diskuterades och att en av orsakerna till den förändrade rollen var de krav utbildningssamhället ställer. Undersökningen visade också att det fanns efterfrågan på pedagogiska utbildningar och att det anordnades ett antal utbildningar, både i länsbibliotekets regi och i samarbete med högskolor och universitet, men trots att det fanns visst intresse för de pedagogiska frågorna saknas dessa i lagar och avtal som Bibliotekslagen eller i måldokumentet för länsbiblioteken. Slutsatsen som författaren drar är därför att frågan inte betraktas som särskilt angelägen. Det framkom också i intervjuerna att den pedagogiska kompetens som folkbibliotekarierna fått inte togs tillvara i särskilt hög grad på biblioteket och där intresset verkade svalt hos kollegor och chefer. Uppsatsen visar att det saknas förutsättningar på folkbiblioteket för att den pedagogiska rollen verkligen ska få betydelse i utbildningssamhället idag.

Men i och med starkare fokus på folkbibliotekariens pedagogiska roll under 2000-talets första år skapas en ny sorts professionell identitet. På många platser inrättas särskilda tjänster på biblioteket, ofta kallade studiebibliotekarier. Syftet var att framförallt studerande skulle få ett mer kvalificerat stöd för lärande och hjälp med informationssökning och litteraturanskaffning. Ett av de tidiga exemplen är Jannerts (2001) skrift om rollen som

studiebibliotekarie, där hon tar upp bland annat användarens behov, arbetsformer och verktyg, medieplanering och biblioteksmiljö. Viktiga ingredienser i studiebibliotekerierollen är enligt Jannert pedagogisk utbildning, d.v.s. teoretiska kunskaper i pedagogik för att kunna analysera undervisning och handledning, kunskaper om utbildningslandskapet, utbildning i webbproduktion, kunskaper om omvärldsanalys och kontaktarbete.

För att nå ökad kunskap om hur studiebibliotekarien upplever sitt pedagogiska arbete i en folkbibliotekskontext intervjuade Lundström (2003) sex studiebibliotekarier om hur de upplevde betydelsen av den fysiska arbetsmiljön, samarbetet med andra inblandade aktörer, sitt uppdrag och sin pedagogiska kompetens i förhållande till de krav som ställdes från de studerande. Lundström kommer fram till att det fanns en stor medvetenhet om hur utformandet av miljön borde formas efter de studerandes behov och brist på resurser var en vanlig orsak till att den fysiska miljön i flera fall upplevdes som otillräcklig. Enskilda läseplatser upplevdes vara tillräckliga i antal på biblioteken, medan grupprum avsatta till de studerande verkade saknas hos de flesta. Många upplevde att de hade anpassat sig väl tekniskt, exempelvis när det gällde datortillgång, efter framförallt distansstuderande med avseende på den utrustning som de kräver i sina studier. Respondenterna hade mest samarbete med utbildningsanordnare, lärare, högskole- och skolbibliotekarier, övriga studiebibliotekarier och de studerande själva. Samarbetet med utbildningsanordnarna fungerade enligt de flesta respondenterna dåligt, skriver Lundström. Ett problem verkade vara att över huvud taget få kontakt med dem. En känsla hos respondenterna var att lärarna inte förstod vikten av bibliotekets roll i undervisningen. Samtliga respondenter upplevde att samarbetet mellan folk- och högskolebibliotek var i behov av att stärkas och utvecklas. Respondenterna skattade ett väl fungerande samarbete med andra studiebibliotekarier mycket högt, då de hade behov av att ventilera problem och lösningar med andra med samma arbetsuppgifter. Kontakten med de studerande varierade. De studerande som dök upp periodvis upplevdes som svåra att få kontakt med, medan fler kontakter hölls med programstudenter. När det gällde upplevelser av uppdraget upplevde vissa ingen större skillnad i arbetet som studiebibliotekarie, medan andra upplevde en stor förändring i arbetsuppgifter jämfört med tidigare traditionella folkbibliotekarietjänst. När det gällde den pedagogiska kompetensen ansåg respondenterna att rollen som studiebibliotekarie innebar mer av en handledarroll än övrigt folkbibliotekariearbete och de kände ibland viss osäkerhet för att inte kunna svara på de studerandes frågor på ett tillräckligt kompetent sätt. Respondenterna uttryckte att man måste ta hänsyn till att de vuxna studerandes situation skiljer sig från traditionella studerande. De största utmaningarna för studiebibliotekarien, avslutar författaren, är tidsbrist, upplevelser av dåliga pedagogiska kunskaper samt svagt samarbete med andra aktörer.

Syftet med uppsatsen *Folkbibliotek och lärcentra* (Gustafsson 2004) var att undersöka folkbibliotekariers syn på vilken roll de kan spela för de studerande på lärcentrum och

därigenom vuxnas informationssökning och lärande. Följande frågeställningar formulerades: Hur vill bibliotekarierna att biblioteken ska fungera som studieplats för de studerande på lärcentrum? Hur ser de på sin yrkesroll i förhållande till verksamheten? Vilken typ av användarundervisning anser de lämplig för vuxenstuderande på lärcentra? Hur ser de på begreppet informationskompetens i lärcentrumsammanhang? Gemensamt för alla tre intervjuade bibliotekarierna i studien var att de skulle vilja att det fanns utrymme för fler studieplatser och grupprum i biblioteken. Två av bibliotekarierna trodde att biblioteken skulle kunna fungera mer som en mötesplats för olika typer av vuxenstuderande om lokalerna utvidgades. Uppsatsförfattaren anser att det framgår av alla tre bibliotekariernas resonemang att deras bibliotek har eller skulle kunna ha en aktiv roll i lärcentrumverksamheten. Två av bibliotekarierna kände sig inte enbart som en traditionell bibliotekarie utan tyckte att de ägnade sig åt uppgifter som kännetecknar en studiebibliotekaries uppgifter. Alla tre bibliotekarierna var överens om att den spontana undervisningen för studerande på lärcentra var viktig och ofrånkomlig, men däremot hade de olika åsikter om den planerade undervisningens betydelse. De hade ambitionen att höja nivån på användarundervisningen i syfte att öka de vuxenstuderandes egen förmåga att söka information. Informationskompetens innebar för bibliotekarierna i stort sett samma sak, nämligen att kunna söka fram information och att sedan kunna värdera den, men det fanns dock vissa skillnader. Två talade även om processmedvetenhet, bearbetning och analys samt förmåga att dra slutsatser ur information. Alla tre trodde att det var rimligt att i någon mån kunna bidra med sin syn på vad informationskompetens är till de studerande på lärcentra.

Det visar sig i forskningen att det inte är oproblematiskt för folkbibliotekarier att anta en mer avgränsad identitet och prioritera en särskild målgrupp, vare sig inåt i den egna biblioteksorganisationen eller utåt i samverkan med andra aktörer. I forskningen kring Vuxbib-projekten fann forskarna flera strategier för hantera denna problembild. Att anställa studiebibliotekarier innebär att biblioteket kanske förändrar sin syn på och relation till användaren. Om biblioteken betraktar den studerande inte som stark och informationskrävande utan som en vilse, informationsosäker person som måste navigera i en komplex process av livslångt lärande, underlättas kanske problembilden för folkbibliotekarier i och med att man då kan inlemma även de vuxenstuderande i den problemkarta de redan arbetar utifrån. Sedan årtionden tillbaka har folkbiblioteken haft som sin uppgift att stötta svagare grupper. Uppdelningen av studerande som en stark eller svag grupp är snarast artificiell, men den pekar på ett professionellt dilemma man kan ställas inför. En annan strategi var att öka kommunikationen mellan olika yrkesgrupper och åstadkomma översättning mellan deras olika språkbruk, bl.a. genom att skapa workshops, sammankomster och nätverk där frågan om synen på de studerande och den egna kompetensen blev föremål för diskussion och omprövning. Genom kommunikation om den egna yrkesrollen synliggjordes befintliga värderingar och normer och det försök att formulera nya utgångspunkter för bibliotekarien (Gärdén m.fl. 2006, s. 92f).

Bibliotekariens arbetsmetoder

En av de viktigaste aspekterna av den pedagogiska rollen är vilka arbetsmetoder som används i det pedagogiska arbetet på folkbiblioteken och om detta finns en hel del skrivet, internationellt sett framförallt av yrkesverksamma bibliotekarier.

En av de viktigaste delarna i Vuxbib-satsningen var just att utveckla nya arbetsmetoder. De metoder man arbetade med i projekten kan beskrivas som *direkt användarstödjande* (såsom bemötande, referenssamtal, användarundervisning, handledning), *systemutvecklande* (såsom systemutveckling, fysisk miljö) och *strategiska* (såsom beståndsutveckling, omvärldskontakter/nätverk, organiserat samarbete, handlingsplaner, användarstudier). De användarstödjande metoderna riktar sig direkt till användaren och utövas i kontakt med grupper eller individer som behöver stöd. De systemutvecklande metoderna används för att förbättra de system som används för tillgängliggörande av material, t.ex. bibliotekskataloger, webbplatser, bibliotekens fysiska utformning, hylluppställning m.m. De strategiska metoderna handlar om verksamhetsplanering ifråga om arbete med målformulering, organisation, medier och styrning (Gärdén m.fl. 2006).

I en uppsats om lärcentrum i ett folkbibliotek, *LärForum* i Nacka huvudbibliotek, (Rundberg 2004) undersöker författaren vilken innebörd sju bibliotekarier på detta bibliotek lägger i livslångt lärande som begrepp, vad de anser om sin roll för det livslånga lärandet på folkbiblioteket, hur de arbetar gentemot vuxenstuderande, samt om de anser att projektet *Lärforum* förändrar eller kommer att förändra deras yrkesroll och arbetssätt. Kuhlthaus (1993) fem nivåer av interaktion mellan bibliotekarie och användare¹⁰ används för att analysera bibliotekariernas arbetssätt och förhållningssätt. Resultaten visar att informanterna hade en positiv syn på livslångt lärande i folkbiblioteket. De såg sin roll gentemot vuxenstuderande som självklar, och tycktes koppla folkbiblioteket och sin yrkesroll gentemot vuxenstuderande till folkbibliotekets tradition av folkbildning. En majoritet såg på

¹⁰ Nivåerna baseras på Kuhlthaus modell av informationssökningsprocessen. Ju högre nivå, desto närmare samspel sker mellan bibliotekarie och användare. På den översta nivån när bibliotekarien agerar som vägledare (*counselor*) finns inte endast *en* lösning eller rätt väg. Användaren och bibliotekarien för dialog och bibliotekarien rekommenderar källor utifrån användarens kunskapsnivå. Informationssökning och lärande ses som en dynamisk, kreativ och individuell process som är unik för varje person. Bibliotekarien i stigfinnarrollen (*advisor*) guidar användarna genom en rad av källor inom ett ämne och föreslår också olika typer av källor. Det finns en universallösning, en ordning att använda källor på som gäller för alla typer av ämnen. Som identifierare (*identifier*) arbetar bibliotekarien med användarnas något mer komplexa sökfrågor. De (ofta många) källor bibliotekarien bistår med kan ha olika form och karaktär. Alla användare bemöts på samma vis. På nästa nivå arbetar bibliotekarien som lokalisatör (*locator*) med att matcha en sökfråga mot en källa. Sökfrågorna är okomplicerade och det finns *en* källa eller *ett* rätt svar på frågan. På den lägsta nivån är bibliotekariens uppgift som organisatör (*organizer*) att ordna bibliotekets samlingar, d.v.s. skapa, organisera och upprätthålla bibliotekets mediebestånd. Användaren är endast perifert involverad och får klara sig själv med hjälp av exempelvis skyltar (Kuhlthau 1993, s. 137ff.).

livslångt lärande ur ett informellt perspektiv, vilket betyder att de kopplade vuxnas lärande i biblioteket till i första hand lärande för personlig utveckling. Brist på tid upplevdes som ett stort hinder för att arbeta utifrån ett mer pedagogiskt förhållningssätt gentemot vuxenstuderande. Vid jämförelse av informanternas intervjusvar gentemot Kuhlthaus modell, framstår det som att bibliotekarierna främst arbetade utifrån den roll som beskrivs som en lokalisatör. Det faktum att LärForum vid tiden för undersökningen var relativt nytt innebar att det var för tidigt att vänta sig en skillnad i arbetssätt, enligt Rundberg. De flesta av informanterna påpekade emellertid vikten av att lära användare att själva kunna söka och ta fram litteratur, vilket skulle ge mer tid för handledning i informationssökning. Informanterna efterfrågade framförallt fortbildning i databashantering samt pedagogisk kompetensutveckling.

Syftet med Svenssons (2004) uppsats var att undersöka hur folkbibliotekarierna i två kommuner i Halland ansåg att deras roll förändrades i samband med att andelen vuxenstuderande ökat och hur de trodde att deras arbete påverkades av att projekt *Studiebibliotek Halland* genomfördes. Kuhlthaus fem nivåer av interaktion mellan bibliotekarie och användare, användes för att analysera arbetet, liksom Loertschers taxonomier¹¹. Åtta bibliotekarier på stadsbiblioteken i två av Hallands kommuner intervjuades. Resultaten visar att de intervjuade bibliotekarierna var positivt inställda till att arbeta med vuxenstuderande på folkbiblioteken, då de ansåg att folkbiblioteket var en självklar plats för de vuxenstuderande. De tyckte de gjorde ett bra jobb med de vuxenstuderande och trodde att de var nöjda med den service som gavs på folkbiblioteken. De intervjuade bibliotekarierna upplevde förändringen av yrkesrollen som positiv. Den största skillnaden mellan vuxenstuderande och övriga låntagare var att det var mer tidskrävande att arbeta med de studerande. Bristen på tid var den främsta orsaken till att de intervjuade bibliotekarierna inte arbetade processinriktat enligt Kuhlthaus modell, men de önskade att de kunde arbeta mer processinriktat, genom att följa de studerande under hela informationssökningen, sträva efter att göra dem delaktiga i informationssökningen och samarbeta mer med skolan.

McNicol och Dalton (2003) är även de förespråkare för ett processorienterat arbetssätt och ger förslag på en modell biblioteken kan arbeta utifrån för att stödja vuxnas lärande, med

¹¹ Med utgångspunkt i David Loertschers taxonomier (1988) kan bibliotekets roll i undervisningen studeras utifrån fyra olika perspektiv: bibliotekariens, lärarens, elevens och skolledarens. Taxonomierna innehåller nivåer som beskriver skolbibliotekets roll från passiv till aktiv. Bibliotekets betydelse kan variera från att vara i stort sett betydelselöst till att det på olika sätt är djupt involverat i undervisningen, exempelvis genom att lärare och bibliotekarier delar ansvaret för planering av pedagogiskt utvecklingsarbete och att bibliotekspersonalen ses som resurs i skolans utveckling. Enligt Loertscher är alla nivåer i taxonomin nödvändiga, och det innebär snarast god kvalitet om alla nivåer förekommer i bibliotekets verksamhet.

elementen engagemang, planering, utforskande, reflektion, generalisering och genomförande och utvärdering, där de exemplifierar hur folkbiblioteket kan stödja varje steg i processen. Hallberg och Sipos-Zackrisson (2010) tar upp servicekvalitén folkbibliotek genom att använda sig av total quality management, TQM. De gjorde en jämförande studie mellan Sverige och England och frågade sig bl.a. vilka förändringar i bibliotekarierollen som kunde bidra till högre kvalitet, samt vilka förbättringsmöjligheter det finns för interaktionen mellan bibliotekarie och användare, eller kunder som författarna använder. Hallberg och Sipos-Zackrisson är två av få forskare som refereras till i denna översikt som inte forskar inom biblioteks- och informationsvetenskap eller arbetar på bibliotek, vilket leder till att begrepps-användningen skiljer sig från övriga texter i översikten. Därmed belyser de också biblioteksarbetet från andra perspektiv. De kommer bl.a. fram till i sin artikel att svenska bibliotekarier saknar kunskap om hur de ska samspela med kunderna i jämförelse med engelska bibliotekarier. De identifierar olika roller hos bibliotekarien gentemot användargruppen, såsom kontaktskapare, mentor och inspiratör och poängterar även de vikten av att arbeta processororienterat.

En viktig del i bibliotekariens arbete handlar om att sätta sig in i vad det innebär att studera som vuxen, konstaterar Veal (2001). Många vuxna som återvänder till studier efter flera års uppehåll känner dessutom obehag inför biblioteksbesöken, en känsla som ibland benämns *library anxiety*¹² De vet inte var de ska börja leta, det är för mycket och det är för stort. För de studerande är biblioteksanvändningen i sig inte det viktigaste, utan den kommer ganska långt efter familj, jobb och vänner bland livets prioriteringar. Ingram (2000) föreslår i sin artikel "den andragogiska bibliotekarien", d.v.s. att utifrån Knowles principer om andragogiken¹³, konsten och vetenskapen att hjälpa vuxna att lära, som en yrkesroll eller idé att arbeta utifrån. Dessa idéer kan tillämpas vid användarundervisning eller vid referenssamtal, för att skapa ett öppet, respektfullt klimat, att den som ska lära sig är involverad i processen att formulera mål och informationsbehov etc.

Christian, Blumenthal och Patterson (2001) betonar också de bibliotekens roll när det gäller att främja studerandes informationskompetens: "Our goal in libraries is to help adult learners reach that level of critical thinking or reflective judgement so that they will make good decisions in selecting the information." (s. 22). Framförallt lyfter de fram bibliotekens viktiga roll när det gäller att stödja datoranvändning hos dessa ofta oerfarna användare. De

¹² Se Mellon, Constance (1986). *Library anxiety: A grounded theory and its development. College & Research Libraries*, 47 (2) 160–165.

¹³ Se Malcolm Knowles vuxenpedagogiska principer, exempelvis i: Knowles, Malcolm S. (1973). *The adult learner: A neglected species*. Houston TX: Gulf Publishing Company, eller Knowles, Malcolm, S. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. Englewood Cliffs: Prentice Hall/Cambridge.

föreslår i främsta rummet ett traditionellt upplägg med användarundervisning i datorsalar (vilket kanske avslöjar att artikeln är tio år gammal), men också drop in-verksamhet för att främja olika lärtilar. Det som lyfts fram som viktigt i skolbiblioteksforskningen, d.v.s. vikten av ett nära samarbete mellan pedagogen (eller utbildningsanordnaren) och biblioteket, nämns endast mycket kort. Gold (2005) å sin sida skriver att vuxna i lärande skiljer sig från "vanliga" studenter, att arbetsmetoder som vanligen används inte alltid passar särskilt väl. Gold menar att det finns några teman som framträder ut litteraturen om vuxenstudier, som stödjer antagandet att traditionell användarundervisning (traditional library instruction models) inte lämpar sig (s. 468). Teorier om lärande hos vuxna, andragogik, bör istället vägleda servicen och stödet för vuxna i lärande. Som exempel nämner hon att skapa en god miljö, att skapa meningsfulla uppgifter, att använda tekniker som främjar aktivt lärande, att öka samarbetet med skola, att utgå från de studerandes behov, att "avmystifiera biblioteket" etc.

Lagerwalls (2008) uppsats syftar till att undersöka personalens synsätt på användarnas motivation vid lärcentra på folkbibliotek och texten tar framförallt upp bemötande som en central punkt. Lagerwalls material bestod av enkäter och intervjuer med personal på sex lärcentra. De sex respondenternas arbetsuppgifter var i princip desamma, då de arbetade med att motivera användare att komma till sitt lärcentrum. De flesta nämnde två skäl till att en människa motiveras till att studera, att individen motiveras av yttre omständigheter såsom påtryckningar från chefen eller löfte om ekonomiska förbättringar, eller att individen vill förverkliga sig själv och göra något nytt. Alla respondenterna satsade på det personliga mötet och motiverade på plats i lärcentra. Alla respondenterna sa sig ha funderat på hur de bemöter sina användare och sa att de anpassade sitt bemötande efter dessa. I analysen framkom enligt författaren att genom att införliva lärcentra med biblioteket och andra verksamheter kan dessa kontexter mötas. I mötet kan människor upptäcka en lärmiljö de inte annars skulle ha kommit i kontakt med och detta kan motivera till lärande. Det framgår att personalens synsätt när det gäller vad som motiverar en person till studier har betydelse för i vilken grad de säger sig använda yttre eller inre marknadsföring. Anpassning av sitt bemötande och av lärcentra till användaren sa sig alla respondenterna använda som metod för att motivera.

Amosford (2007) beskriver ett projekt där man ville skapa verktyg för värdering av lärandemål som folkbibliotek kunde använda utifrån böcker (skönlitteratur och facklitteratur). Enkätfrågor delades ut till låntagarna om huruvida boken gav nya insikter, gav nya fakta, hjälpte till att utveckla nya färdigheter, förändrade attityder etc. Syftet var att se om man kunde skapa mätbara lärandemål, men också att lära sig mer om låntagarnas upplevelser av läsning. Det var också ett sätt att konkretisera bibliotekets roll i det informella lärandet, vilket annars ofta stannar vid visioner och mål. I studien *Gränslöst stöd för vuxnas lärande* (Eckerby & Sipos Zackrisson 2006) skriver författarna om bibliotekspersonal och

vuxenpedagoger och hur dessa förhåller sig till arbete med vuxnas lärande. Det visar sig att de uppfattar stödet för vuxnas lärande på skilda vis, men att det också finns likheter. Medan pedagogerna ser sig som stöd i lärprocessen och som auktoriteter med särskilda ämneskunskaper och bedömare av studieresultat, ser bibliotekspersonalen relationen till de vuxenstudierande utifrån ett service- eller brukarperspektiv. Författarna menar att konsekvensen av detta blir att bibliotekspersonalens insatser blir en del av de arbetsprocesser som de studerande förväntas ansvara för, och att bibliotekets funktion därmed blir en slags parentes eller isolerat inslag i lärprocessen. Biblioteken får en underordnad position. Bibliotekspersonalen arbetar för att överbrygga klyftan mellan utbildning och bibliotek och vill integrera informationssökningen i de studerandes arbetsprocess, medan pedagogerna är fokuserade på studieuppgifter och studiekvalitet.

Synen på bibliotekarien som expert är således inte lika stark nu som för tio, femton, år sedan, men det finns också artiklar från senare år som ser normativt på bibliotekariens pedagogiska roll och arbetsmetoder. Stern och Kaur (2010) skriver t.ex. om bibliotekarien om någon som ska "educate people to be lifelong, information literate learners" (s. 69) och "Librarians are the subject matter experts, so they are the best equipped to provide the 'how to' training of information literacy" (s. 71).

Bibliotekarien som stöd

Sammanfattningsvis kan konstateras att alla inte är överens om att bibliotekarierollen har ändrats särskilt mycket. Vissa menar att man alltid haft som uppgift att stödja lärande, medan andra påpekar att uppdraget är mycket mera uttalat och prioriterat idag. Forskning visar att arbetsmetoder som används vid utbildningsbibliotek ofta införs vid folkbibliotek, men att det inte är oproblemiskt utan en viss tillpassning. Man tycks överens om att uppgiften handlar om att främja lärande och informationskompetens, men på vilket sätt man bör gå tillväga är inte lika självklart. Olika författare lyfter fram olika förslag på tillvägagångssätt, vilka kan sammanfattas med att bibliotekarien bör arbeta användaranpassat genom att ha teoretisk och praktisk kunskap om t.ex:

- pedagogik i biblioteksmiljö
- samarbete med andra aktörer
- vuxnas behov och förutsättningar
- informationssökning och informationskompetens
- processinriktad verksamhet
- verktyg och arbetsmetoder
- biblioteket som lärmiljö

6. Samverkan inom biblioteket och med andra aktörer

Frågor om samarbete lyser som en röd tråd genom de olika teman som denna översikt tar upp. Flera användarstudier påpekar behovet av ett tätare bibliotekssamarbete, liksom studier om bibliotekets pedagogiska roll och texter om bibliotekariers arbetsmetoder. Detta tema behandlas därför i ett särskilt avsnitt.

Samverkan och samarbete mellan olika bibliotek

Samarbeten mellan folkbibliotek eller högskolebibliotek och folkbibliotek framträder inte som särskilt vanligt i litteraturöversikten. Samarbete mellan folkbibliotek och olika institutioner vid högskolan tycks däremot vara vanligare (jfr. Gärdén, Michnik & Nowé Hedvall 2010). I uppsatsen *Ett steg längre* (2005) undersöker emellertid Ekman och Sjöberg just folkbibliotek och högskolebibliotek i samverkan. Den 1 januari 2005 ändrades bibliotekslagen och fick tillägget "Bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet skall samverka". Samverkan är därmed något som alla bibliotek måste ägna sig åt, även om lagen inte talar om hur. Författarna tar avstamp i biblioteks- och utbildningspolitiska förändringar, vilka har mer eller mindre uttalat manat till ett ökat samarbete mellan olika bibliotekstyper. Författarna frågar varför och hur frågor om samverkan mellan olika bibliotekstyper har lyfts fram i svensk bibliotekspolitik och vad som har föranlett de beslut som har fattats, samt hur svenska folkbibliotek och högskolebibliotek samverkar för att ge medborgarna i en region bästa möjliga biblioteksservice. Bland resultaten visas att på ett regionalt plan är det tydligt att biblioteken redan har börjat anpassa sin verksamhet och aktivt söker lösningar för att kunna behålla studenterna på orten. Detta har också bidragit ett nytt intresse för biblioteksfrågor från lokalpolitiker som insett att biblioteket är en positiv kraft att räkna med för att stärka kommunens profil. Här har den egna initiativkraften varit avgörande, och man har på biblioteken agerat utifrån de lokala behoven. Medan samverkan mellan folkbibliotek och skolbibliotek kan tvingas fram av kommunen för att spara pengar bygger däremot mötet mellan folkbiblioteket och högskolan i hög grad på frivillighet och egna initiativ. En annan slutsats är att det främst är de mindre högskolorna som är intresserade av samverkan med folkbiblioteken. De är mer angelägna att söka kontakt, vilket kan förklaras av att de ofta har en större andel studieovana studenter och är belägna på mindre orter. Större högskolor är i högre grad självgående och har dessutom oftast en helt annan ekonomi. De är därmed inte heller beroende av någon annan part för att upprätthålla en god service. Det är också uppenbart att mötena många gånger har skett i glesbygdsregioner med svag ekonomi och utvecklingskraft där samverkan blir ett sätt att överleva. Författarna beskriver flera omständigheter som de tror är viktiga i en samverkansprocess: ekonomiska, politiska, professionella, elektroniska och lokalmässiga.

Genom en genomgång av svenska och utländska exempel framkommer det enligt författarna att det finns flera gemensamma nämnare bakom framgångarna. De faktorer som varit avgörande är först och främst den regionala aspekten, att bibliotekssamarbetet blir ett sätt att stärka och marknadsföra en region eller kommun. Tydligt avgränsade samarbetsområden är en annan framgångsfaktor. Andra faktorer som nämns i uppsatsen är bl.a. att utgå från användarens behov, att samverkansprojektet bör börja på chefsnivå men att på sikt måste all personal vara delaktig, att projektet inte får bli beroende av eldsjälar, att alla deltagande parter måste ha något att vinna på samarbetet och att samverka måste få ta tid.

Ett exempel på samarbete bl.a. genom gemensamma lokaler är *Sambiblioteket*, ett gemensamt bibliotek för Härnösands stadsbibliotek, Mitthögskolans bibliotek och länsbiblioteket Västernorrland, undersöks i Österbäcks (2001) uppsats. Utifrån ett användarperspektiv undersöks organisationsförändringen som skett samt användarnas upplevelser av sambiblioteket. Författaren intresserar sig bland annat för vilka användarna är, vilka biblioteksvanor de har, om deras biblioteksvanor ändrats och förväntningar på biblioteket. Av undersökningen framkommer att de flesta av besökarna tycks vara studerande och att det nya gemensamma beståndet framförallt kommer användarna som tidigare besökte stadsbiblioteket till del.

I länder utanför Sverige finns också exempel på samverkan i olika former. I Kanada har exempelvis folkbiblioteket i Halifax och Saint Mary's University arbetat tillsammans i över trettio år med att erbjuda föreläsningar på folkbiblioteket, öppna för alla (Gillis & Totten 2006). Föreläsningarna ges under lunchtid och alla som vill komma och lyssna är välkomna att ta med sig lunch. Föreläsningarna är en del i satsningen på det livslånga lärandet, oavsett ålder, bakgrund eller inkomst. Men de fyller också en social funktion, inte minst för de pensionärer som ofta kommer och lyssnar, skriver författarna. För bibliotekets del innebär samarbetet att man kan erbjuda ett program av hög kvalitet för besökarna. Man lockar också till sig universitetsstudenter som annars inte använder folkbiblioteket, skapar en naturlig mötesplats och får inköpsförslag av de föreläsare som kommer, ofta experter på sina områden.

I artikeln *Students, Google and libraries* diskuterar Sørensen (2005) likheterna och skillnaderna mellan folkbibliotek och utbildningsbibliotek. Hans viktigaste konklusion är att användarna måste kunna använda och uppleva bibliotekets service som omärklig eller skarvlös gällande vilken bibliotekstyp de än väljer att bruka. Så som påpekats tidigare i översikten är användarna sällan intresserade av vem som driver biblioteket, utan istället att få svar på frågor och hitta relevant material. Bergqvist och Persson (2003) menar i sin tur att för att kunna bygga en lämplig infrastruktur för vuxnas lärande så behöver bibliotek samarbeta, inom kommunen och mellan kommuner, för att etablera en effektiv informations- och medieförsörjningsstruktur. Samarbete behövs också när det gäller fortbildning av bibliotekspersonalen och mellan chefer i kommunen (Bergqvist & Persson 2003, Nilsson 2004).

Biblioteket tillsammans med andra aktörer

Samarbete ses som nödvändigt ur flera olika perspektiv för att klara att ge ett gott stöd till vuxna i lärande och vanligare har varit, enligt de genomgångna texterna, att vända sig till andra aktörer än bibliotek.

Lärcentrum är vilket tidigare nämnts i texten vanligt att samarbeta kring, och dessa samarbeten involverar ofta flera olika aktörer. I *Biblioteksservice för distansstuderande* av Harnesk (2002) konstateras att för många distansstudenter fyller antingen folkbibliotek eller lärcentra, eller båda, viktiga funktioner som mötesplatser. Dessa institutioner har ofta en viktig stödjande funktion, särskilt för studenter som är dator- eller studieovana. Till viss del har folkbibliotek och lärcentra samma målsättning med sin verksamhet. För att undvika slöseri med kommunala resurser behöver emellertid bättre samarbete etableras och fördjupas och resurserna samordnas mer än vad som alltid är fallet. En lösning kan vara lokalmässig samordning. Eftersom många distansstuderande är äldre än närstudenterna och mer studieovana behöver de kreativa och trygghetsskapande miljöer till stöd för lärande (s. 51). Enligt Gustafssons (2004) uppsats innehåller bland annat frågan om kommuner och lärcentrumsansvariga ser folkbiblioteken som en resurs för den lokala lärcentrumverksamheten och i så fall i vilken utsträckning som folkbiblioteken förekommer i kommunernas måldokument. De tre intervjuade lärcentrumsansvariga menar att det bara finns fördelar med ett samarbete mellan lärcentra och folkbibliotek. De framhåller framförallt att hjälp med informationssökning och tillgång till databaser och ser bibliotekarierna som en pedagogisk resurs när det gäller informationssökning. Samtliga kommuner i studien uttrycker i sina måldokument att de vill skapa möjligheter för distansstudier. Två kommuner betonar även vikten av samverkan mellan olika parter inom kommunen. Det mest lyckosamma samarbetet verkar vara i de fall där folkbibliotek och lärcentrum samordnas lokalmässigt. Att en finansiering med projektmedel inte är en långsiktig lösning tycks parterna vara överens om. Ett annat exempel på samarbete i lärcentrum är huvudbiblioteket i Nacka som år 2002 fick 2,7 miljoner kronor beviljat av Skolverket för att utveckla en infrastruktur för vuxnas lärande i Nacka kommun. Medlen var en del av det statsbidrag på 350 miljoner kronor som staten tillförde kommunerna för att främja det livslånga lärandet. Pengarna gick bl.a. till att bygga upp ett lärcentrum på huvudbiblioteket: LärForum Nacka. Med LärForum ville man förbättra möjligheterna för alla former av lärande, formellt eller informellt. Förhoppningen var att det centralt belägna LärForum skulle väcka lust till studier och praktiskt underlätta för vuxenstudier genom att skapa ett än mer aktivt nätverk mellan olika utbildningsarrangörer, arbetsförmedling, studie- och yrkesvägledning, CSN och bibliotek (Norberg & Ström 2002).

Ett annat sätt att skapa former för samarbete är nätverk. Till skillnad från i glesbygden har vuxenstuderande i storstadsregionerna inte ett långt geografiskt avstånd till utbildning, utan istället präglas målgruppen av ett socialt och mentalt avstånd, enligt Frid (2007a; 2007b).

Våren 2006 bildades därför *Bilda nätverk* bestående av biblioteksmedarbetare, studiebibliotekarier, projektledare, studie- och yrkesvägledare och (IT)-pedagoger engagerade i vuxnas lärande på folkbibliotek i några av Sveriges större städer: Stockholm, Nacka, Norrköping, Linköping, Göteborg och Malmö. Tillsammans ville nätverket synliggöra bibliotekets roller för vuxnas lärande, få nationellt inflytande och påverkansmöjligheter samt bidra till förutsättningar för integration, delaktighet och demokrati i storstädernas förorter. Nätverket ville också rikta satsningarna mot förorts- eller storstadsbiblioteket, och lägga större fokus på det informella lärandet och mindre på den formella utbildningen, där det framför allt har handlat om användarundervisning, sökguides och informationskompetens. *Bilda Nätverk* fokuserade framförallt social delaktighet och empowerment istället för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i samverkan med vuxenutbildningen (Frid 2007a; 2007b). Av Denyer, Gill och Turner (2003) beskrivs ett projekt kallat "Change your life?", vilket också till stor del handlar om delaktighet i samhället, som framhåller vilka vinster man kan göra genom att samarbeta med andra organisationer med liknande mål. Inte minst informationsutbyte framhålls som betydelsefullt.

Idag kan flera olika utbildningsanordnare och andra aktörer vara inblandade i en kommuns vuxenutbildning. Många av dessa utbildningar strävar efter undervisning som är elevaktiv och undersökande, vilket hänger samman med en strävan att skapa en grund för livslångt lärande och informationskompetens. I Karlsson och Petterssons (2005) undersökning undersöks en kommun där vuxenutbildningen upphandlas vilket kommit att innebära att många aktörer är inblandade. De ville ur ett biblioteks- och informationsvetenskapligt perspektiv undersöka hur de inblandade aktörerna resonerade kring studerandes tillgång till informations- och biblioteksresurser. Karlsson och Pettersson kommer fram till att vuxenutbildningsförvaltningen inte har en utvecklad plan för biblioteksverksamheten eftersom de menar att det är utbildningsanordnarnas ansvar hur de använder bibliotek. Men vuxenutbildningsförvaltningen menar att de kan underlätta tillgången till bibliotek genom att tillhandahålla studiebibliotekarier på folkbibliotek. Vuxenutbildningsförvaltningen menar att de kan kräva av utbildningsanordnarna att de ska ha referensbibliotek tillgängliga för de studerande. Pedagogerna uppmanar de studerande att använda bibliotek, vilka företrädevis ses som en plats där man kan inhämta material för sina studier. Alla aktörer inblandade i undersökningen anser att de studerande ska känna till och använda olika informationskällor men det uttrycks på olika sätt. Pedagoger betonar mer studerandes bearbetning av information medan vuxenutbildningsförvaltningen betonar tillgänglighet till information. När det gäller ansvar för studerandes tillgång till bibliotek anser man att centrala delar är vuxenutbildningsförvaltningens förfrågningsunderlag och utbildningsanordnarnas anbud. Ett annat resultat som kommer fram är att alla aktörerna anser att folkbiblioteken har en roll i biblioteksförserjningen till vuxenstuderande. Författarna menar utifrån sin undersökning att tydliga riktlinjer för tillhandahållandet av informations- och biblioteksresurser behövs, vilket kan ske i form av tydligare förfrågningsunderlag eftersom

det i undersökningen kommit fram att det är ett centralt dokument. De föreslår också ett biblioteksråd sammansatt av olika aktörer för att diskutera vad som egentligen är bibliotekens roll i vuxenutbildningen.

Utbildningsanordnare har generellt ett ganska svagt intresse för hur biblioteken fungerar, men de har däremot förväntningar på att biblioteken ska kunna erbjuda de studerande material, i form av böcker i första hand. Att biblioteken ger hjälp och handledning i den utsträckning som de gör finns ofta ganska lite kunskap om hos utbildningsanordnarna. Eftersom de saknar djupare kunskap om vad biblioteken kan användas till, har de ofta en traditionell bild av folkbibliotekets uppgift, d.v.s. att tillhandahålla litteratur och ibland även att vara en mötesplats för de studerande. En tonvikt på förmedling av skönlitteratur och kultur kan märkas i denna attityd. Eftersom utbildningsanordnare har svårt att se bibliotekets möjligheter ställer de därför sällan explicita krav (Gärdén m.fl 2006, s. 62).

Henriksson och Holmgren (2005) undersöker i sin uppsats hur Linköpings stadsbibliotek, mot bakgrund av de politiska visionerna om livslångt lärande, samspelar med andra aktörer runt stödet till vuxnas lärande. De frågar bl.a. vilka de politiska visionerna för stödet till vuxnas lärande är, vilka aktörerna som deltar i samspelet runt vuxnas lärande är, vilka erfarenheterna av detta samspel är, vilka faktorer som främjar respektive hindrar samspelet och om det finns ett behov av utökat samspel. Genom kvalitativa intervjuer och dokumentstudier kommer författarna fram till att när det gällde de politiska visionerna så är den rådande uppfattningen att ansvaret för lärandet vilar på individen och att samhället skall utgöra ett stöd. Stödet kan utgöras av exempelvis fler flexibla utbildningsformer och lärmiljöer. Folkbibliotekets roll blir att vara en resurs som kan tillhandahålla service i form av kompetens och teknik. De mest framträdande aktörerna som uppmärksammats som partners till folkbiblioteket i samspelet runt vuxnas lärande är tillsammans med användargruppen, Kunskapsstorget och utbildningsanordnarna. Upplevelsen av samspelet var att det var viktigt att interagera med nyckelpersoner som var motiverade och intresserade. Flera främjande och hindrande faktorer för samspel framkom. I en av kategorierna, resurser, var det intressant att se att brist på resurser uppfattades som både hindrande och främjande. Överlag var informanterna positiva till samverkan och upplevde att de kunde lära sig mycket om bland annat användargruppen genom samspelet och de ansåg att det fanns ett behov av ett utökat samspel. Utökat samspel kan komma att ske om Linköping beslutar sig för att bygga upp ett lärcentrum, skriver uppsatsförfattarna.

Samarbetets möjligheter

Genomgången visar att det finns många olika samarbetspartners som kan vara relevanta för folkbiblioteken. I olika texter nämns:

- alla olika bibliotekstyper
- utbildningsanordnare

- studieförbund
- fackförbund
- kommunala förvaltningar
- intresseorganisationer
- lärcentra
- arbetsförmedling
- studie- och yrkesvägledare

Framförallt visar det sig att vilka aktörer som betraktas som relevanta varierar med det lokala sammanhang som biblioteket befinner sig i.

När det gäller samarbete mellan bibliotekarier i vuxenutbildning och lärare har det visat sig att man saknar naturliga arenor att mötas på, att det finns osäkerhet om varandras kunskapsområden, att man har en rädsla för att göra övertramp, att det finns tvekan om vem som ska ta initiativ till samspel och tidsbrist etc. (Gärdén 2010). Flera av dessa orsaker kan vara giltiga vid samarbete mellan folkbibliotek och utbildningsanordnare, då samarbetet ofta är än mer informellt och frivilligt.

7. Slutsatser

Genom denna översikt framkommer att biblioteken kan och vet ganska mycket om hur man arbetar med vuxnas lärande och att man har lärt sig mycket de senaste tio åren. Vi vet t.ex. att studenter, närstudenter och distansstuderande, är stora användare av folkbibliotek och vi vet varför – närheten, vanan, goda möten med bibliotekarier etc. Vi vet också ganska mycket om hur biblioteket används – som arbetsplats för enskilt arbete eller grupparbete, för att låna kurs- och referenslitteratur, för att ställa frågor till bibliotekarierna, inte minst i samband med självständiga arbeten såsom rapporter och uppsatser. Detta vet vi, genom användarstudier, forskning om bibliotek och dokumenterade erfarenheter. Vi känner också till en hel del om vilka arbetsmetoder som fungerar bra för att stödja vuxna, och hur olika verktyg och metoder kan tillpassas för att vara ett så bra stöd som möjligt.

Studerande är en stor och heterogen grupp, vilket gör frågan komplex för bibliotekens arbete. Vilken utbildning går den studerande som ställer en fråga i informationsdisken på biblioteket egentligen? Är det en person som studerar på universitet eller högskola, inom grundläggande vuxenutbildning, gymnasial vuxenutbildning, påbyggnadsutbildning, särskild vuxenutbildning (särvux), svenska för invandrare (sfi), kvalificerad yrkesutbildning (KY), folkhögskola och studieförbund, arbetsmarknadsutbildning eller inom personalutbildning och kompetensutveckling? Helt klart är att undersökande arbetssätt och självständiga skoluppgifter har påverkat bibliotekens arbete. När skolan arbetar utifrån idén att lärande innebär att individen erfar nya aspekter av världen i samspel med sin omgivning och aktivt konstruerar kunskap utifrån vad han eller hon redan vet, så förutsätter det ett undersökande arbetssätt. Kunskap kan alltså inte förmedlas av någon annan utan måste aktivt erövrats genom att integrera nya insikter med tidigare erfarenheter. Inkluderar vi det informella lärandet blir användargruppen ännu mycket större och disparat. Dessutom finns det en mängd olika skäl till varför dessa vuxna vänder sig till biblioteket. Vanliga orsaker är att man vill söka information på egen hand, söka kurslitteratur, söka i databaser, reservera böcker, använda referensverk, få hjälp att hitta olika material, få hjälp att hitta lättläst litteratur, för att läsa tidningar och tidskrifter, för att använda datorerna (Internet/ordbehandling) eller för att kopiera eller skriva ut texter. Det kan också vara biblioteket som fysiskt rum som är orsaken, då man vill ha någonstans att sitta och studera, för att göra grupparbeten eller för att få studiero. Det kan handla om att söka stöd av en bibliotekarie, exempelvis för att få vägledning och hjälp att förstå skoluppgifter, eller för att läraren har sagt att de ska gå dit. Därtill har vi alla de besök som görs på det virtuella biblioteket, där det är än svårare att veta något om vem användaren är.

Dessa faktorer gör det svårt att utveckla en generell modell eller metod för hur man bemöter vuxna i lärande. Varje person har sin bakgrund, sina erfarenheter och sina förutsättningar. Bibliotekarier står emellertid inte utan beredskap, utan har en bred repertoar av verktyg och

arbetsmetoder för att kunna stödja användarna. Referenssamtalet är ett exempel på hur bibliotekarien navigerar sig fram för att ta reda på inom vilket ämne en fråga ställs, vilken typ av uppgift det rör sig om, hur resultatet ska presenteras, vilken erfarenhet den studerande har av liknande uppgifter, hur mycket tid som finns till förfogande osv.

Som flera av texterna i översikten konstaterar är det nog så att de vuxenstuderande själva troligtvis ser informationssökning och biblioteksanvändning som något ytterst marginellt när det gäller de mål de vill uppnå med hjälp av sin utbildning. Vår värld, biblioteksvärlden, kretsar kring frågor om kurslitteratur, databaser, informationssökning, användarundervisning, studieplatser osv. men för de vuxna i lärande är det förmodligen bara ett litet steg mot ett annat högt uppsatt mål. Biblioteksanvändningen i sig är perifer för de vuxenstuderande, medan den är helt central för bibliotekspersonalen. Då bibliotekarier och användare har olika förkunskaper och förförståelse är det inte konstigt att det ibland uppstår vad som skulle kunna kallas krockar i mötet mellan bibliotek och användare. Man har helt enkelt olika förståelse för vad ett bibliotek är, olika förståelse för vad en bibliotekarie gör, olika uppfattningar om vad informationssökning är och dess betydelse, olika förväntningar på vad mötet ska leda till, olika uppfattningar om vem som ska definiera problem och ställa frågor, olika syn på lärande, olika ambitionsnivå osv.

Om materialet

Även om flera av artiklarna som inkluderas i översikten är publicerade i vetenskapliga tidskrifter, är det ofta yrkesverksamma bibliotekarier och inte forskare som står som upphovsmän. Texterna ger stundtals ett ganska okritiskt intryck där arbetsmetoder föreslås utan underbyggnad eller projekt och verksamheter beskrivs utan reflektion. Erfarenhetsbaserad kunskap är naturligtvis mycket värdefull, men det står klart att de artiklar som inkluderas i materialet har en slagsida åt det praktiska och konkreta istället för det kritiska och granskande. Tillsammans med de många uppsatserna, som i detta sammanhang i mångt och mycket får representera ett mer vetenskapligt förhållningssätt, ger översikten emellertid exempel på ett brett spann av texter av olika karaktär som kan inspirera biblioteken i arbetet med vuxnas lärande och gynna formulerandet av kritiska frågor.

Vuxnas lärande på bibliotek i framtiden

Under tio år verkar frågan om biblioteken ska arbeta med vuxnas lärande eller inte ha mattats av något och idag, 2010, tycks det ganska självklart att även studerande är välkomna till folkbiblioteket. Hur man ska klara "anstormningen" av studerande, vem som får fjärrlåna och hur mycket kurslitteratur som ska köpas in har ersatts av frågor om hur man får till goda samarbeten med olika institutioner och olika strategier för att bäst möta vuxna i lärande utifrån ett användarperspektiv. Den här förskjutningen i fokus tycks inte endast gälla i Sverige, utan också i USA, Storbritannien och andra delar av världen.

Samarbete mellan olika aktörer efterfrågas i såväl användarstudier som projektrapporter, utredningar och debattinlägg. Inte snarast för optimering av resurser, utan för att höja kvaliteten på stödet för vuxnas lärande. Mycket av arbetet tycks ske parallellt och bibliotek, utbildningsanordnare, studievägledning etc. är okunniga om varandras kompetensområden och uppgifter. Många utvecklingsprojekt syftar därför till att öka samverkan mellan olika parter och bilda nätverk. Dels handlar det om att rent praktiskt fördela uppgifter och aktiviteter, men framförallt kunskapsutbyte och att diskutera förhållningssätt till användargrupperna för att tillsammans kunna bygga upp en god beredskap att kunna erbjuda kvalificerat stöd. Detta är någon som stöds i flera av de användarundersökningar som refererats i översikten, vilka uttrycker att det finns ett stort behov av utökat samarbete utifrån ett användarperspektiv. En aktuell fråga är om Kungliga bibliotekets nya uppdrag att ansvara för nationell samordning inom biblioteksväsendet, kommer att främja denna så efterfrågade bibliotekssamverkan på området vuxnas lärande.

Vilka frågor som kommer att stå på dagordningen i framtiden är naturligtvis svårt att sia om, men samarbetsformer, sociala medier och digital delaktighet kan komma att bli viktiga ämnen framöver. Vilka frågorna blir får framtiden utvisa.

Referenser

- Almerud, Peter (2004). Nätuniversitetets generaldirektör: "Folkbiblioteken får inte agera curlingföräldrar åt högskolestudenterna". *DIK-forum*, nr. 13, s. 12-14.
- Amosford, John (2007). Assessing generic learning outcomes in public lending libraries. *Performance Measurement and Metrics*, vol. 8, nr. 2, s. 127-136.
- Andersson, Carita & Berger, Lisa (2005). *Folkbibliotekets pedagogiska uppgifter: En diskursanalys av fyra bibliotekstidskrifter*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds Universitet; 2005:5. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1331973&fileOId=1331974> [2011-01-26].
- Ashcroft, Linda (2008a). *Adult Learners and Public Libraries*. Paper presenterat vid symposiet 16th BOBCATSSS Symposium 2008 – Providing Access to Information for Everyone (BOBCATSSS 2008), Kroatien, Zadar, 28-30 Januari 2008. <http://edoc.hu-berlin.de/conferences/bobcatsss2008/ashcroft-linda-22/PDF/ashcroft.pdf> [2011-01-26].
- Ashcroft, Linda (2008b). *Partnerships between public libraries and other agencies in England for provision of adult learning*. Paper presenterat vid kongressen World library and Information congress: 74th IFLA general conference and council, Canada, Québec, 10-14 Augusti 2008. <http://archive.ifla.org/IV/ifla74/papers/122-Ashcroft-en.pdf> [2011-01-26].
- Ashcroft, Linda, Farrow, Janet & Watts, Chris (2007). Public libraries and adult learners. *Library Management*, vol. 28, nr. 3, s. 125-138.
- Barsun, Rita, Tuñon, Johanna & Ramirez, Laura (2005). Patterns of Conflict and Convergence: When Proximal Libraries Serve Distance Students. Ingår i *Currents and convergence: Navigating the rivers of change: Proceedings of the Twelfth National Conference of the Association of College and Research Libraries April 7-10, 2005, Minneapolis, Minnesota*.
- Barsun, Rita (2002). Postsecondary Distance Learners and Public Libraries: Challenges and opportunities. *Indiana Libraries*, vol. 21, nr. 1, s. 11-17.
- Berge, Marit Gro (2001). A place to learn: Public libraries as workshops for lifelong learning. *Scandinavian Public Library Quarterly*, vol. 34, nr. 3, s. 25-28.
- Bergqvist, Christer & Persson, Roland (2003). *Fördjupat bibliotekssamarbete I nordöstra Skåne: Inventering med förslag till åtgärder 2003-09-01 på uppdrag av Länsbibliotek Skåne*. <http://www.skane.se/upload/Webbplatser/Lansbiblioteket/Dokument/skanenordostutredning.pdf> [2011-01-25].
- Blomberg, Helena & Jonsson, Bosse (2002). Öppen skola: En arbetsform i gränssnittet mellan folkbildning och utbildning. *Utbildning & Demokrati*, vol. 11, nr. 2, s. 69-81.
- Bolmskog, Henrik (2005). *Pedagogiskt arbete på folkbibliotek: En hermeneutisk studie av Biblioteksbladet under trettioalet, sextioalet och nittioalet*. Magisteruppsats i biblioteks- och

informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2005:132. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1411/1/05-132.pdf> [2011-01-26].

Brandt, Marie (2005). *Vuxnas lärande: En viktig uppgift för folkbiblioteken?* Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds Universitet; 2004:22. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria.

Bridgwood, Ann (2006). London's Public Libraries as Community Learning Hub: A Literature Review. För LLDA, London libraries Development Agency. Ingår i SKEIN (Skills for Economic Inclusion Network) (2006). *London's Public Libraries as Community Learning Hubs: A SKEIN Pilot Research Report: A study of their role and potential*. S. 34-50
http://www.lvstc.org.uk/docs/skein/LLDA_MLA_Pilot_Report_Final.pdf [2011-01-25].

Christian, Gayle R, Blumenthal, Caroline & Patterson, Marjorie (2001). The information explosion and the adult learner: Implications for reference librarians. *The Reference Librarian*, vol. 33, nr. 69/70, s. 19-30.

Comings, John P, Cuban, Sondra, Bos, Johannes M & Taylor, Cathrine J (2001). "I did it for myself": *Studying Efforts to increase Adult Student Persistence in Library Literacy Programs*. New York: Manpower Demonstration Research Corporation (MDRC).
<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED460274.pdf> [2011-01-25].

Dahlberg, Gunnel & Malmberg-Kronvall, Pia (2003). Folkbiblioteket som plattform för vuxnas flexibla lärande. *Kommunikation mellan vuxenutbildare (KOM)*, nr. 3, s. 6-7.

De la Peña McCook, Kathleen & Barber, Peggy (2002). Public policy as a factor influencing adult lifelong learning: Adult literacy and public libraries. *Reference & User Services Quarterly*, vol. 42, nr. 1, s. 66.

Denyer, Julie, Gill, Angela & Turner, Jan (2003). Change your life? A project for adult learners run by Gosport Library, Hampshire. *New Library World*, vol. 104, nr. 9, s. 354-360.

Dority, Kim (2000). Online Learners and Public Libraries: Annoyance or Opportunity? *Colorado Libraries*, vol. 26, nr. 4, s. 23-26.

Drakenberg, Ewa Rolander (2006). *Komvuxstuderandes informationssökning och biblioteksanvändning som redskap i lärandet*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:37. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1452/1/06-37.pdf> [2011-01-26].

Eckerby, Filippa & Sipos Zackrisson, Katarina (2006). *Gränslöst stöd för vuxnas lärande: Bibliotekspersonal och vuxenpedagoger tänker högt*. Linköping: Länsbibliotek Östergötland. (Biblioteken i Östergötland publicerar, 5).
http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Avslutade_projekt/vuxnas_larande/Informationsspridning/granslost.pdf [2011-01-25].

- Ekblad, Catharina & Johansson, Ann-Helén (2000). *Biblioteksservice för distansstuderande i glesbygd*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2000:51 . Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
- Ekman, Nanna & Sjöberg, Hanna (2005). *Ett steg längre: Folkbibliotek och högskolebibliotek i ny samverkan*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet; 2005:07. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1330928&fileOid=1330929> [2011-01-26].
- Ericsson, Kerstin (2000). *Biblioteket i utbildningssamhället: Att stimulera och stödja människans behov av information och kunskap i det livslånga lärandet*. Stockholm: Svensk biblioteksförening.
<http://www.norrtalje.se/Global/kulturfritid/UTREDBOK.pdf> [2011-01-25].
- Erling, Gustaf & Jarenäs, Ylva (2009). *Biblioteket och svenska för invandrare: En undersökning av folkbibliotekets funktion i andraspråksinlärning*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2009:69. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/5768/1/09-69.pdf> [2011-01-26].
- Evers, Anne-Marie, Börjesson, Annelie & Koldenius, Malin (red.) (2005). *Öppet för vuxnas lärande. Framsteget*, nr. 12. Regionbibliotek Västra Götaland.
http://www.bibl.vgregion.se/upload/Regionbibliotek/Framsteget/framsteget_12.pdf [2011-01-25].
- Flöög, Eva-Maria & Gärdén, Cecilia (2004). Vuxenstuderande och folkbibliotek. *Kommunikation mellan vuxenutbildare (KOM)*, nr. 3, s. 18-19.
- Frid, Nina (2007a). Biblioteket som lärmiljö: Ett verktyg för morgondagens vuxenutbildning. *Länsnytt: Mötesplats för biblioteken i Stockholms län*, nr. 2, s.7-9.
http://www.regionbiblioteket.stockholm.se/upload/_Dokument/L%C3%A4nsnytt%20%2007.pdf [2011-01-25].
- Frid, Nina (2007b). *Bilda Nätverk: Ett nätverk av lärmiljöer på folkbibliotek i (större) städer*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 10-11 oktober 2007. <http://hdl.handle.net/2320/4753> [2011-01-26].
- Gillis, Sara & Totten, Julie. (2006). Creating Lifelong Learning Opportunities Through Partnership: A 30-Year Success Story. *Feliciter*, vol. 52, nr. 6, s. 244-246.
- Given, Lisa M. (2001). Envisioning the mature re-entry student: Constructing new identities in the traditional university setting. *Reference Librarian*, vol. 33, nr. 69/70, s. 79-93.
- Given, Lisa M. (2002). The academic and the everyday: Investigating the overlap in mature undergraduates' information-seeking behaviours. *Library & Information Science Research*, vol. 24, nr. 1, s. 17-29.

Given, Lisa M. (2000). *The social construction of the 'mature student' identity: Effects and implications for academic information behaviours*. London, ON: University of Western Ontario. Opublicerad avhandling.

Gold, Helen E. (2005). Engaging the adult learner: Creating effective library instruction. *Libraries and the Academy*, vol. 5, nr. 4, s. 467-481.

Goode, Anneli & Nilsson, Inga-Marie (2004). *Informationssökning: En del i vuxenutbildningen: En studie av vuxenstuderandes informationssökning i olika studieformer*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och Informationsvetenskap; 2004:89. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1122/1/04-89.pdf> [2011-01-26].

Gorm Larsen, Peter (2002). Internet for all – at Ringsted Public Library: Adult education in public libraries. *Scandinavian Public Library Quarterly*, vol. 35, nr. 2. http://www.splq.info/issues/vol35_2/06.htm [2011-01-25].

Graner, Kristina (2007). *Högskolestudenters biblioteksanvändande: En intervjuundersökning av några storanvändare*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2007:133. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/2850/1/07-133.pdf> [2011-01-26].

Gustafsson, Karin (2004). *Folkbibliotek och lärcentra: Ett pedagogiskt samarbete under utveckling*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2004:34. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1070/1/04-34.pdf> [2011-01-26].

Gustavsson, Sophie (2001). *Folkbiblioteket. En bildande samhällsinstitution i framtiden?* Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2001:93. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/857/1/01-93.pdf> [2011-01-26].

Gärdén, Cecilia (red.), Eliasson, Anette, Flöög, Eva-Maria, Persson, Christina & Angela Zetterlund (2006). *Folkbibliotek och vuxnas lärande: Förutsättningar, dilemman och möjligheter i utvecklingsprojekt*. Borås: Valfrid.

Gärdén, Cecilia (2010). *Verktyg för lärande: Informationssökning och informationsanvändning i kommunal vuxenutbildning*. Borås: Valfrid. Diss. (Skrifter från Valfrid, 42). http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21971/1/gupea_2077_21971_1.pdf [2011-01-25].

Gärdén, Cecilia, Michnik, Katarina & Nowé Hedvall, Karen (2010). *Projekt som biblioteksutveckling*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, <http://bada.hb.se/bitstream/2320/6875/4/Cecilia%20G%C3%A4rd%C3%A9n.pdf> [2011-01-26].

Hallberg, Anette (2005). *Kundorienterad biblioteksverksamhet: En jämförelse mellan bibliotek och lärcentra i Sverige och England*. Linköping: Linköpings universitet, avdelningen för kvalitetsteknik/IKP. (Rapport LiTH-IKP-R, 0281-5001;1379).

http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Avslutade_projekt/vuxnas_larande/Informationsspridning/KundorienteradbiblioteksverksamhetR_1379.pdf [2011-01-25].

Hallberg, Anette & Sipos-Zackrisson, Katarina (2010). Improvements of public library service quality: Perspective of libraries and study centres. *The TQM Journal*, vol. 22, nr. 1, s. 89-100.

Hansson, Annice & Svensson, Margaret (2006). *Läsfrämjande verksamhet för läsovana vuxna*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:90. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1505/1/06-90.pdf> [2011-01-26]

Hansson, Joacim (2005). *Det lokala folkbiblioteket: Förändringar under hundra år*. Linköping: Mimer/Skapande vetande.

Harnesk, Jakob (2002). *Biblioteksservice för distansstuderande: En förstudie*. Härnösand: Distansutbildningsmyndigheten (Distum). (Distansutbildningsmyndigheten, Rapport 7:2002) http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/17942/1/gupea_2077_17942_1.pdf [2011-01-25].

Henriksen, Charlott (2008). *Komvuxstuderande söker information i en skoluppgift*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2008:90. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4077/1/08-90.pdf> [2011-01-26].

Henriksson, Ann-Kristin & Holmgren, Raija (2005). *Folkbiblioteket en del i infrastrukturen runt vuxnas lärande: En fallstudie på Linköpings stadsbibliotek*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2005:5. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1291/1/05-5.pdf> [2011-01-26].

Herdenberg, Gunilla (2005). Studenterna och Stadsbiblioteket. Ingår i Nilsson, Berit (red.), Ohrt, Karin & Torhell, Catta. *Från Centralbibliotek till Nätverk: Lunds universitets bibliotek*. Lund: Biblioteksdirektionen, Lunds universitet. S. 92-94 <http://issuu.com/lubdoc/docs/lub-bok> [2011-01-25].

Häggström, Britt Marie (2001). Biblioteken, museerna och arkiven behövs för ett livslångt lärande! *DIK-forum*, nr. 17, s. 10.

Ingram, Dorothy S. (2000). The andragogical librarian. *The Reference Librarian*, vol. 33 nr. 69/70, s.141-150.

Jannert, Helena (2001). Studiebibliotekarie: Tankar och idéer. *Framsteget*, nr. 1. Regionbibliotek Västra Götaland. http://www.bibl.vgregion.se/upload/Regionbibliotek/Framsteget/framsteget_1.pdf [2011-01-25].

Jannert, Helena (2004). Varför sopar folkbiblioteken? *DIK-forum*, nr. 14, s. 18.

Jansson, Monica (2008). *Kvalitetsutveckling på folkbibliotek: En fokusgruppsundersökning av vuxenstuderande som läser svenska som andra språk vid Komvux*. Magisteruppsats i biblioteks-

och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2008:46. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/3700/1/08-46.pdf> [2011-01-26].

Johansson, Klara (2007). *Lär miljör i storstad: En intervjustudie av ett biblioteksprojekt*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet; 384. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap.
<http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:213500> [2011-01-26].

Jokitalo, Päivi (2004). Lifelong learning, libraries and living a good life: Information literacy can be seen as one of the basic skills in achieving a "civilised people". *Scandinavian Public Library Quarterly*, nr. 3, s. 12-13. http://www.splq.info/issues/vol37_3/04.htm [2011-01-26].

Jonzon, Katarina (2005). *Kunskapslyftet och Huvudbiblioteket i Linköping: Hur upplever de kunskapslyftsstuderande biblioteket och hur har bibliotekariernas arbetssituation påverkats?* Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2005:8. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1294/1/05-8.pdf> [2011-01-26].

Karlsson, Magnus & Pettersson, Jan-Ola (2005). *Vuxenutbildning på entreprenad: En studie av vad olika aktörer i en kommun har för åsikter kring informations- och biblioteksresurser för genomförandet av vuxenutbildning*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2005:117. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1396/1/05-117.pdf> [2011-01-26].

Kjell, Lovisa & Låstberg, Maria (2000). *Datorutbildning på folkbibliotek: En undersökning av grundläggande datorutbildningar för vuxna biblioteksanvändare*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2000:57. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

Kollerud, Kristina (2001). *Lära att lära: Folkbibliotekarien som pedagog: En undersökning av den pedagogiska rollens förutsättningar på folkbibliotek*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet/ institutionen för ABM, estetik och kulturstudier; 91. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap.

Kumlin, Ola & Olsson, Mathias (2006). *En undersökning utifrån den ramfaktorteoretiska modellen av tre folkbiblioteks förutsättningar att vara en resurs för högskolestudenter*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:112. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1703/1/06-112.pdf> [2011-01-26].

Kühne, Brigitte (2001). *DERAL: Distance Education in Rural Areas via Libraries*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 23-25 april 2001. <http://hdl.handle.net/2320/4958> [2011-01-26].

Lagerwall, Ina (2008). *Lärcentra och lärmiljöer på folkbibliotek: En studie av personalens synsätt på motivation och metoder*. Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid

Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2008:7. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4628/1/k08-7.pdf> [2011-01-26].

Landberg, Anna (2005). *Folkbildning på folkbibliotek: En diskursanalys*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet; 269. Uppsala: Uppsala universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap. <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:213387> [2011-01-26].

Larsson, Marianne (2002). *Bibliotekens roll i det livslånga lärandet*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

Lundberg, Jörgen (2001). *Distansutbildningens inverkan på folkbiblioteken : Exemplet Blekinge*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet; 2001:16. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1334049&fileOid=1334050> [2011-01-26].

Lundström, Liv (2003). *Studiebibliotekarier som pedagogisk resurs på folkbibliotek*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2003:119. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1033/1/03-119.pdf> [2011-01-26].

Magnusson, Alexander (2006). *Lärcentrum i biblioteket, möjligheter och utmaningar: Tre aktörsgruppers syn på lärcentrum och dess samverkan med biblioteket*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:122. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1713/1/06-122.pdf> [2011-01-26].

Malmqvist, Kristina (2000). *Folkbildningsbegreppet på folkbibliotek idag*. Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet/ institutionen för ABM, estetik och kulturstudier; 2000:79. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap.

Malmström, Jessica (2005). *Livslångt lärande och folkbibliotek*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2005:140. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1418/1/05-140.pdf> [2011-01-26].

Mcharazo, Alli A.S. (2000). Public Libraries and Distance Education in Tanzania: Issues and Dilemmas. *Libri*, vol. 50, nr. 4, (December 2000), s. 295-301.

McCloughlin, Carla & Morris, Anne (2004). UK public libraries: Roles in adult literacy provision. *Journal of Librarianship and Information Science*, vol. 36, nr. 1, s. 37-46.

McNicol, Sarah & Pete Dalton (2003). Broadening perspectives on the learning process in public libraries. *New Review of Libraries and Lifelong Learning*, vol. 4, nr. 1, s. 27-43.

- Minken, Trond (2009). VOLARE: Adult learning – with the library as arena. *Scandinavian Public Library Quarterly*, vol. 42, nr. 3, s. 22-23. http://www.splq.info/issues/vol42_3/12.htm [2011-01-26].
- Myrstener, Mats (2005). "Relevant" biblioteksservice i England: BiS-resenärer mötte efterfrågestyrda bibliotek och ny bibliotekspolitik i London. *Bibliotek i samhälle (BIS)*, nr. 2, s.15-19. <http://www.foreningenbis.org/Pdf/bis502.pdf> [2011-01-26].
- Nassimbeni, Mary & May, Bev (2006). Adult education in South African public libraries: A profile of activities. *South African Journal of Library & Information Science*, vol. 72, nr. 1, s. 12-26.
- Nassimbeni, Mary & May, Bev (2006). Adult education in South African public libraries: Enabling conditions and inhibiting factors. *Innovation*, nr. 32, s. 29-40.
- Nassimbeni, Mary & May, Bev (2009). Place, Space and Time: Adult Education Experiences of Learners and Librarians in South African Public Libraries. *Libri: International Journal of Libraries & Information Services*, vol. 59, nr. 1, s. 23-30.
- Nassimbeni, Mary & Nobubele Tandwa (2008). Adult education in two public libraries in Cape Town: A case study. *South African Journal of Library & Information Science*, vol. 74, nr. 1, s. 83-92.
- Nickel, Lisa T. & Mulvihill, Rachel G. (2010). Serving unaffiliated distance learners: Strategies that work. *Journal of Library & Information Services In Distance Learning*, vol. 4, nr. 3, s. 87-95.
- Niclasson, Sara & Olsson, Jill (2008). *Var är biblioteket? En användarstudie om distansstudenters biblioteksbehov*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2008:113. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4182/1/08-113.pdf> [2011-01-26].
- Nilsson, Göran (2004). Skånebibliotek i samverkan som ger vinster. *DIK-forum*, nr. 6, s. 16-17.
- Norberg, Maria & Ström, Nina (2002). *LärForum Nacka: Projekt vuxnas lärande*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 2-3 oktober 2002. <http://hdl.handle.net/2320/4936> [2011-01-26].
- Norefors, Margareta (2002). *En jämförande studie av folkbildningsbegreppet inom studieförbund och folkbibliotek idag*. Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet/ Institutionen för ABM, estetik och kulturstudier; 2002:115. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap. <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:213232> [2011-01-26].
- Notar, Tony A. (2008). Teaching Responsibility Through Example. *Adult Basic Education & Literacy Journal*, vol. 2, nr. 3, s. 179-181.
- Nowé, Karen, Berglund, Cecilia & Höglund, Lars (2002). De studerande och biblioteken. Ingår i Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red.). *Det våras för politiken: trettiotvå artiklar om politik, medier och samhälle: SOM-undersökningen 2001*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs

Universitet. S. 361-376. (SOM-rapport, 30).

http://www.som.gu.se/digitalAssets/1288/1288603_361-376.pdf [2011-01-25].

Nygren, Åke (2008). Folkbibliotekens framtida roll i det livslånga flexibla lärandet. *Nät och Bildning*, nr. 9.

http://www.resurs.folkbildning.net/natochbildning/html/nr_9_08/pdf/folkbiblioteken.pdf [2011-01-26].

Ragnarsson, Pernilla & Svensson, Malin (2006). "Hyllan kan vara början till en steg!": Sociokulturella aspekter på lärande i Demoteket. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:120. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1711/1/06-120.pdf> [2011-01-26].

Rosengren, Anna & Urbanusson, Henrik (2010). Ett öppet fönster: En studie av lokalsamhällets betydelse för biblioteksverksamheten. Masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds Universitet. Lund: Lunds Universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria.

<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1628428&fileId=1633459> [2011-01-26].

Rundberg, Staffan (2004). Folkbibliotekarien och det livslånga lärandet: En undersökning av ett projekt till stöd för vuxenstuderandes livslånga lärande. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2004:3. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1042/1/04-03.pdf> [2011-01-26].

Rønholt, Trine (2002). VUCIBIB: Adult education in public libraries. *Scandinavian Public Library Quarterly*, nr. 2, s. 14-15. http://www.splq.info/issues/vol35_2/05.htm

[2011-01-26].

Sjöberg, Ditte (2006). "När högskolan kom till byn": Folkbibliotekets roll vid högskolestudier på distans. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:106. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1696/1/06-106.pdf> [2011-01-26].

Spacey, Rachael & Goulding, Anne (2004). Learner support in UK public libraries. *Aslib Proceedings*, vol. 56, nr. 6, s. 344-355.

Steinsaphir, Marianne (2000). Kunskapslyftet på Örebro stadsbibliotek. *BBL: Biblioteksbladet*, årg. 85, nr. 4, s. 15.

Steinsaphir, Marianne (2003a). Pengar och lärande. *BBL: Biblioteksbladet*, årg. 88, nr. 9, s. 16-17.

Steinsaphir, Marianne (2003b). Statliga pengar för vuxnas lärande. *BBL: Biblioteksbladet*, årg. 88, nr. 2, s. 6-7.

- Stern, Caroline & Trishanjit, Kaur (2010). Developing theory-based, practical information literacy training for adults. *The International Information & Library Review*, vol. 42, nr. 2, s. 69-74.
- Svensson, Linda (2004). *Studiebibliotek Halland: En undersökning av folkbibliotekariens åsikter om sitt arbete med vuxenstuderande*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2004:109. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1141/1/04-109.pdf> [2011-01-26].
- Söderberg, Sara & Åkerberg, Jessica (2005). "Ett plus ett blir mer än två om man samarbetar": *Användarnas perspektiv på biblioteks- och informationsservice i Skåne Nordost*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds Universitet; 2005:20. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1333385&fileOid=1333386> [2011-01-26].
- Sørensen, Børge (2005). Students, Google and libraries: On library service to students in Danish public libraries. *Scandinavian Public Library Quarterly*, vol. 38, nr. 3. http://www.splq.info/issues/vol38_3/03.htm [2011-01-26].
- Thórsteinsdóttir, Gudrun (2005). *The Information Seeking Behaviour of Distance Students: A Study of Twenty Swedish Library and Information Science Students*. Borås: Valfrid. Diss. (Skrifter från Valfrid, 29) <http://bada.hb.se/handle/2320/2573> [2011-01-25].
- Train, Briony (2003). Building up or breaking down barriers? The role of the public library in adult basic skills education. *Library Review*, vol. 52, nr. 8, s. 394-402.
- Tyrfors, Pernilla (2000). *Skolan i biblioteket: En undersökning av verksamheten Öppen skola vid Stadsbiblioteket i Örebro*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2000:9. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
- Veal, Robin E. (2001). Understanding the characteristics, concerns, and priorities of adult learners to enhance library services to them. *Reference Librarian*, vol. 33 (69/70), s. 113-18.
- Wellner, Margareta (2000). *Komvuxstuderandes informationssökning*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2000:50. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1672/1/00-50.pdf> [2011-01-26].
- Wiklund, Ann (2002). Biblioteket i infrastrukturen: En lärmiljö och studieverkstad. *Kommunikation mellan vuxenutbildare*, nr. 4, s. 23-25.
- Wills, Heather (2003). An innovative approach to reaching the non-learning public: The new Idea store in London. *The New Review of Libraries and Lifelong Learning*, vol. 4, nr. 1, s. 107-120.
- Österbäck, Gunilla (2001). *När folkbibliotek och högskolebibliotek flyttar ihop: En utvärdering av vad användarna av Sambiblioteket i Härnösand anser om biblioteket ett år efter öppnandet*.

Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

Bilaga - Litteratur om vuxnas lärande och folkbibliotek

Listan innehåller följande material:

- Monografier, antologier och rapporter
- Vetenskapliga artiklar
- Populärvetenskapliga artiklar
- Uppsatser
- Konferensbidrag
- Projektbeskrivningar

Monografier, antologier och rapporter

Bergqvist, Christer & Persson, Roland (2003). *Fördjupat bibliotekssamarbete I nordöstra Skåne: Inventering med förslag till åtgärder 2003-09-01 på uppdrag av Länsbibliotek Skåne.*

<http://www.skane.se/upload/Webbplatser/Lansbiblioteket/Dokument/skanenordostutredning.pdf> [2011-01-25].

Bridgwood, Ann (2006). *London's Public Libraries as Community Learning Hub: A Literature Review.* För LLDA, London libraries Development Agency. Ingår i SKEIN (Skills for Economic Inclusion Network) (2006). *London's Public Libraries as Community Learning Hubs: A SKEIN Pilot Research Report: A study of their role and potential.* S. 34-50

http://www.lvstc.org.uk/docs/skein/LLDA_MLA_Pilot_Report_Final.pdf [2011-01-25].

Comings, John P, Cuban, Sondra, Bos, Johannes M & Taylor, Cathrine J (2001). *"I did it for myself": Studying Efforts to increase Adult Student Persistence in Library Literacy Programs.* New York: Manpower Demonstration Research Corporation (MDRC).

<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED460274.pdf> [2011-01-25].

Eckerby, Filippa & Sipos Zackrisson, Katarina (2006). *Gränslöst stöd för vuxnas lärande: Bibliotekspersonal och vuxenpedagoger tänker högt.* Linköping: Länsbibliotek Östergötland. (Biblioteken i Östergötland publicerar, 5).

http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Avslutade_projekt/vuxnas_larande/Informationsspridning/granslost.pdf [2011-01-25].

Ericsson, Kerstin (2000). *Biblioteket i utbildningssamhället: Att stimulera och stödja människans behov av information och kunskap i det livslånga lärandet.* Stockholm: Svensk biblioteksforening.

<http://www.norrtalje.se/Global/kulturfritid/UTREDBOK.pdf> [2011-01-25].

Given, Lisa M. (2000). *The social construction of the 'mature student' identity: Effects and implications for academic information behaviours.* London, ON: University of Western Ontario. Opublicerad avhandling.

Gärdén, Cecilia (red.), Eliasson, Anette, Flöög, Eva-Maria, Persson, Christina & Angela Zetterlund (2006). *Folkbibliotek och vuxnas lärande: Förutsättningar, dilemman och möjligheter i utvecklingsprojekt.* Borås: Valfrid.

Gärdén, Cecilia (2010). *Verktyg för lärande: Informationssökning och informationsanvändning i kommunal vuxenutbildning*. Borås: Valfrid. Diss. (Skrifter från Valfrid, 42).
http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/21971/1/gupea_2077_21971_1.pdf [2011-01-25].

Hallberg, Anette (2005). *Kundorienterad biblioteksverksamhet: En jämförelse mellan bibliotek och lärcentra i Sverige och England*. Linköping: Linköpings universitet, avdelningen för kvalitetsteknik/IKP. (Rapport LiTH-IKP-R, 0281-5001;1379).
http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Avslutade_projekt/vuxnas_larande/Informationsspridning/KundorienteradbiblioteksverksamhetR_1379.pdf [2011-01-25].

Hansson, Joacim (2005). *Det lokala folkbiblioteket: Förändringar under hundra år*. Linköping: Mimer/Skapande vetande.

Harnesk, Jakob (2002). *Biblioteksservice för distansstuderande: En förstudie*. Härnösand: Distansutbildningsmyndigheten (Distum). (Distansutbildningsmyndigheten, Rapport 7:2002) http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/17942/1/gupea_2077_17942_1.pdf [2011-01-25].

Herdenberg, Gunilla (2005). Studenterna och Stadsbiblioteket. Ingår i Nilsson, Berit (red.), Ohrt, Karin & Torhell, Catta. *Från Centralbibliotek till Nätverk: Lunds universitets bibliotek*. Lund: Biblioteksdirektionen, Lunds universitet. S. 92-94 <http://issuu.com/lubdoc/docs/lub-bok> [2011-01-25].

Nowé, Karen, Berglund, Cecilia & Höglund, Lars (2002). De studerande och biblioteken. Ingår i Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (red.). *Det våras för politiken: trettiotvå artiklar om politik, medier och samhälle: SOM-undersökningen 2001*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs Universitet. S. 361-376. (SOM-rapport, 30).
http://www.som.gu.se/digitalAssets/1288/1288603_361-376.pdf [2011-01-25].

SKEIN (Skills for Economic Inclusion Network) (2006). *London's Public Libraries as Community Learning Hubs: A SKEIN Pilot Research Report: A study of their role and potential*.
http://www.lvstc.org.uk/docs/skein/LLDA_MLA_Pilot_Report_Final.pdf [2011-01-25].

Thórsteinsdóttir, Gudrun (2005). *The Information Seeking Behaviour of Distance Students: A Study of Twenty Swedish Library and Information Science Students*. Borås: Valfrid. Diss. (Skrifter från Valfrid, 29) <http://bada.hb.se/handle/2320/2573> [2011-01-25].

Vetenskapliga artiklar

Amosford, John (2007). Assessing generic learning outcomes in public lending libraries. *Performance Measurement and Metrics*, vol. 8, nr. 2, s. 127-136.

Ashcroft, Linda, Farrow, Janet & Watts, Chris (2007). Public libraries and adult learners. *Library Management*, vol. 28, nr. 3, s. 125-138.

Barsun, Rita (2002). Postsecondary Distance Learners and Public Libraries: Challenges and opportunities. *Indiana Libraries*, vol. 21, nr. 1, s. 11-17.

Blomberg, Helena & Jonsson, Bosse (2002). Öppen skola: En arbetsform i gränssnittet mellan folkbildning och utbildning. *Utbildning & Demokrati*, vol. 11, nr. 2, s. 69-81.

- Christian, Gayle R, Blumenthal, Caroline & Patterson, Marjorie (2001). The information explosion and the adult learner: Implications for reference librarians. *The Reference Librarian*, vol. 33, nr. 69/70, s. 19-30.
- Crawford, John & Irving, Christine (2009). Information literacy in the workplace: A qualitative exploratory study. *Journal of Librarianship and Information Science*, vol. 41, nr. 1 (Mars 2009), s. 29-38.
- De la Peña McCook, Kathleen & Barber, Peggy (2002). Public policy as a factor influencing adult lifelong learning: Adult literacy and public libraries. *Reference & User Services Quarterly*, vol. 42, nr. 1, s. 66.
- Denyer, Julie, Gill, Angela & Turner, Jan (2003). Change your life? A project for adult learners run by Gosport Library, Hampshire. *New Library World*, vol. 104, nr. 9, s. 354-360.
- Given, Lisa M. (2001). Envisioning the mature re-entry student: Constructing new identities in the traditional university setting. *Reference Librarian*, vol. 33, nr. 69/70, s. 79-93.
- Given, Lisa M. (2002). The academic and the everyday: Investigating the overlap in mature undergraduates' information-seeking behaviours. *Library & Information Science Research*, vol. 24, nr. 1, s. 17-29.
- Gold, Helen E. (2005). Engaging the adult learner: Creating effective library instruction. *Libraries and the Academy*, vol. 5, nr. 4, s. 467-481.
- Gross, Melissa (2001). Imposed information seeking in public libraries and school library media centers: A common behaviour? *Information Research*, vol. 6, nr. 2. <http://informationr.net/ir/6-2/paper100.html> [2011-01-25].
- Gärdén, Cecilia & Zetterlund, Angela (2006). Förändringens dilemman: Att utveckla folkbibliotekens stöd för vuxnas lärande. *Dansk Biblioteksforskning*, årg. 2, nr. 2. http://www2.db.dk/dbf/2006/Nr2_2006/garden_zetterlund.pdf [2011-01-25].
- Hallberg, Anette & Sipos-Zackrisson, Katarina (2010). Improvements of public library service quality: Perspective of libraries and study centres. *The TQM Journal*, vol. 22, nr. 1, s. 89-100.
- Ingram, Dorothy S. (2000). The andragogical librarian. *The Reference Librarian*, vol. 33 nr. 69/70, s.141-150.
- Mcharazo, Alli A.S. (2000). Public Libraries and Distance Education in Tanzania: Issues and Dilemmas. *Libri*, vol. 50, nr. 4, (December 2000), s. 295-301.
- McCloughlin, Carla & Morris, Anne (2004). UK public libraries: Roles in adult literacy provision. *Journal of Librarianship and Information Science*, vol. 36, nr. 1, s. 37-46.
- McNicol, Sarah & Pete Dalton (2003). Broadening perspectives on the learning process in public libraries. *New Review of Libraries and Lifelong Learning*, vol. 4, nr. 1, s. 27-43.
- Nassimbeni, Mary & May, Bev (2006). Adult education in South African public libraries: A profile of activities. *South African Journal of Library & Information Science*, vol. 72, nr. 1, s. 12-26.

Nassimbeni, Mary & May, Bev (2006). Adult education in South African public libraries: Enabling conditions and inhibiting factors. *Innovation*, nr. 32, s. 29-40.

Nassimbeni, Mary & May, Bev (2009). Place, Space and Time: Adult Education Experiences of Learners and Librarians in South African Public Libraries. *Libri: International Journal of Libraries & Information Services*, vol. 59, nr. 1, s. 23-30.

Nassimbeni, Mary & Nobubele Tandwa (2008). Adult education in two public libraries in Cape Town: A case study. *South African Journal of Library & Information Science*, vol. 74, nr. 1, s. 83-92.

Nickel, Lisa T. & Mulvihill, Rachel G. (2010). Serving unaffiliated distance learners: Strategies that work. *Journal of Library & Information Services In Distance Learning*, vol. 4, nr. 3, s. 87-95.

Spacey, Rachael & Goulding, Anne (2004). Learner support in UK public libraries. *Aslib Proceedings*, vol. 56, nr. 6, s. 344-355.

Stern, Caroline & Trishanjit, Kaur (2010). Developing theory-based, practical information literacy training for adults. *The International Information & Library Review*, vol. 42, nr. 2, s. 69-74.

Train, Briony (2003). Building up or breaking down barriers? The role of the public library in adult basic skills education. *Library Review*, vol. 52, nr. 8, s. 394-402.

Veal, Robin E. (2001). Understanding the characteristics, concerns, and priorities of adult learners to enhance library services to them. *Reference Librarian*, vol. 33 (69/70), s. 113-18.

Wills, Heather (2003). An innovative approach to reaching the non-learning public: The new Idea store in London. *The New Review of Libraries and Lifelong Learning*, vol. 4, nr. 1, s. 107-120.

Populärvetenskapliga artiklar

Almerud, Peter (2004). Nätuniversitetets generaldirektör: "Folkbiblioteken får inte agera curlingföräldrar åt högskolestudenterna". *DIK-forum*, nr. 13, s. 12-14.

Berge, Marit Gro (2001). A place to learn: Public libraries as workshops for lifelong learning. *Scandinavian Public Library Quarterly*, vol. 34, nr. 3, s. 25-28.

Butcher, Wendy & Street, Patsy-Ann (2009). Lifelong learning with older adults. *APLIS*, vol. 22, nr. 2, s. 64-70.

Dahlberg, Gunnel & Malmberg-Kronvall, Pia (2003). Folkbiblioteket som plattform för vuxnas flexibla lärande. *Kommunikation mellan vuxenutbildare (KOM)*, nr. 3, s. 6-7.

Dority, Kim (2000). Online Learners and Public Libraries: Annoyance or Opportunity? *Colorado Libraries*, vol. 26, nr. 4, s. 23-26.

Evers, Anne-Marie, Börjesson, Annelie & Koldenius, Malin (red.) (2005). *Öppet för vuxnas lärande. Framsteget*, nr. 12. Regionbibliotek Västra Götaland.

http://www.bibl.vgregion.se/upload/Regionbibliotek/Framsteget/framsteget_12.pdf [2011-01-25].

Flöög, Eva-Maria & Gärdén, Cecilia (2004). Vuxenstuderande och folkbibliotek. *Kommunikation mellan vuxenutbildare (KOM)*, nr. 3, s. 18-19.

Frid, Nina (2007a). Biblioteket som lärmiljö: Ett verktyg för morgondagens vuxenutbildning. *Länsnytt: Mötesplats för biblioteken i Stockholms län*, nr. 2, s.7-9.
http://www.regionbiblioteket.stockholm.se/upload/_Dokument/L%C3%A4nsnytt%202%202007.pdf [2011-01-25].

Gillis, Sara & Totten, Julie. (2006). Creating Lifelong Learning Opportunities Through Partnership: A 30-Year Success Story. *Feliciter*, vol. 52, nr. 6, s. 244-246.

Gorm Larsen, Peter (2002). Internet for all – at Ringsted Public Library: Adult education in public libraries. *Scandinavian Public Library Quarterly*, vol. 35, nr. 2.
http://www.splq.info/issues/vol35_2/06.htm [2011-01-25].

Häggström, Britt Marie (2001). Biblioteken, museerna och arkiven behövs för ett livslångt lärande! *DIK-forum*, nr. 17, s. 10.

Jannert, Helena (2001). Studiebibliotekarie: Tankar och idéer. *Framsteget*, nr. 1. Regionbibliotek Västra Götaland.
http://www.bibl.vgregion.se/upload/Regionbibliotek/Framsteget/framsteget_1.pdf [2011-01-25].

Jannert, Helena (2004). Varför sopar folkbiblioteken? *DIK-forum*, nr. 14, s. 18.

Jokitalo, Päivi (2004). Lifelong learning, libraries and living a good life: Information literacy can be seen as one of the basic skills in achieving a "civilised people". *Scandinavian Public Library Quarterly*, nr. 3, s. 12-13. http://www.splq.info/issues/vol37_3/04.htm [2011-01-26].

Minken, Trond (2009). VOLARE: Adult learning – with the library as arena. *Scandinavian Public Library Quarterly*, vol. 42, nr. 3, s. 22-23. http://www.splq.info/issues/vol42_3/12.htm [2011-01-26].

Myrstener, Mats (2005). "Relevant" biblioteksservice i England: BiS-resenärer mötte efterfrågestyrda bibliotek och ny bibliotekspolitik i London. *Bibliotek i samhälle (BIS)*, nr. 2, s.15-19. <http://www.foreningenbis.org/Pdf/bis502.pdf> [2011-01-26].

Nilsson, Göran (2004). Skånebibliotek i samverkan som ger vinster. *DIK-forum*, nr. 6, s. 16-17.

Notar, Tony A. (2008). Teaching Responsibility Through Example. *Adult Basic Education & Literacy Journal*, vol. 2, nr. 3, s. 179-181.

Nygren, Åke (2008). Folkbibliotekens framtida roll i det livslånga flexibla lärandet. *Nät och Bildning*, nr. 9.

http://www.resurs.folkbildning.net/natochbildning/html/nr_9_08/pdf/folkbiblioteken.pdf
[2011-01-26].

Quick, Mona (2006). The role of public libraries in adult learning: Parallel projects and research assignments. *Scandinavian Public Library Quarterly*, nr. 2, s. 20-23.
http://www.splq.info/issues/vol39_2/06.htm [2011-01-26].

Rønholt, Trine (2002). VUCIBIB: Adult education in public libraries. *Scandinavian Public Library Quarterly*, nr. 2, s. 14-15. http://www.splq.info/issues/vol35_2/05.htm
[2011-01-26].

Steinsaphir, Marianne (2000). Kunskapslyftet på Örebro stadsbibliotek. *BBL: Biblioteksbladet*, årg. 85, nr. 4, s. 15.

Steinsaphir, Marianne (2003a). Pengar och lärande. *BBL: Biblioteksbladet*, årg. 88, nr. 9, s. 16-17.

Steinsaphir, Marianne (2003b). Statliga pengar för vuxnas lärande. *BBL: Biblioteksbladet*, årg. 88, nr. 2, s. 6-7.

Storvig, Kristin (2001). Laer der du er: Er folkebibliotekene rede til å møte utfordringen som laeringsarena for voksne? *Bok og bibliotek*, årg. 68, nr. 7/8, s. 42.

Sørensen, Børge (2005). Students, Google and libraries: On library service to students in Danish public libraries. *Scandinavian Public Library Quarterly*, vol. 38, nr. 3.
http://www.splq.info/issues/vol38_3/03.htm [2011-01-26].

Wiklund, Ann (2002). Biblioteket i infrastrukturen: En lärmiljö och studieverkstad. *Kommunikation mellan vuxenutbildare*, nr. 4, s. 23-25.

Uppsatser

Andersson, Carita & Berger, Lisa (2005). *Folkbibliotekets pedagogiska uppgifter: En diskursanalys av fyra bibliotekstidskrifter*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds Universitet; 2005:5. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1331973&fileOId=1331974> [2011-01-26].

Bolmskog, Henrik (2005). *Pedagogiskt arbete på folkbibliotek: En hermeneutisk studie av Biblioteksbladet under trettioalet, sextioalet och nittioalet*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2005:132. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1411/1/05-132.pdf> [2011-01-26].

Brandt, Marie (2005). *Vuxnas lärande: En viktig uppgift för folkbiblioteken?* Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds Universitet; 2004:22. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria.

- Drakenberg, Ewa Rolander (2006). *Komvuxstuderandes informationssökning och biblioteksanvändning som redskap i lärandet*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:37. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1452/1/06-37.pdf> [2011-01-26].
- Ekblad, Catharina & Johansson, Ann-Helén (2000). *Biblioteksservice för distansstuderande i glesbygd*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2000:51 . Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
- Ekman, Nanna & Sjöberg, Hanna (2005). *Ett steg längre: Folkbibliotek och högskolebibliotek i ny samverkan*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet; 2005:07. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1330928&fileOid=1330929> [2011-01-26].
- Emanuelsson, Johan (2003). *Bildningsrummet. Om bildningsbegreppet i folkbiblioteksdiskursen*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2003:104. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1018/1/03-104.pdf> [2011-01-26].
- Erling, Gustaf & Jarenäs, Ylva (2009). *Biblioteket och svenska för invandrare: En undersökning av folkbibliotekets funktion i andraspråksinlärning*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2009:69. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/5768/1/09-69.pdf> [2011-01-26].
- Goode, Anneli & Nilsson, Inga-Marie (2004). *Informationssökning: En del i vuxenutbildningen: En studie av vuxenstuderandes informationssökning i olika studieformer*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och Informationsvetenskap; 2004:89. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1122/1/04-89.pdf> [2011-01-26].
- Graner, Kristina (2007). *Högskolestudenters biblioteksanvändande: En intervjuundersökning av några storanvändare*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2007:133. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/2850/1/07-133.pdf> [2011-01-26].
- Grelsson, Katarina (2008). *Biblioteksservice i glesbygd: En studie av folkbibliotekets funktion och förutsättningar i en norrländsk glesbygdskommun*. Masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet; 451. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap. <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:213565> [2011-01-26].
- Gustafsson, Karin (2004). *Folkbibliotek och lärcentra: Ett pedagogiskt samarbete under utveckling*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks-

och informationsvetenskap; 2004:34. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1070/1/04-34.pdf> [2011-01-26].

Gustavsson, Sophie (2001). *Folkbiblioteket. En bildande samhällsinstitution i framtiden?*
Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks-
och informationsvetenskap; 2001:93. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/857/1/01-93.pdf> [2011-01-26].

Hansson, Annice & Svensson, Margaret (2006). *Läsfrämjande verksamhet för läsovana vuxna.*
Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks-
och informationsvetenskap; 2006:90. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1505/1/06-90.pdf> [2011-01-26].

Hedemark, Åse & Hedman, Jenny (2002). *Vad sägs om användare? Folkbibliotekens
användardiskurser i tre bibliotekstidskrifter.* Magisteruppsats i biblioteks- och
informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap;
2002:61. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/901/1/02-61.pdf> [2011-01-26].

Henriksen, Charlott (2008). *Komvuxstuderande söker information i en skoluppgift.*
Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks-
och informationsvetenskap; 2008:90. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/4077/1/08-90.pdf> [2011-01-26].

Henriksson, Ann-Kristin & Holmgren, Raija (2005). *Folkbiblioteket en del i infrastrukturen runt
vuxnas lärande: En fallstudie på Linköpings stadsbibliotek.* Magisteruppsats i biblioteks- och
informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap;
2005:5. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1291/1/05-5.pdf> [2011-01-26].

Jansson, Monica (2008). *Kvalitetsutveckling på folkbibliotek: En fokusgruppsundersökning av
vuxenstuderande som läser svenska som andra språk vid Komvux.* Magisteruppsats i biblioteks-
och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap;
2008:46. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/3700/1/08-46.pdf> [2011-01-26].

Johansson, Klara (2007). *Lär miljör i storstad: En intervjustudie av ett biblioteksprojekt.*
Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet; 384.
Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap.
<http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:213500> [2011-01-26].

Jonzon, Katarina (2005). *Kunskapslyftet och Huvudbiblioteket i Linköping: Hur upplever de
kunskapslyftsstuderande biblioteket och hur har bibliotekariernas arbetssituation påverkats?*
Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks-
och informationsvetenskap; 2005:8. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/1294/1/05-8.pdf> [2011-01-26].

Karlsson, Magnus & Pettersson, Jan-Ola (2005). *Vuxenutbildning på entreprenad: En studie av vad olika aktörer i en kommun har för åsikter kring informations- och biblioteksresurser för genomförandet av vuxenutbildning*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2005:117. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1396/1/05-117.pdf> [2011-01-26].

Kjell, Lovisa & Låstberg, Maria (2000). *Datorutbildning på folkbibliotek: En undersökning av grundläggande datorutbildningar för vuxna biblioteksanvändare*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2000:57. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

Kollerud, Kristina (2001). *Lära att lära: Folkbibliotekarien som pedagog: En undersökning av den pedagogiska rollens förutsättningar på folkbibliotek*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet/ institutionen för ABM, estetik och kulturstudier; 91. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap.

Kumlin, Ola & Olsson, Mathias (2006). *En undersökning utifrån den ramfaktorteoretiska modellen av tre folkbiblioteks förutsättningar att vara en resurs för högskolestudenter*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:112. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1703/1/06-112.pdf> [2011-01-26].

Lagerwall, Ina (2008). *Lärcentra och lärmiljöer på folkbibliotek: En studie av personalens synsätt på motivation och metoder*. Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2008:7. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4628/1/k08-7.pdf> [2011-01-26].

Landberg, Anna (2005). *Folkbildning på folkbibliotek: En diskursanalys*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet; 269. Uppsala: Uppsala universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap. <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:213387> [2011-01-26].

Larsson, Marianne (2002). *Bibliotekens roll i det livslånga lärandet*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

Lundberg, Jörgen (2001). *Distansutbildningens inverkan på folkbiblioteken : Exemplet Blekinge*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet; 2001:16. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1334049&fileOid=1334050> [2011-01-26].

Lundström, Liv (2003). *Studiebibliotekier som pedagogisk resurs på folkbibliotek*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2003:119. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1033/1/03-119.pdf> [2011-01-26].

Magnusson, Alexander (2006). *Lärcentrum i biblioteket, möjligheter och utmaningar: Tre aktörsgruppers syn på lärcentrum och dess samverkan med biblioteket*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:122. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1713/1/06-122.pdf> [2011-01-26].

Malmqvist, Kristina (2000). *Folkbildningsbegreppet på folkbibliotek idag*. Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet/ institutionen för ABM, estetik och kulturstudier; 2000;79. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap.

Malmström, Jessica (2005). *Livslångt lärande och folkbibliotek*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2005:140. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1418/1/05-140.pdf> [2011-01-26].

Niclasson, Sara & Olsson, Jill (2008). *Var är biblioteket? En användarstudie om distansstudenters biblioteksbehov*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2008:113. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4182/1/08-113.pdf> [2011-01-26].

Norefors, Margareta (2002). *En jämförande studie av folkbildningsbegreppet inom studieförbund och folkbibliotek idag*. Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala Universitet/ Institutionen för ABM, estetik och kulturstudier; 2002:115. Uppsala: Uppsala Universitet, Institutionen för ABM, Biblioteks- och Informationsvetenskap. <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:213232> [2011-01-26].

Ragnarsson, Pernilla & Svensson, Malin (2006). *"Hyllan kan vara början till en stege!": Sociokulturella aspekter på lärande i Demoteket*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:120. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1711/1/06-120.pdf> [2011-01-26].

Rosengren, Anna & Urbanusson, Henrik (2010). *Ett öppet fönster: En studie av lokalsamhällets betydelse för biblioteksverksamheten*. Masteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds Universitet. Lund: Lunds Universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1628428&fileId=1633459> [2011-01-26].

Rundberg, Staffan (2004). *Folkbibliotekarien och det livslånga lärandet: En undersökning av ett projekt till stöd för vuxenstuderandes livslånga lärande*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2004:3. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1042/1/04-03.pdf> [2011-01-26].

Sjöberg, Ditte (2006). *"När högskolan kom till byn": Folkbibliotekets roll vid högskolestudier på distans*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid

Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2006:106. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1696/1/06-106.pdf> [2011-01-26].

Svensson, Linda (2004). *Studiebibliotek Halland: En undersökning av folkbibliotekariens åsikter om sitt arbete med vuxenstuderande*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2004:109. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1141/1/04-109.pdf> [2011-01-26].

Söderberg, Sara & Åkerberg, Jessica (2005). "Ett plus ett blir mer än två om man samarbetar": *Användarnas perspektiv på biblioteks- och informationsservice i Skåne Nordost*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds Universitet; 2005:20. Lund: Lunds universitet, Avdelningen för ABM och bokhistoria. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1333385&fileOId=1333386> [2011-01-26].

Tyrfors, Pernilla (2000). *Skolan i biblioteket: En undersökning av verksamheten Öppen skola vid Stadsbiblioteket i Örebro*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2000:9. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

Wellner, Margareta (2000). *Komvuxstuderandes informationssökning*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2000:50. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1672/1/00-50.pdf> [2011-01-26].

Österbäck, Gunilla (2001). *När folkbibliotek och högskolebibliotek flyttar ihop: En utvärdering av vad användarna av Sambiblioteket i Härnösand anser om biblioteket ett år efter öppnandet*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan.

Konferensbidrag

Ashcroft, Linda (2008a). *Adult Learners and Public Libraries*. Paper presenterat vid symposiet 16th BOBCATSSS Symposium 2008 – Providing Access to Information for Everyone (BOBCATSSS 2008), Kroatien, Zadar, 28-30 Januari 2008. <http://edoc.hu-berlin.de/conferences/bobcatsss2008/ashcroft-linda-22/PDF/ashcroft.pdf> [2011-01-26].

Ashcroft, Linda (2008b). *Partnerships between public libraries and other agencies in England for provision of adult learning*. Paper presenterat vid kongressen World library and Information congress: 74th IFLA general conference and council, Canada, Québec, 10-14 Augusti 2008. <http://archive.ifla.org/IV/ifla74/papers/122-Ashcroft-en.pdf> [2011-01-26].

Barsun, Rita, Tuñon, Johanna & Ramirez, Laura (2005). Patterns of Conflict and Convergence: When Proximal Libraries Serve Distance Students. Ingår i *Currents and convergence: Navigating the rivers of change: Proceedings of the Twelfth National Conference of the Association of College and Research Libraries April 7-10, 2005, Minneapolis, Minnesota*.

Eliasson, Anette, Flöög, Eva-Maria & Gärdén, Cecilia (2004). *Frågeställningar kring projekt för att stödja vuxnas lärande: Presentation på konferensen Mötesplats inför framtiden*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 13-14 oktober 2004. <http://hdl.handle.net/2320/4878> [2011-01-26].

Frid, Nina (2007b). *Bilda Nätverk: Ett nätverk av lärmiljöer på folkbibliotek i (större) städer*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 10-11 oktober 2007. <http://hdl.handle.net/2320/4753> [2011-01-26].

Gärdén, Cecilia, Michnik, Katarina & Nowé Hedvall, Karen (2010). *Projekt som biblioteksutveckling*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, <http://bada.hb.se/bitstream/2320/6875/4/Cecilia%20G%C3%A4rd%C3%A9n.pdf> [2011-01-26].

Hederén, Anne, Olsson, Kerstin, Råman Ekengren, Kerstin & Wiklund, Ann (2003). *Folkbibliotek och vuxnas lärande: Statligt stöd för förbättrad biblioteksservice till vuxenstuderande*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 8-9 oktober 2003. <http://hdl.handle.net/2320/4900> [2011-01-26].

Kühne, Brigitte (2001). *DERAL: Distance Education in Rural Areas via Libraries*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 23-25 april 2001. <http://hdl.handle.net/2320/4958> [2011-01-26].

Mattsson, Sten, Bolding, Susanne & Strand, Marcus (2005). *Metoder, möten, perspektiv: Exempel från projekten kring folkbibliotek och vuxnas lärande*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 12-13 oktober 2005. <http://hdl.handle.net/2320/4864> [2011-01-26].

Norberg, Maria & Ström, Nina (2002). *LärForum Nacka: Projekt vuxnas lärande*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 2-3 oktober 2002. <http://hdl.handle.net/2320/4936> [2011-01-26].

Thórsteinsdóttir, Gudrun (2001). *Distansstudenters informationskanaler: Vilka är de?* Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 23-25 april 2001. <http://hdl.handle.net/2320/4973> [2011-01-26].

Biblioteksprojekt

Projekt: *Arena för utveckling* (Söderhamn, Kristianstad, Alingsås).

Aktörer: Encell (www.encell.se), Statens Kulturråd (www.kur.se), Glesbygdverket (www.gbv.se) och Kungliga Biblioteket/BIBSAM (www.kb.se). Arenorna planerades tillsammans med berörda länsbibliotek och forskningsbibliotek samt med de tre största lärcentranätverken: Nitus (www.nitus.se), KHIS (www.khis.org) och Westum (www.westum.se).

Projektperiod: 2003.

Syfte: Att diskutera samarbete för att höja och säkra kvaliteten för studerande, lärare och utbildningssamordnare.

Övrig dokumentation:

- Winald Möller, Lena, Fleischner, Håkan & Hansson Green, Ulla (2004). *Arena för utveckling. Lärcentra, Kommun-, Läns- och Forskningsbibliotek i samverkan. Samlade erfarenheter, tankar och idéer från arenorna i Söderhamn, Kristianstad och Alingsås hösten 2003.*

<http://www.nshu.se/download/1750/arenadok.pdf> [2010-10-06].

- Carlsson Sara (2003). *Stort intresse för utveckling av vuxnas lärande.* Campusaktuell.

Högskolan Kristianstads nyhetsbrev, nr. 16, v. 45, 2003, s. 6-7:

http://www.fc.hkr.se/campusaktuellt/campusaktuellt_nr16_v45_03.pdf [2010-10-06].

Projekt: *BILDA Nätverk.*

Aktörer: Regionbibliotek Stockholm (projektägare), Länsbibliotek Östergötland, Stockholms stadsbibliotek, Nacka stadsbibliotek, Norrköpings stadsbibliotek, Linköpings stadsbibliotek, Göteborgs stadsbibliotek, Malmö stadsbibliotek.

Projektperiod: 2008–2009.

Syfte: Utveckla nätverkets verksamhet och förankra arbetet i de deltagande organisationerna och på så sätt bidra till att göra den berörda målgruppen och insatser för vuxnas lärande till en självklar och prioriterad del i bibliotekens ordinarie verksamhet.

Projektrapport:

Nygren, Åke (2009). *Slutrapport: Bildanätverk.*

http://issuu.com/akenyg/docs/bilda_slutrapport_liten [2011-01-28].

Övrig dokumentation:

- *Bilda Nätverk: Ansökan om projektmedel hos Statens Kulturråd 2007-09-17.*

http://issuu.com/akenyg/docs/bilda_n_tverk_ans_kan-1_net [2011-01-28].

- *Bilda nätverk: Bloggposter (2008–2009).*

http://issuu.com/akenyg/docs/bildanatverk.ningprofilesblogfeedxn_auth_no [2011-01-28].

- Frid, Nina (2007). *Bilda nätverk: Förstudie.* Regionbibliotek Stockholm.

<http://www.regionbiblioteket.stockholm.se/upload/Bilda%20forstudie.pdf> [2011-01-28].

- Frid, Nina (2007). *Bilda Nätverk: Att utveckla folkbibliotekens stöd för vuxnas lärande.* Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, Borås, 10-11 oktober 2007.

http://bada.hb.se/bitstream/2320/4753/1/FridBildan%C3%A4tverk_2007.pdf [2011-01-28].

- Swedemyr, Fredrik (2009). *Kunskap som bygger broar: Nationellt projekt sprider erfarenheter om lärande.* *Framsidan*, nr. 1, s. 5-6.

http://issuu.com/akenyg/docs/framsidan_1_2009 [2011-01-28].

- *Bilda Nätverk: Nätverk för lärmiljöutveckling i folkbibliotek i svenska städer.*

(Powerpointpresentation) <http://www.slideshare.net/akenyg/bildantverk-presentation-735678> [2011-01-28].

Projekt: *BRO 2, bibliotek för utveckling och lärande (Skaraborg, Västra Götaland).*

Aktörer: Kommunbiblioteken i Falköping, Gullspång, Götene, Hjo, Karlsborg, Mariestad, Skara, Skövde, Tibro, Tidaholm och Töreboda samt högskolans bibliotek i Skövde (Utvecklingsprojekt inom "Fyrarna – biblioteksprojekt inom Västra Götaland").

Projektperiod: 2004–2005.

Syfte: BRO-biblioteken skall behålla sin ställning inom kulturområdet och erövra starka positioner inom utveckling och lärande.

Projektrapport:

Falk, Per (2005). *Detta har hänt ... och detta kan hända: Rapport från BRO 2, program för*

omvärldsbibliotek Skaraborg, PM om bibliotek och tillväxt.

<http://www.bibl.vgregion.se/sv/Regionbibliotek/Konsulenterna/Projekt/Fyrarna/Vuxnas-larande/Skaraborg/> [2011-01-28].

Övrig dokumentation:

- Falk, Per (2004). *Bibliotek är KUL! Bibliotek är kultur, utveckling och lärande: En rapport från BRO-utredningen.*

<http://www.bibl.vgregion.se/upload/Regionbibliotek/Konsulentverksamhet/Projekt/Fyrarna/Bibliotek%20%c3%a4r%20KUL.pdf> [2011-01-28].

- Västra Götalandsregionen, Kultur i Väst Regionbiblioteket (2006-01-22). (Örjan Hellström webbansv.) *Skaraborg: BRO 2: Bibliotek för utveckling och lärande.*

<http://www.bibl.vgregion.se/sv/Regionbibliotek/Konsulenterna/Projekt/Fyrarna/Vuxnas-larande/Skaraborg/> [2011-01-28].

Projekt: *Digital dörr till resurser för vuxenstuderande – startasmart.nu* (Kalmar Län).

Aktörer: Regionförbundet i Kalmar län, Regionbiblioteket i Kalmar län och Länsbibliotek Sydost.

Projektperiod: 2008–2009.

Syfte: Projektets syfte är att ge korttidsutbildade en plats för inspiration och stöd när det gäller studier på kommunal vuxenutbildning och folkhögskola.

Övrig dokumentation:

- Regionförbundet i Kalmar Län (2010-09-02). (Pia Malmberg-Kronvall webbansv.) *Digital dörr för vuxenstuderande: Startasmart.nu.*

<http://www.regionforbund.se/sv/Verksamheter/Regionbiblioteket/Larande--bibliotek/Vuxnas-larande/Digital-dorr-vuxenutbildning/> [2011-01-28].

- Regionförbundet i Kalmar Län (2010-09-02). (Pia Malmberg-Kronvall webbansv.) *Vuxnas lärande och bibliotek.*

<http://www.regionforbund.se/sv/Verksamheter/Regionbiblioteket/Larande--bibliotek/Vuxnas-larande/> [2011-01-28].

- StartaSmart.nu: För vuxenstuderande i Kalmar, Blekinge och Kronobergs län (2009). (Jenny Englund & Maria Lundqvist webbansv.). *Om webbplatsen.*

<http://www.startasmart.nu/index.php/bibliotek-a-studieplatser/59> [2011-01-28].

- Broschyr: <http://www.startasmart.nu/images/stories/folder.pdf> [2010-10-08].

- Creelman, Alastair (2010). Startasmart.nu: Webbportal för vuxna som studerar. *LearningNet: Innovativt lärande inom högre utbildning.* <http://webnews.textalk.com/learning-net/aktuellt/startasmart-nu-webbportal-for-vuxna-som-studerar> [2011-01-28].

- Länsbibliotek Sydost (2010). *Verksamhetsberättelse 2009.* http://80.78.212.10/lansbibl/zy/03_pdf/100322_vb2009definitiv.pdf [2011-01-28].

- *Projektplan.*

http://issuu.com/elisabeth.aquilonius/docs/digital_d_rr_in_till_vuxenutbildningsresurser [2011-01-28].

Projekt: *Ett nätverk i verkligheten.*

Aktörer: Skåne Nordostbiblioteken. Högskolebiblioteket i Kristianstad samt biblioteken i Osby, Perstorp, Kristianstad, Hässleholm, Hörby, Bromölla och Östra Göinge.

Period: 2003–2004.

Syfte: Att ge kommunernas studiebibliotekarier förutsättning att stödja studenternas lärande

genom att erbjuda utbildning i informationskompetens och pedagogik, bland annat genom att arbeta med informationssökningar i högskolans databaser.

Övrig dokumentation:

- Olsson, Lisbeth (2004). "Ett nätverk i verkligheten": Skåne Nordostbiblioteken i samverkan. Kristianstad: Högskolan Kristianstad. <http://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:DiVA.org:hkr-5841?tab2=abs&language=en> [2011-01-28].

Projekt: *Equal Biblioteksprojektet Kalmar län, kuben.nu* (Kalmar Län).

Aktörer: Arbetsförmedlingen, folkhögskolor, försäkringskassan, handikapporganisationer, HögskoleCentrum, Komvux & Grundvux, lärcentrum, SFI, studieförbund, vuxenutbildningen.

Projektperiod: 2003–2004.

Syfte: Att göra biblioteken tillgängliga för alla, ge biblioteken en nyckelroll i det livslånga lärandet, bygga studiecentrum på Kalmars läns tolv folkbibliotek och se till att det finns en studiebibliotekarie på varje bibliotek för vuxenstuderande.

Övrig dokumentation:

- *Equal Biblioteksprojektet Regionbibliotek Kalmar län.*

<http://www.regionforbund.se/Documents/Regionbiblioteket/equal-mal.pdf> [2011-01-28].

- Regionförbundet i Kalmar Län (2010-12-22). (Pia Malmberg-Kronvall webbansv.). *Equal Biblioteksprojektet Kalmar län, kuben.nu. Avslutade projekt.*

<http://www.regionforbund.se/sv/Verksamheter/Regionbiblioteket/biblioteksprojekt/Avslutade-biblioteksprojekt/> [2011-01-28].

Projekt: *Folkbibliotek och vuxnas lärande.*

Aktörer: Kommunbiblioteken i Sandviken, Hofors och Ockelbo.

Period: 2002–2005.

Syfte: Att kvalitetssäkra folkbiblioteket som lärmiljö för att kunna erbjuda följande biblioteks- och informationsstöd för vuxnas lärande.

Övrig dokumentation:

- Strand, Marcus (2006). *Projekt Folkbibliotek och vuxnas lärande: Sandviken-Hofors-Ockelbo kommunbibliotek i samverkan: Verksamhet och resultat.*

http://www.kulturradet.se/upload/kr/vuxnas_larande/sandviken_ockelbo_hofors.pdf [2011-01-28].

- Gärden, Cecilia (red.), Eliasson, Anette, Flöög, Eva-Maria, Persson, Christina & Angela Zetterlund (2006). *Folkbibliotek och vuxnas lärande: förutsättningar, dilemman och möjligheter i utvecklingsprojekt.* Borås: Valfrid. S. 137-144.

Projekt: *Folkbibliotek och vuxnas lärande.*

Aktörer: Folkbiblioteken i Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Tomelilla, Ystad.

Period: 2003–2006.

Syfte: Att förbättra lärandemiljön i kommunerna och bidra till högre utbildningsnivå och större kompetens, samt stärka bibliotekets roll som en viktig förutsättning för vuxnas lärande.

Projektrapport:

- Bolding, Susanne (2006). *Slutrapport för projektet folkbibliotek och vuxnas lärande: Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Tomelilla och Ystad.*

[http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/25BF50CC62E0D950C1256D980039437C/\\$File/Slutrappport.pdf](http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/25BF50CC62E0D950C1256D980039437C/$File/Slutrappport.pdf) [2011-01-28].

- Bolding, Susanne & Arnman, Ylva (2005). *Delrapport för projektet Folkbibliotek och vuxnas lärande, år 2: Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Tomelilla och Ystad.*

[http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/C2F4BC17C32D357DC1256EEE0048F151/\\$File/Delrapport%20%C3%A5r%202.doc](http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/C2F4BC17C32D357DC1256EEE0048F151/$File/Delrapport%20%C3%A5r%202.doc) [2011-01-28].

Övrig dokumentation:

- Ystads kommun (2009-02-17). (Bolding, Susanne webbansv.) *Vuxnas lärande: Välkommen till hemsidan för projektet Folkbibliotekens stöd för vuxnas lärande i sydöstra Skåne.*

<https://www.ystad.se/Ystadweb.nsf/AllDocuments/25BF50CC62E0D950C1256D980039437C> [2011-01-28].

- Ross, Kristina (2005). *Handlingsplan för vuxnas lärande på Simrishamns bibliotek.*

[http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/C2F4BC17C32D357DC1256EEE0048F151/\\$File/Handlingsplan%20vuxnas%20%C3%A4rande,%20Simrishamn.doc](http://www.ystad.se/ystadweb.nsf/wwwpages/C2F4BC17C32D357DC1256EEE0048F151/$File/Handlingsplan%20vuxnas%20%C3%A4rande,%20Simrishamn.doc) [2011-01-28].

- Gärden, Cecilia (red.), Eliasson, Anette, Flöög, Eva-Maria, Persson, Christina & Angela Zetterlund (2006). *Folkbibliotek och vuxnas lärande: förutsättningar, dilemman och möjligheter i utvecklingsprojekt.* Borås: Valfrid. S. 176-182.

Projekt: *Folkbibliotekens roll i vuxnas lärande* (Länsbibliotek Östergötland).

Aktörer: Länsbibliotek Östergötland.

Projektperiod: 2003–2005.

Syfte: En övergripande frågeställning är hur biblioteksstödet ska utformas för att på bästa sätt motsvara vuxenutbildningens, och den vuxenstuderandes, behov. Väsentliga delar av projektet inriktas på att skapa nätverk, pröva olika former av kompetensutveckling, stärka och utveckla pedagogiska biblioteksroller samt stödja metodutveckling.

Projektrapport:

Rapport till Kulturrådet projektår 1, projektår 2 samt projektår 3 återfinns via:

Länsbibliotek Östergötland. *Vuxnas Lärande 2003-2005.*

<http://www.lansbibliotekostergotland.se/index.php/features/avslutade-projekt/199-larande?showall=1> [2011-01-28].

Övrig dokumentation:

- *Utvärdering av projekt, Projektansökan, Verksamhetsberättelse 2004, Utvärderingsplan, Infobrev 2, 2005, Utdrag ur minnesanteckningar från arbetsmöte kring lokala utvecklings- och/eller handlingsplaner 8/10 2003, Lokala utvecklingsplaner (Boxholm, Kinda, Linköping, Norrköping, Mjölby, Motala, Söderköping, Åtvidaberg och Ödeshög), Ansökan om bidrag till aktörsstudie, Sammanfattning av fallstudien och seminarium Investera i kunskap sept 2004 m.m. återfinns via:*

- Länsbibliotek Östergötland. *Vuxnas Lärande 2003-2005.*

<http://www.lansbibliotekostergotland.se/index.php/features/avslutade-projekt/199-larande?showall=1> [2011-01-28].

- Lustfyllt lärande Nya möjligheter – nya roller (2005). *Biblioteken i Östergötland publicerar*, nr 3. Linköping: Länsbibliotek Östergötland.

http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Avslutade_projekt/vuxnas_larande/Rapporter/lustfyllt.pdf [2011-02-02].

- Cederberg, Linda (2005). *Vad var frågan? Reflektioner från studiedagar.* Biblioteken i Östergötland 2005: 4. <http://www.lansbibliotekostergotland.se/index.php/features/avslutade-projekt/199-larande?showall=1> [2010-10-11].

- Bäckström, Urban, Callerud Birgitta, Granath, Katarina & och Kapla, Annastina (2003). *Studieverkstaden som lärmiljö*. Folkbildning.net. En antologi om folkbildningen och det flexibla lärandet. Stockholm: Folkbildningsrådet & Nationellt centrum för flexibelt lärande. <http://www.lansbibliotekostergotland.se/index.php/features/avslutade-projekt/199-larande?showall=1> [2010-10-11].
- Cederberg, Linda (2005). *Att arbeta i lärplattformar*. Biblioteken i Östergötland 2005: 4. <http://www.lansbibliotekostergotland.se/index.php/features/avslutade-projekt/199-larande?showall=1> [2010-10-11].
- Olsson, Kerstin (2005). *Företagsservice på stadsbiblioteket i Malmö*. Biblioteken i Östergötland 2005: 4. <http://www.lansbibliotekostergotland.se/index.php/features/avslutade-projekt/199-larande?showall=1> [2010-10-11].
- Eckerby, Filippa & Sipos Zackrisson, Katarina (2006). *Gränslöst stöd för vuxnas lärande. Bibliotekspersonal och vuxenpedagoger tänker högt*. Länsbibliotek Östergötland. Linköping: 2006. http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Avslutade_projekt/vuxnas_larande/Informationsspridning/granslost.pdf [2010-10-11].
- Hallberg Anette. *Kundorienterad biblioteksverksamhet. En jämförelse mellan bibliotek och lärcentra i Sverige och England*. Rapport LiTH-IKP-R-1379. Avdelningen för kvalitetsteknik/IKP. Linköpings universitet. http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Avslutade_projekt/vuxnas_larande/Informationsspridning/KundorienteradbiblioteksverksamhetR_1379.pdf [2010-10-11].
- Hederén, Ann & Larsson, Sofia (2009). *Broar för lärande. Projekt Biblioteken som Lärmiljöer*: <http://issuu.com/akenyg/docs/forstudie> [2010-10-21].

Projekt: *Från stuprör till hängrännor* (Kalmar, Mörbylånga, Torsås).

Aktörer: Vuxenutbildningen i Kalmar, Mörbylånga och Torsås i samverkan med Stadsbiblioteket, Regionförbundet och div. andra aktörer inom vuxenutbildningen.

Projektperiod: 2004–2006.

Syfte: Att öka tillgängligheten till lärande för korttidsutbildade genom samverkan.

Övrig dokumentation:

- Agnesson, Birgitta, Bergqvist, Christer & Axeheim, Pia. *Från stuprör till hängrännor: Gränsöverskridande infrastruktur för vuxnas lärande*.

<http://www.regionforbund.se/Documents/Regionbiblioteket/stupror-hangrannor.pdf> [2011-01-31].

- Regionförbundet i Kalmar Län (2010-12-22). (Pia Malmberg-Kronvall webbansv.) *Avslutade projekt*.

<http://www.regionforbund.se/sv/Verksamheter/Regionbiblioteket/biblioteksprojekt/Avslutade-biblioteksprojekt/> [2011-01-31].

Projekt: *Funktionella lärmiljöer (inklusive "Lärmiljöturné")*.

Aktörer: Länsbibliotek Sydost, Regionbibliotek Kalmar samt folkbiblioteken i länen.

Projektperiod: 2009–

Syfte: Bland annat att ge biblioteken möjlighet att utifrån sina enskilda handlingsplaner, behov och framtidsscenarion berätta om de utvecklingsmöjligheter som personalen ser med sin lärmiljöverksamhet.

Projektrapport:

Aquilonius, Elisabeth & Redmo, Ulf (2009). *Funktionell(are) lärmiljö. En nulägesrapport kring bibliotekens verksamhet och Regionbibliotek Kalmars och Länsbibliotek Sydosts roll*.

http://www.regionforbund.se/Documents/Regionbiblioteket/Larmiljoturne_rapport_091126.pdf [2011-01-31].

Övrig dokumentation:

- Regionförbundet i Kalmar Län (2010-09-02). (Pia Malmberg-Kronvall webbansv.) *Vuxnas lärande och bibliotek*.

<http://www.regionforbund.se/sv/Verksamheter/Regionbiblioteket/Larande--bibliotek/Vuxnas-larande/> [2011-01-28].

Projekt: *Infrastruktur för vuxnas lärande*.

Aktörer: Botkyrka, Huddinge.

Projektperiod: 2002–2003.

Syfte: Att utveckla kanaler mellan biblioteken och utbildningssamordnare på olika nivåer och skapa former för samarbete, samt att få andra institutioner och verksamheter att se biblioteken som en central resurs i vuxnas lärande.

Övrig dokumentation:

- Huddinge Kommun, Kultur Fritid (2004). 2.4 Verksamhetsområde bibliotek med konsument Huddinge. *Verksamhetsberättelse 2003: Fastställd av Kultur- och Fritidsnämnden 2004-03-09 §4, s. 17*.

http://www.huddinge.se/upload/Kultur&Fritid/Dokument/Kultur_o_fritidsnamnd/VB%20KUF%202003.pdf [2011-01-31].

- Petersson, Anna Maria (2002). Gemensamt projekt startar i Botkyrka och Huddinge. *Länsnytt*, nr 4, 2002, s. 8. Stockholm: Länsbibliotek Länecentral, Stockholms stadsbibliotek, Kulturförvaltningen.

<http://www.regionbiblioteket.stockholm.se/templates/OneColumn.asp?id=14428> [2011-01-31].

Projekt: *IVER-projektet (Värmland)/Folkbibliotek och vuxnas lärande*.

Aktörer: Länsbiblioteket i Värmland m.fl.

Projektperiod: 2003–2005.

Syfte: Att genom ökad samverkan tillhandahålla ett större utbud titlar, tillgång till fler databaser och ökad tillgång till specialistkompetens. Att introducera fler elektroniska källor på kommunbiblioteken, göra både abonnemangsdatabaser och gratis webbresurser mer kända och använda.

Övrig dokumentation:

- Gärden, Cecilia (red.), Eliasson, Anette, Flöög, Eva-Maria, Persson, Christina & Angela Zetterlund (2006). *Folkbibliotek och vuxnas lärande: förutsättningar, dilemman och möjligheter i utvecklingsprojekt*. Borås: Valfrid. S. 152-160.

- Anna Hahr (2002). Värmland: Ett lärande län. *Framsteget*, nr 4, s. 16-20.

http://www.vgregion.se/upload/Regionbibliotek/Framsteget/framsteget_4.pdf [2011-01-31].

Projekt: *Julen* (Orust, Västra Götaland).

Aktörer: (Utvecklingsprojekt inom "Fyrarna – biblioteksprojekt inom Västra Götaland").

Projektperiod: 2004–2006.

Syfte: Att ytterligare förbättra för de studerande, att dokumentera och tillsammans med Regionbiblioteket sprida erfarenheterna till andra.

Övrig dokumentation:

- Västra Götalandsregionen, Kultur i Väst Regionbiblioteket (2006-01-22). (Örjan Hellström webbred.). Orust. *Jullen*.
<http://www.bibl.vgregion.se/sv/Regionbibliotek/Konsulenterna/Projekt/Fyrarna/Vuxnaslarande/Orust/> [2011-01-31].
- Wiberg, Lars (2004). *Ansökan om projektbidrag*.
<http://www.bibl.vgregion.se/upload/Regionbibliotek/Konsulentverksamhet/Projekt/Fyrarna/orust.pdf> [2011-01-31].
- Orust kommun (2010-09-02). (Senada Ahmic webbred.) *Lärcentrum Orust*.
<http://www.orust.se/vanstermeny/utbildning/vuxenutbildning/larcentrumorust.4.5be5840310b0041a6d280005072.html> [2011-01-31].

Projekt: *Kompetens direkt* (Kalmar Län).

Aktörer: Vuxenutbildningen i Kalmar län, Länsarbetsnämnden, LO, Högskolan och Företagarna, Regionförbundet/Regionbiblioteket (projektägare).

Projektperiod: 2006–2007.

Syfte: Att erbjuda vuxenstudierande – framför allt korttidsutbildade – studieinformation och viss vägledning online via Marratech.

Övrig dokumentation:

- *Direktiv för delprojekten inom Kompetens Direkt (Ur ansökan till CFL)*.
<http://www.regionforbund.se/Documents/Regionbiblioteket/kompetens-direkt.pdf> [2011-01-31].
- Regionförbundet i Kalmar Län (2010-12-22). (Pia Malmberg-Kronvall webbansv.) *Avslutade projekt*.
<http://www.regionforbund.se/sv/Verksamheter/Regionbiblioteket/biblioteksprojekt/Avslutade-biblioteksprojekt/>[2011-01-31].

Projekt: *Lifelong Learning Program* (Umeå m.fl).

Aktörer: Umeå stadsbibliotek, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Animacji Kultury w Poznaniu, Poznan, Polen, Biblioteca Comunale di Amalfi, Amalfi, Italien, Associazione culturale per l'educazione permanente "SCARABEUS", Livorno, Italien, Telši_ rajono savivaldyb_s Karolinos Praniauskait_s viešoji biblioteka, Telsiai, Litauen.

Projektperiod: 2008–2010.

Syfte: Att med hjälp av modern teknik och bibliotekens mediaresurser visa på bibliotekens roll i vuxnas lärande och hur bibliotekens media kan användas i olika utbildningar och som en resurs i olika situationer i livet.

Övrig dokumentation:

- *European Libraries as education centres for adult learners: A Grundtvig Partnership Programme with Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, Poznan, Poland, Umeå Stadsbibliotek, Umeå Sweden, Biblioteca Comunale di Amalfi, Amalfi, Italy, Associazione culturale per l'educazione permanente "SCARABEUS", Livorno, Italy, Telši_ rajono savivaldyb_s Karolinos Praniauskait_s viešoji biblioteka, Telsiai, Lithuania*.
<http://www.idebiblioteket.se/file/view/Grundtvig+Report+-+European+Libraries+as+education+centres+for+adult+learners.pdf> [2011-01-31].
- Informations- och Lånecentraler i Samverkan (ILS). Vuxnas lärande. *Grundtvig Lifelong Learning Programme*. <http://www.idebiblioteket.se/VUXNAS+L%C3%84RANDE> [2011-01-31].

Projekt: *Lokala lärmiljöer Stockholm.*

Aktörer: Stockholms stadsbibliotek.

Projektperiod: 2005–2007.

Syfte: Projektets syfte var att förbättra bibliotekens service för vuxenstudier. Ett av målen var att bygga upp fysiska lärmiljöer i 9 av Stockholms stadsdelsbibliotek.

Övrig dokumentation:

- Biblioteket.se, Stockholms stadsbibliotek (2007-02-13). *Lokala lärmiljöer i Stockholm.*

<http://www.biblioteket.stockholm.se/default.asp?id=5819&ptid> [2011-01-31].

- *Lokala lärmiljöer i Stockholm: Projektplan.*

<http://www.biblioteket.stockholm.se/default.asp?id=5819&ptid> [2011-01-31].

Projekt: *Lärcentrum integrerat med bibliotek/Lärcentraprojekt*

(Länsbibliotek Östergötland).

Aktörer: Åtvidabergs kommunbibliotek, Bildningscentrum Facetten, Länsbibliotek Östergötland.

Projektperiod: 2003–2004.

Syfte: I Åtvidabergs kommun medverkar projekt vuxnas lärande i ett samverkansprojekt mellan bibliotek och vuxenutbildningen som syftar till att integrera ett litet lärcentrum i folkbiblioteket. Tanken är att pröva de möjligheter som ett litet bibliotek har att fungera som lärcentrum. Projektledarna har varit aktiva i ansökning av projektmedel (800 000 från CFL) och ingår i projektets styrgrupp. Projektledarnas uppgift är att stödja igångsättningsprocess och genomförande samt bidra med utbildningsinsatser.

Projektrapport:

Länk till *delrapport ett* och *delrapport två* återfinns på Länsbibliotek Östergötland's webbsida under rubriken *Fördjupad samverkan: Lärcentrum integrerat med bibliotek – Åtvidaberg:* Länsbibliotek Östergötland. *Fördjupad samverkan: Lärcentrum integrerat med bibliotek – Åtvidaberg. Vuxnas Lärande 2003–2005.*

<http://www.lansbibliotekostergotland.se/index.php/features/avslutade-projekt/199-larande?showall=1> [2011-02-02].

Övrig dokumentation:

- Länk till *Ansökan om projektmedel för etablering och utveckling av Lärcentra 2003, Projektplan* samt *Informationsfolder för Lärcentrum och Bibliotek* återfinns på Länsbibliotek Östergötland's webbsida under rubriken *Fördjupad samverkan: Lärcentrum integrerat med bibliotek – Åtvidaberg:* Länsbibliotek Östergötland. *Fördjupad samverkan: Lärcentrum integrerat med bibliotek – Åtvidaberg. Vuxnas Lärande 2003–2005.*

<http://www.lansbibliotekostergotland.se/index.php/features/avslutade-projekt/199-larande?showall=1> [2011-02-02].

Projekt: *Lärsamverkan Sydost/Lispro.*

Aktörer: Samarbete mellan bibliotek i Blekinge, Kalmar och Kronobergs län med representanter från folkbibliotek, universitets/högskolebibliotek, region/länsbibliotek, gymnasiebibliotek och sjukhusbibliotek.

Projektperiod: 2005–2009.

Syfte: Att utveckla samverkansinsatser kring bl.a. media, professionella tjänster och kompetensutveckling, inte minst med tanke på studerandes - inklusive distansstuderandes - behov av service och handledning.

Övrig dokumentation:

- *Lärsamverkan*. (Larnö, Joakim, webbred.) www.lispro.se/ [2011-02-02].
- Regionförbundet i Kalmar Län (2010-12-22). (Pia Malmberg-Kronvall webbansv.) *Lärsamverkan Sydost. Avslutade projekt*.
<http://www.regionforbund.se/sv/Verksamheter/Regionbiblioteket/biblioteksprojekt/Avslutade-biblioteksprojekt/> [2011-02-02].
- Regionförbundet i Kalmar Län (2010-09-02). (Pia Malmberg-Kronvall webbansv.) *Vuxnas lärande och bibliotek*.
<http://www.regionforbund.se/sv/Verksamheter/Regionbiblioteket/Larande--bibliotek/Vuxnas-larande/> [2011-02-02].
- *Katalog över inbjudan till samverkansinsatser inom Lärsamverkan: Studiebesök, skuggning, praktikutbyte, kompetensutveckling m. m.*
http://80.78.212.10/lansbibl/larsam/pdf/080220_katalog.pdf [2011-02-02].
- *Biblioteken – Lärandet – Studenterna*. (seminarieprogram).
http://www.blekingemuseum.se/lansbibl/larsam/pdf/prog_kalm.pdf [2011-02-02].
- Styrgruppen för Lärsamverkan i Sydost (LISBIB) (2005). *Lärsamverkan i Sydost: Mål och åtgärder (beslutade/ reviderade enligt styrgruppsmöte 2005-01-12)*.
http://www.blekingemuseum.se/lansbibl/larsam/pdf/mal_atgard.pdf [2011-02-02].
- *Förslag till styrgrupp/Lärsamverkan från arbetsgrupp/Kompetensutveckling*.
http://www.blekingemuseum.se/lansbibl/larsam/pdf/komp_utv.pdf [2011-02-02].
- *Seminarier Från serviceperson till handledare den 20 januari på Växjö Universitet: Synpunkter från seminariegrupper på förslag från Enkätgrupp och Kompetensutvecklingsgrupp/Lärsamverkan*.
http://www.blekingemuseum.se/lansbibl/larsam/pdf/sem_kom.pdf [2011-02-02].
- *Lärsamverkan*. (Larnö, Joakim, webbred.) *Mål och Åtgärder*.
<http://www.blekingemuseum.se/lansbibl/larsam/malatgar.asp> [2011-02-02].

Projekt: *Samverkansprojekt angående vuxnas lärande* (Kramfors och Sollefteå).

Aktörer: Kramfors och Sollefteå bibliotek.

Projektperiod: 2003–2005.

Syfte: Att gemensamt utveckla bibliotekens stöd och service till vuxenstuderande samt bidra till att höja utbildningsnivån i kommunerna.

Projektrapport:

Projektrapport. <http://biblioteken.kramfors.se/vuxstud.pdf> [2011-02-02].

Övrig dokumentation:

- *Biblioteken i Kramfors*. <http://biblioteken.kramfors.se/projekt.htm> [2011-02-02].

Projekt: SeSim (Södra Sverige).

Aktörer: Samarbete mellan läns-, region- och folkbibliotek, samt lånecentraler och lärcentra i hela landet.

Projektperiod: ?

Syfte: Ett nationellt projekt för att integrera en samsökningsportal, som syftar till att ge samtliga invånare i Sveriges samtliga kommuner samma möjlighet till information, att förenkla informationssökning och göra informationskällor tillgängliga för alla användare, att bidra till att bygga upp och förstärka infrastrukturen kring vuxnas lärande och fungera som ett stöd för denna grupp i deras tillgång till biblioteksservice, att främja samarbete i hela landet genom utbyte av erfarenheter mellan läns-, region- och folkbibliotek, lånecentraler

och lärcentra med mera.

Övrig dokumentation:

- Förstudie med projektansökan för Bibliotek 24: Nationell biblioteksutveckling.

<http://www.bibliotek24.org/pdf/projektansokan.pdf> [2011-02-02].

- Hellström, Örjan (2003). *Sesim: Gemensam sökportal för biblioteken i södra Sverige*. Paper presenterat vid konferensen Mötesplats inför framtiden: Arbetsliv, utbildning, forskning, 8-9 oktober, 2003, Borås. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4901/1/Hellstrom.pdf> [2011-02-02].

- Bergqvist, Christer & Persson, Roland (2003). *Fördjupat bibliotekssamarbete i Nordöstra Skåne: Inventering med förslag till åtgärder*, 2003-09-01, på uppdrag av Länsbiblioteks Skåne.

<http://www.skane.se/upload/Webbplatser/Lansbiblioteket/Dokument/skanenordostutredning.pdf> [2011-02-02].

- Ohlsson, Lisbeth (2004). *"Ett nätverk i verkligheten": Skåne Nordostbiblioteken i samverkan: Informationssökning för studiebibliotekarier: Att handleda distansstudenter och andra i användande av olika informationskällor*.

<http://www.hkr.se/upload/BIBL/doc/pdf/Rapporten%20version%20v.2%202006.pdf> [2011-02-02].

Projekt: *Studiebibliotek Halland/Vuxbib* (Halland).

Aktörer: Regionbibliotek Halland samt kommunbiblioteken i Laholm, Halmstad, Hylte, Falkenberg, Varberg och Kungsbacka.

Projektperiod: 2002–2005.

Syfte: Att höja informationskompetensen hos studerande, att öka tillgängligheten till bibliotekstjänster för vuxenstuderande, att öka samarbetet mellan biblioteken om vuxnas lärande, att samarbeta med lärcentra, skapa ett virtuellt studiebibliotek samt förbättra lärmiljön för vuxenstuderande på biblioteken m.m.

Projektrapport:

Berglund, Charlotte (2003). *Avslutning projekt Studiebibliotek Halland*.

http://old.regionhalland.se/extra/faq/?module_instance=1&action=question_show&id=380&category_id=42 [2011-02-02].

Övrig dokumentation:

- Berglund, Charlotte (2004). *Kortfattad verksamhetsberättelse för studiebibliotek Halland*.

http://old.regionhalland.se/extra/faq/?module_instance=1&action=question_show&id=301&category_id=42 [2011-02-02].

- Gärdén, Cecilia (red.), Eliasson, Anette, Flöög, Eva-Maria, Persson, Christina & Angela Zetterlund (2006). *Folkbibliotek och vuxnas lärande: Förutsättningar, dilemman och möjligheter i utvecklingsprojekt*. Borås: Valfrid.

- Svensson, Linda (2004). *Studiebibliotek Halland: En undersökning av folkbibliotekariens åsikter om sitt arbete med vuxenstuderande*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap; 2004:109. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/1141/1/04-109.pdf> [2011-02-02].

Projekt: *Studiemäklaren* (Tidaholm, Västra Götaland).

Aktörer: Tidaholms stadsbibliotek, studieförbunden, Hellidens folkhögskola, Kompetenscentrum (utvecklingsprojekt inom "Fyrarna – biblioteksprojekt inom Västra Götaland").

Projektperiod: 2004–2005.

Syfte: Syftet var samtidigt att stärka samarbetet mellan de lokala utbildningsaktörerna och utveckla biblioteket till en stimulerande mötesplats för studerande på alla nivåer.

Projektrapport:

Jansson, Ove (2005). *Slutrapport från projektet Studiemäklaren*.

http://www.bibl.vgregion.se/upload/Regionbibliotek/Konsulentverksamhet/Projekt/Fyrarna/Slutrapport_Tidaholm.pdf [2011-02-02].

Övrig dokumentation:

- *Ansökan om projektstöd*.

<http://www.bibl.vgregion.se/sv/Regionbibliotek/Konsulenterna/Projekt/Fyrarna/Vuxnas-larande/Tidaholm/> [2011-02-02].

- Västra Götalandsregionen, Kultur i Väst Regionbiblioteket (2010-09-20). (Örjan Hellström webbred.). Tidaholm. *Studiemäklaren: Driokraften för bildningen, folkbildningen och utbildningen*.

<http://www.bibl.vgregion.se/Regionbibliotek/Konsulenterna/Projekt/Fyrarna/Vuxnas-larande/Tidaholm/> [2011-02-02].

Projekt: ViL – Vuxna I Lärande/VIDARE Lär miljör (Göteborg).

Aktörer: Folkbiblioteken i Göteborg: Angered, Backa, Bergsjön, Biskopsgården, Hammarkullen, Hisingen, Kortedala (projektägare), Hjällbo, Västa Frölunda.

Projektperiod: 2003–

Syfte: Att synliggöra bibliotekets roll för vuxnas lärande, överbrygga sociala och mentala avstånd till studier samt skapa möjlighet till social inkludering. Genom lokala lärmiljöer och handledning i storstadens förorter utveckla former inom biblioteksverksamheten för att möta vuxenutbildningens prioriterade målgrupper, utvärdera insatserna och bedöma huruvida dessa skall övergå i reguljär verksamhet.

Övrig dokumentation:

- Göteborgs Stad (2010-12-01). (Blennius Ulrika, ansv. utg.) *Vidare Lär miljö*.

<http://www.goteborg.se/wps/portal/vil> [2011-02-01].

- Informations- och Lånecentraler i Samverkan (ILS). Vuxna i Lärande (ViL). *Vuxnas lärande*.

<http://www.idebiblioteket.se/VUXNAS+L%C3%84RANDE> [2011-02-01].

- Myhre, Randi (2009). *Needs assessment report of the local public library in Biskopsgården, Göteborg, Sweden, in the framework of the lifelong learning project: Libraries for all: European Strategy for Multicultural Education (ESME)*.

http://aa.ecn.cz/img_upload/c6c4a45f33523777ffa714b9a6fc7868/Immi_ESME_needs_assessment_SWE.pdf [2011-02-01].

- Nygren, Åke (2009). *Slutrapport: Bilda Nätverk*. Stockholm: Regionbibliotek Stockholm.

http://issuu.com/akenygd/docs/bilda_slutrapport_liten/1 [2011-02-01].

- *Presentation ViL*. <http://www.slideshare.net/AnnaKarolinaHallberg/presentation-vil> [2011-02-01].

Projekt: VILIV – Vuxna i Lärande i Västerbotten.

Aktörer: Länsbiblioteket i Västerbotten, kommunbiblioteken i Umeå, Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindelns, Vännäs, Dorotea, Lycksele, Malå, Norsjö, Vilhelmina, Åsele, Storuman och Sorsele m.fl.

Projektperiod: 2007.

Syfte: Att ytterligare stärka infrastrukturen för vuxna i lärande genom att genomföra

kompetenshöjande insatser för bibliotekspersonalen i länet och bidra till marknadsföring av de nya databaserna.

Projektrapport:

Ljungström, Susanne (2008). *Slutrapport VILIV*.

<http://www.vll.se/Sve/Centralt/Standardsidor/RegionalUtveckling/L%c3%a4nsbibliotek/Nedladdningsboxar/Filer/Slutrapport%20VILIV%20PDF.pdf> [2011-02-01].

Övrig dokumentation:

- Västerbottens läns landsting (2010-11-23). VILIV: Vuxna i lärande i Västerbotten. *Avslutade projekt*. <http://www.vll.se/default.aspx?id=35847&refid=35597> [2011-02-01].

Projekt: *Vuxnas lärande och folkbibliotek* (Dalarna).

Aktörer: Borlänge bibliotek, Falu stadsbibliotek, Leksands bibliotek, Malungs bibliotek.

Projektperiod: 2002–2005.

Syfte: Att arbeta med biblioteksutveckling utifrån samhällets och medborgarnas behov. Att förbättra bibliotekens möjligheter att bidra till den regionala viljan att höja utbildningsnivån och öka livskvaliteten hos människorna i Dalarna. Att erbjuda folkbibliotekens öppna och tillgängliga rum som en social mötesplats och en god studiemiljö för medborgarna. Att tillmötesgå bibliotekens efterfrågan på stöd och handledning för att hjälpa dem att på bästa sätt organisera sig att vara strategiska med sina resurser. Att bygga ett nätverk i regionen och i kommunerna mellan utbildningsanordnare, pedagoger och olika sorters bibliotek för en framåtsyftande dialog, som leder till samverkan och ger insikt om varandras olika roller. Att erbjuda adekvat vägledning, information och media på biblioteken som stöder invånarna i deras individuella utvecklingsprocesser. Att öka bibliotekspersonalens kompetens och verka för pedagoger i biblioteken.

Projektrapport:

- Winlöf, Birgitta (2004). *Folkbibliotek och vuxenutbildning: Rapport till KUR för år 1*.

http://www.ltdalarna.se/upload/vara_verksamheter/kultur/Länsbibliotek%20Dalarna/PDF-filer/VUX_rapport_ar1.pdf [2011-02-01].

- Winlöf, Birgitta (2004). *Vuxnas lärande och folkbibliotek: Halvårsrapport 2004, Länsbibliotek Dalarna*.

http://www.ltdalarna.se/upload/vara_verksamheter/kultur/Länsbibliotek%20Dalarna/PDF-filer/VUX_rapport_ar2.pdf [2011-02-01].

- Winlöf, Birgitta (2005). *Vuxnas lärande och folkbibliotek: Rapport år 3*.

http://www.ltdalarna.se/upload/vara_verksamheter/kultur/Länsbibliotek%20Dalarna/PDF-filer/VUX_rapport_ar3.pdf [2011-02-01].

- Winlöf, Birgitta. *Folkbibliotek och vuxnas lärande: Förutsättningar, dilemman och möjligheter i utvecklingsprojekt*. Tillgänglig via Landstinget Dalarna (2006-04-12). (Winlöf, Birgitta webbred.) *Vuxnas lärande och folkbibliotek*.

http://www.ltdalarna.se/templates/Base____1067.aspx [2011-02-01].

Övrig dokumentation:

- Landstinget Dalarna (2006-04-12). (Winlöf, Birgitta webbred.) *Vuxnas lärande och folkbibliotek*.

http://www.ltdalarna.se/templates/Base____1067.aspx [2011-02-01].

- Winlöf, Birgitta (2006). *Utvärdering av projektet Folkbibliotek och vuxnas lärande 2002-2005 vid Länsbibliotek Dalarna*.

http://www.ltdalarna.se/upload/vara_verksamheter/kultur/Lansbibliotek%20Dalarna/PDF-filer/Utvardering_VUX.pdf [2011-02-01].

Projekt: *Växkraft!* (Västra Gästrikland).

Aktörer: Folkbiblioteken i Sandviken, Hofors och Ockelbo kommuner, Högskolan i Gävle, Wij Trädgårdar, Bibliotek Gävleborg samt Ockelbo kommun.

Projektperiod: 2006–2007

Syfte: Att utveckla metoder för att tillgodose biblioteks- och informationsstöd för vuxnas lärande, utifrån varje studerandes unika behov och förutsättningar för att lära. Att fortsätta det arbete som startat i Vuxbib med att utveckla folkbibliotekens stöd till vuxnas lärande, och därigenom stärka den professionella identiteten.

Övrig dokumentation:

- Wirén Jonsson, Åsa, Näslund, Marika & Olsson, Kerstin (2005). *"Växkraft!": Ett samverkansprojekt om vuxnas lärande och utveckling i västra Gästrikland* (2005).

<http://www.sandviken.se/download/18.1dacb2b1077b34baae800027851/Vaxtkraft+-+samverkansprojekt.pdf> [2011-02-01].

- Pilerot, Ola (2009). *Växkraft: En rapport i form av två delstudier*. Borås: Högskolan i Borås, institutionen för Biblioteks- och informationsvetenskap.

<http://www.adm.hb.se/~opi/Kappa.pdf> [2011-02-01].

- Waldau, Lena (2009). *Utvärdering av projektet Växkraft*. Borås: Högskolan i Borås, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap.

http://www.adm.hb.se/~opi/Lena_Waldaus_Utvardering_av_projektet_Vaxtkraft.pdf [2011-02-01].

- Arbin, Isa. *Växkraft: Ett samverkansprojekt mellan folkbibliotek. Sunt liv.nu: Arbetslivsmiljö och hälsa för kommuner och landsting*. <http://www.suntliv.nu/Projekt/Idebanken/Projekt-och-exempel/Vaxtkraft---ett-samverkansprojekt-mellan-folkbibliotek-/> [2011-02-01].

Projekt: *Webbaserad studieguide för vuxnas lärande* (Västernorrland).

Aktörer: Länsbiblioteket Västernorrland, Ånge centralbibliotek, Bräcke bibliotek, Jämtlands läns bibliotek, lärcentrum Jämtland, Bildningsförbundet Mittnorrland, Lärcentrum i Bräcke.

Projektperiod: 2004.

Syfte: Att utveckla servicen till vuxenstuderande och att främja vuxnas lärande.

Övrig dokumentation:

- Länsbiblioteket Västernorrland (2011-01-07). (Per-Erik Wik, webbred.). *Webbaserad studieguide för vuxnas lärande*. <http://www.ylb.se/projekt/studieguide.html> [2011-02-01].

- Länsbiblioteket Västernorrland (2011-01-07). (Per-Erik Wik, webbred.). *Projekt*. <http://www.ylb.se/projekt/avslutadeprojekt.html> [2011-02-01].